

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

60. gadagājums

2017. gada 15. decembris

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 528. plenārsesija 2017. gada 20. un 21. septembrī

2017/C 434/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Digitālās revolūcijas veselības aprūpes jomā ietekme uz veselības apdrošināšanu" (pašiniciatīvas atzinums)	1
2017/C 434/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pārredzamības, metodoloģijas un resursu analīze attiecībā uz ietekmes novērtējumiem un izvērtēšanu, ko Eiropas Komisija īsteno ES tiesību aktu kvalitātes uzlabošanas nolūkā" (pašiniciatīvas atzinums)	11
2017/C 434/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Godīgai konkurencei un ekonomikas izaugsmei labvēlīga nodokļu sistēma" (pašiniciatīvas atzinums)	18
2017/C 434/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES un Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu kopienas (CELAC) stratēģisko attiecību jaunie apstākļi un pilsoniskās sabiedrības nozīme" (pašiniciatīvas atzinums)	23
2017/C 434/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sociālo partneru un citu pilsoniskās sabiedrības organizāciju loma un perspektīvas jauno darba veidu kontekstā" (izpētes atzinums pēc Igaunijas prezidentūras pieprasījuma)	30
2017/C 434/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinums par tematu "Jaunu nodarbinātības veidu kontekstā nepieciešamo prasmju, tostarp digitālo prasmju, nodrošināšana un attīstība: jauna politika, mainīgās lomas un pienākumi" (izpētes atzinums pēc prezidentvalsts Igaunijas pieprasījuma)	36

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 528. plenārsesija 2017. gada 20. un 21. septembrī

2017/C 434/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai "ES muitas savienības un tās pārvaldības pilnveidošana" (COM(2016) 813 final)	43
2017/C 434/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Rīcības plāns par patēriņa finanšu pakalpojumiem: labāki produkti, lielāka izvēle" (COM(2017) 139 final)	51
2017/C 434/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai par kopējo konsolidēto uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi (KKUINB)" (COM(2016) 683 final – 2016/0336 (CNS)) un "Priekšlikums Padomes direktīvai par kopējo uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi" (COM(2016) 685 final – 2016/0337 (CNS))	58
2017/C 434/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 648/2012 groza attiecībā uz tīrvērtes pienākumu, tīrvērtes pienākuma piemērošanas apturēšanu, pārskatu iesniegšanas prasībām, risku mazināšanas paņēmieniem attiecībā uz ārpusbiržas atvasināto instrumentu līgumiem, kuriem tīrvērti nav veicis neviens centrālais darījumu partneris, darījumu reģistru reģistrēšanu un uzraudzību un darījumu reģistru pienākumiem" (COM(2017) 208 final – 2017/090 (COD)) un "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru Regulu (ES) Nr. 1095/2010, ar ko izveido Eiropas Uzraudzības iestādi (Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādi), un Regulu (ES) Nr. 648/2012 groza attiecībā uz CCP atļauju piešķiršanā iesaistītajām procedūrām un iestādēm un trešo valstu CCP atzīšanas prasībām" (COM(2017) 331 final – 2017/0136 (COD))	63

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 528. PLENĀRSESĪJA 2017. GADA 20. UN 21. SEPTEMBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Digitālās revolūcijas veselības aprūpes jomā ietekme uz veselības apdrošināšanu”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2017/C 434/01)

Ziņotājs: **Alain COHEUR**

Pilnsapulces lēmums	26.1.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	5.9.2017.
Pieņemts plenārsesijā	20.9.2017.
Plenārsesija Nr.	528
Balsojuma rezultāts	174/0/1
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi

1.1. EESK uzskata, ņemot vērā digitālo revolūciju veselības jomā, svarīgi ir uzturēt un veicināt solidāras, iekļaujošas un nediskriminējošas medicīniskās/veselības apdrošināšanas sistēmas visu dalībnieku labā. Visaptveroša iekļaušana un taisnīga piekļuve kvalitatīviem veselības pakalpojumiem (digitālajiem vai nē), kā arī apņēmība tos nodrošināt faktiski ir vispārējās veselības apdrošināšanas priekšnoteikums.

1.2. Saskaņā ar iepriekšējiem atzinumiem ⁽¹⁾ EESK uzskata, ka vienlīdzīgu piekļuvi veselības aprūpei, kas ir veselības politikas galvenais mērķis, digitalizācija var ietekmēt pozitīvi, ja ir izpildīti vairāki nosacījumi:

- vienāds teritoriālais pārklājums, ņemot vērā reģionus, kuriem digitālie operatori pakalpojumus sniedz nepietiekamā apjomā (piekļuve, darbības ātrums),
- digitālās plaisas samazināšana, ņemot vērā izmantošanu iedzīvotāju, veselības aprūpes profesionāļu un medicīniskās/veselības apdrošināšanas sniedzēju vidū,

⁽¹⁾ OV C 458, 19.12. 2014., 54. lpp.; OV C 242, 23.7.2015., 48. lpp.; OV C 13, 15.1.2016., 14. lpp.; OV C 13, 15.1.2016., 40. lpp.; OV C 288, 31.8.2017., 1. lpp.

— digitālās struktūras visu komponentu (datubāzu, medicīnisko ierīču) sadarbība, lai veicinātu aprūpes nepārtrauktību katrā struktūrā un starp šīm struktūrām,

— veselības datu aizsardzība, jo tos nekādā gadījumā nedrīkst izmantot pret pacientu interesēm.

1.3. Telemedicīnas, savienoto objektu, kā arī nanotehnoloģiju, biotehnoloģiju, informātikas un kognitīvo zinātņu (NBIC) attīstības procesā nedrīkst nonākt līdz tam, ka indivīdi tiktu uzskatīti par vienkāršiem, savienotiem ķermeņiem, kurus visspēcīga datorprogramma varētu attālināti analizēt, kontrolēt un uzraudzīt. Tehnoloģiju izmantošana veselības aprūpē faktiski rosina uz pretējo, proti, vēlreiz apliecināt, ka savstarpējās attiecības un sociālā saikne ir medicīnas un aprūpes pamatā.

1.4. EESK uzsver izaicinājumu, kādu rada hiperindividualizācija apvienojumā ar pārmērīgas atbildības uzkrāšanu personai, kurai ir pašai jāpārvalda sava veselība. Ar prognozējošu medicīnu, no vienas puses, un savienotiem rīkiem, no otras puses, zināšanas par indivīda veselības riskiem, kā arī par to uzraudzību attīstās, uzvedinot uz personalizētāku politiku. Šādu risku atklāšana un atšķirības, kas konstatētas starp indivīdiem, liek uzdot svarīgus ētikas jautājumus solidāra apdrošināšanas seguma saglabāšanas ietvaros.

2. Ieteikumi

2.1. EESK atgādina: lai digitālā revolūcija izdotos, ES efektīvajām medicīniskās/veselības apdrošināšanas sistēmām vajag:

a) izmantot digitālās tehnoloģijas pamattiesību īstenošanai un aktivizēšanai veselības jomā, nevis to vājināšanai. Digitalizācijai ir jābūt individuālo un kolektīvo spēju stiprinātājai, kā arī spēcīgam līdzeklim tiesību efektivitātes nodrošināšanai un jaunu veselības aprūpes organizācijas un pārvaldības veidu izstrādei;

b) atkārtoti apstiprināt, ka solidaritāte un universālums ir ES veselības aprūpes sistēmas pamatvērtības un to saglabāšana ir kopīga atbildība.

2.2. Digitalizācijas ieviešana nekādā gadījumā nedrīkst novest pie veselības un sociālo risku pārdales un apvienošanas principu apstrīdēšanas, jo tie ir kolektīvās solidaritātes stūrakmeņi.

2.3. EESK uzsver nepieciešamību:

— attīstīt un veicināt iedzīvotāju piekļuvi digitālajai pratībai veselības jomā, lai stimulētu kritisku pieeju veselības informācijai,

— nodrošināt kvalitatīvu informāciju veselības jomā, piemēram, mudinot ieviest veselības lietotņu marķēšanas/akreditācijas procedūras,

— stiprināt uzticēšanos starp pacientiem, veselības aprūpes profesionāļiem un medicīniskās/veselības apdrošināšanas sistēmas dalībniekiem,

— ieviest apmācības sistēmu, kas būtu pielāgota gan lietotājiem, gan veselības aprūpes profesionāļiem, lai nodrošinātu digitālo tehnoloģiju efektīvu, drošu un aizsargājošu izmantošanu, kā arī veicinātu pārmaiņas veselības aprūpes sistēmā,

— konsolidēt sociālo dialogu, kas ir turpmāko izmaiņu atbalstam nepieciešams saskaņošanas instruments,

— ieviest drošības pasākumus personas datu apstrādē, lai izvairītos no prakses, kas šos apdrošināšanas datus (piekļuve, izdevumu atmaksa utt.) izmanto komerciālos nolūkos, kuri neatbilst sabiedrības veselības mērķiem,

— veicināt pielāgojamu tiesisko regulējumu, ņemot vērā visu ekosistēmu (daudzās ieinteresētās personas) un lomu, kāda ir medicīniskās/veselības apdrošināšanas organizācijām kā uzticamām trešām personām to attiecībās ar apdrošinātajiem/dalībniekiem,

— atbalstīt atmaksājamo ārstēšanas un aprūpes pakalpojumu nomenklatūras maiņu, ņemot vērā tehnisko inovāciju, ko nodrošina digitalizācija,

— atbalstīt pāreju uz “4 P” medicīnu⁽²⁾, attīstot solidārus medicīniskās/veselības apdrošināšanas iestāžu pakalpojumus, ar kuriem reaģēt uz iedzīvotāju vajadzībām.

3. Konteksts

3.1. Digitalizācijas uzplaukums dod impulsu vēl nepieredzēta apjoma un ātruma attīstībai veselības jomā. Līdz ar savienoto objektu, ar veselību saistītu mobilo lietotņu strauju attīstību, lielo datu izmantošanas, nanotehnoloģiju, biotehnoloģiju, informātikas un kognitīvo zinātņu (NBIC) ienākšanu, kā arī arvien plašāku veselības pakalpojumu klāstu digitalizācija rada vispārējas ES veselības aprūpes sistēmas pārmaiņas.

3.2. Digitālā inovācija veselības jomā neaprobežojas tikai ar tehnisko vai zinātnisko dimensiju, turklāt tā ir ļoti daudzveidīga, ņemot vērā tās ietvērto izmantojumu inovāciju. Šie jaunie izmantojuma veidi līdz ar vērienīgu sociālo inovāciju veicina tādu jaunu risinājumu rašanos, kas atbilst vajadzībām sociālajā un veselības jomā.

3.3. Tādējādi sarežģītas ekosistēmas ietvaros tieši ir skartas attiecības starp:

- a) cilvēku, kam ir zināšanas par savu veselības stāvokli;
- b) medicīnisko un paramedicīnisko profesiju pārstāvjiem un viņu saikni ar pacientu;
- c) veselības apdrošināšanas sistēmu tās dažādajos organizācijas, pārvaldības un finansēšanas veidos.

3.4. Runājot par individu un viņa veselību, cilvēki sāk vairāk apzināties savas veselības svarīgumu un veidu, kā par to rūpēties. Ņemot vērā grūtības piekļūt medicīniskajai informācijai un ar to saistīto neinformētību, līdz šim indivīds dzīvoja neziņā par slimības riskiem. Patlaban viņa rīcībā ir liels skaits instrumentu (piemēram, savienotie objekti), kas ļauj izvērtēt veselības stāvokli un attiecīgi pielāgot savu dzīves veidu.

3.5. Informācijas avotu pieejamība dod iespēju ikvienam cilvēkam ietekmēt savu veselību, jo viņš ir spējīgs noteikt, salīdzināt un izvēlēties savām vajadzībām visatbilstošāko veselības aprūpes pakalpojumu. E-pacients sniedz ieguldījumu prognozējošā medicīnā, viņš rada veselības datus un var ietekmēt savu un citu veselību. Šajā kontekstā uz zināšanām balstītai piekrišanai ir būtiska loma no datu aizsardzības, integritātes, datu pārvaldības un izmantošanas viedokļa.

3.6. Jaunās tehnoloģijas mudina lielāku uzsvāru likt uz profilaksi nevis uz slimību ārstēšanu. Tās dos iespēju ieviest arī terapiju, kas būs efektīvāka un ar mazāku iejaukšanos, kā arī individualizētāka atkarībā no individuālajām ģenētiskajām un bioloģiskajām iezīmēm, bet piekļuve informācijai reāllaikā uzlabo terapeitisko atbildi.

3.7. Medicīnisko profesiju pārstāvjiem ir jāapgūst jaunas kompetences un jaunas darbības jomas, kas ietver vairākus līmeņus, tostarp cits attiecību modelis ar pacientu, kas vairāk ir balstīts uz savstarpēju uzticēšanos, pakāpeniski apmācības rezultātā jāapgūst digitālie rīki, izmaiņas aprūpes pakalpojumu sniegšanas tehniskajā reprezentācijā, kā arī sadarbības un dalīšanās pieeja ar sadarbspējīgu sistēmu starpniecību.

3.8. Līdztekus šīm pārmaiņām ir jānotiek sociālajam dialogam, kam arī jāstiprina veselības aprūpes personāla apmācības sistēma.

3.9. Saistībā ar medicīniskās apdrošināšanas sistēmām pieeja efektīviem un kvalitatīviem publiskajiem un privātajiem veselības aprūpes pakalpojumiem ir mērķis, kas jāsasniedz visu iedzīvotāju labā. Šajā kontekstā būtiski tiks skarta medicīniskā apdrošināšana, jo nākotnē uzdevums būs izstrādāt individualizētus risinājumus un ārstēšanas programmas pirms risku rašanās, pamatojoties uz risku apvienošanas principiem, un vienlaikus saglabāt tās tradicionālo funkciju, proti, dot iespēju saslimušiem cilvēkiem piekļūt veselības aprūpes pakalpojumiem.

3.10. Digitalizācijas radītā medicīniskā inovācija var ienest dziļas pārmaiņas medicīniskajā apdrošināšanā. Dinamika, kas veidojas, sekmē medicīnas un ārstēšanas individualizāciju, izmantojot divus informācijas avotus:

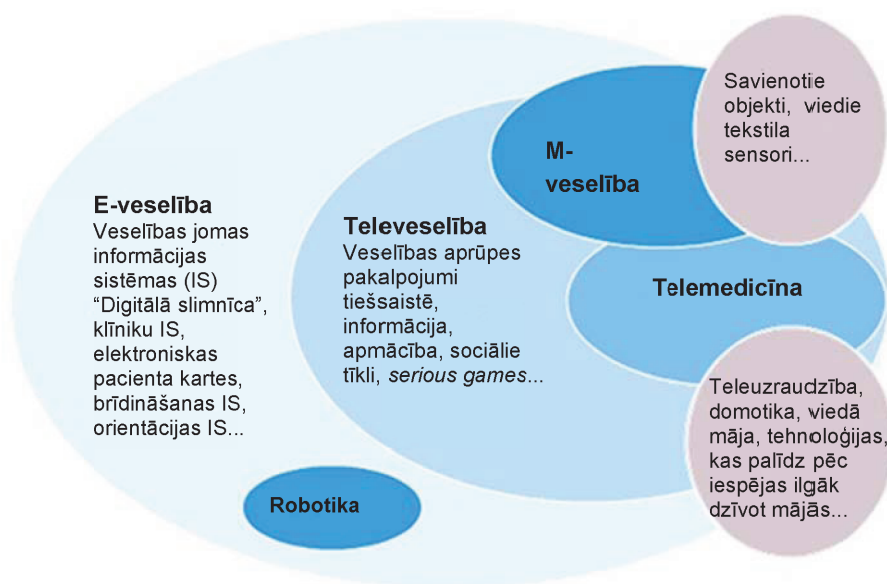
⁽²⁾ Sk. 4.2. punktu.

d) genoma atšifrēšanu.

Šis atšifrēšanas prognozējamais aspekts var pienest pilnīgi jaunu dimensiju profilaktiskajai pieejai (ar genoma atšifrēšanu veselības riska iespējamība ir "zināma", un tādēļ profilaksei ir lielāka jēga) un radīt lielus problēmuizdevumus medicīniskās apdrošināšanas jomā;

e) e-veselības ierīces.

Šādas ierīces ietver arī savienotos objektus, kas attiecas uz *self data* ("pašmērīšanas") jomu un ļauj cilvēkiem uzzināt par savu veselības stāvokli un to uzlabot.

Tāpēc būtu jārod atbildes uz virkni jautājumu un jāizskata vairākas piezīmes.

- Vai šie jaunie zināšanu avoti varētu radīt jaunus pielāgotus piedāvājumus un pakalpojumus, kas būtu piemērotāki apdrošinātajām personām?
- Vai nākotnē pastāvēs veselības apdrošināšana, kurā būs ņemta vērā to slimību iespējamība, kas tiks noteiktas, atšifrējot genomu?
- Vai noteikti notiks pāreja no ārstēšanas pieejas uz preventīvu pieeju? Kā tas ietekmēs veselības apdrošināšanas pārvaldību un finansējumu sarežģītos ekonomiskos apstākļos? Vai ir jāatmaksā personalizētas medicīniskās profilakses programmas digitālo platformu ietvaros?
- Vai labjutība⁽³⁾ stājas veselības vietā? Vai šī veselības sistēmas pārveide nemudina izstrādāt holistisku medicīnu, kurā ārstēšanai ir mazāka loma?
- Vai sakarā ar šīm pārmaiņām pacienta/ārsta un apdrošinātā/apdrošinātāja attiecību redzējums būtiski mainīsies no "vertikālā" modeļa uz "horizontālāku", kurā pacients uzdod jautājumus un veido neprofesionālas zināšanas?
- Ņemot vērā digitālās nozares vadošo uzņēmumu ekonomiskās iespējas, vai nevajadzētu atjaunot publisko iestāžu ieguldījumus pētniecībā un izstrādē?

⁽³⁾ "Labjutības, veselības un aprūpes jomas iekļaujas ķēdē starp normālo un patoloģisko, turklāt šī ķēde medicīnā ir noderīga."

4. Digitalizācijas ietekme uz iedzīvotāju/pacientu

4.1. Digitālā pāreja dod iespēju indivīdiem ietekmēt savu veselības stāvokli, tomēr jāņem vērā, ka pastāv daži šķēršļi, kas kavē piekļuvi tai. Plaša piekļuve zināšanām, infrastruktūrai un inovatīviem individualizētiem pakalpojumiem veselības jomā varētu ļaut katram ietekmēt savu veselību un kā palīgam, informācijas sniedzējam un datu piegādātājam palīdzēt uzlabot citu cilvēku veselību.

4.2. Šīs individualizācijas parādīšanos raksturo veselība, ko kvalificē kā **4 P** veselību:

piedalīšanās: medicīnas datus sniedz un pārrauga paši pacienti, izmantojot arvien pieaugošu savienoto objektu skaitu. Pacienta un ārsta (kas vairs nav vienīgais medicīnisko zināšanu avots) attiecības mainās. Pacients kļūst par aktīvu dalībnieku;

profilakse: pacienti, kas regulāri ievāc informāciju par savu veselību, arvien vairāk apzinās veselības saglabāšanas nozīmi, un tas paver ceļu veselības aprūpei, kas vairāk orientēta uz profilaksi;

personalizācija: arvien precīzāku un daudzveidīgāku personas datu nepārtraukta plūsma ļauj izstrādāt arvien personalizētāku veselības aprūpi;

prognozēšana: visbeidzot, tādu tehnoloģiju attīstība, kas ļauj, piemēram, digitalizēt pilnu cilvēka genomu, paverot ceļu uz veselības aprūpi, kurā prognozēšanai ir arvien lielāka loma.

4.3. *Digitālā pratība un risks attiecībā uz jaunu – digitālo plaisu veselības jomā.*

4.3.1. Pratība veselības jomā nozīmē indivīda spēju iegūt, saprast un izmantot informāciju tā, lai veicinātu un saglabātu labu veselību. Tas nozīmē, ka ir jāsasniedz tāds personīgais zināšanu, prasmju un uzticēšanās līmenis, lai veiktu pasākumus savas un sabiedrības veselības uzlabošanas nolūkā, mainot dzīvesveidu un dzīves apstākļus.

4.3.2. Digitalizācijai ir tendence palielināt sociālo nevienlīdzību veselības jomā, stiprinot cēloņsakarību starp indivīda veselības stāvokli un viņa kognitīvajām spējām (piemēram, spēju atrast un saprast kvalitatīvu informāciju par veselības jautājumiem) un finansiālajām iespējām (piemēram, iespēju iegādāties visefektīvākās ierīces). Šī nevienlīdzība ir lielāka starp vecāka gadagājuma cilvēkiem, mazāk aizsargātiem cilvēkiem, kā arī tiem, kas dzīvo reģionos, kuros digitālie operatori pakalpojumus sniedz nepietiekamā apjomā.

4.3.3. Veselības aprūpes lietojumprogrammu izmantošanai ir vajadzīgs noteikts zināšanu līmenis, kas dod iespēju piekļūt informācijai par veselību, to saprast, izvērtēt un izmantot ar mērķi ikdienā pieņemt lēmumus attiecībā uz veselības aprūpi, slimību profilaksi un veselības veicināšanu. Taču zems pratības līmenis rada daudzus riskus veselībai ar sekām, kas ietekmē veselīgas dzīves gadus, priekšlaicīgu mirstību, dzīves kvalitāti un izmaksas indivīdam un sabiedrībai.

4.3.4. Tomēr nedrīkst atstāt novārtā digitālo plaisu, kas parādās medicīnisko un paramedicīnisko profesiju pārstāvju vidū. To varētu atrisināt, izglītības sistēmu papildinot ar mācību programmu par jaunu, digitalizācijas izraisītu mijiedarbību starp veselības aprūpes sniedzējiem/saņēmējiem.

4.4. *Pārmērīgas atbildības uzvelšana ir cits ar digitalizāciju saistītais risks.*

4.4.1. Kvantitatīvās noteikšanas prakse veselības jomā veicina veselības individuālo mikropārvaldību un uzliek pārmērīgu atbildību, atstājot novārtā kolektīvāku pieeju. Minētā prakse indivīdus padara par noteicējiem, kas paši ir atbildīgi par savu labo vai sliktu veselības stāvokli, un tā var novērst uzmanību no sabiedrības veselības problēmu vides vai sociālajiem un ekonomiskajiem iemesliem.

4.4.2. Ja digitalizācijas ietekme uz individualizāciju tiks atstāta bez ievēribas, sociālās nevienlīdzības palielināšanās veselības jomā un augošā veselības komercializācija var apdraudēt mūsu solidāros un vispārējos medicīniskās/veselības apdrošināšanas modeļus.

5. Digitalizācijas ietekme uz veselības aprūpes profesionāļiem un viņu vidū

5.1. Pacienta elektroniskā veselības karte – veselības aprūpes organizācijas stūrakmens.

5.1.1. Digitalizācija ļauj likvidēt šķēršļus veselības sistēmā, atvieglojot informācijas apmaiņu starp medicīnas iestādēm, privātajiem kabinetiem, veselības tīkliem un aprūpes pakalpojumu sniedzējiem mājās. Droši un ātri līdzekļi dažādu personu apkopotās informācijas nosūtīšanai ir svarīgs priekšnosacījums pacienta ārstēšanas un vispārējās aprūpes koordinēšanai. Pacienta ārstēšanas un daudzdisciplīnu aprūpes nepārtrauktības organizēšana ir daudz vieglāk īstenojama. Pieejamība, piekļuves ātrums, datu apmaiņa un koplietošana atvieglo medicīniskā lēmuma pieņemšanu. Datorizētai datu apmaiņai starp veselības aprūpes profesionāļiem ir tieša pievienotā vērtība no aprūpes kvalitātes viedokļa.

5.1.2. Pilnvarotajiem dalībniekiem apmainoties ar datiem, pacienta elektroniskā veselības karte sniedz labumu pacientam un kļūst par ārstēšanas koordinācijas un kvalitātes rīku, ja vien pacients ir iepriekš tam piekritis, izņemot ārkārtas gadījumus vai neiespējamību šo piekrišanu saņemt. Noteikumi par elektronisko pacienta veselības karti attiecas uz visām konkrētajām garantijām, kas dotas pacientam par digitālajiem datiem, privātās dzīves aizsardzību un piekļuvi šādiem datiem. Medicīniskās un administratīvās informācijas konfidencialitāte ir jānodrošina pilnībā.

5.1.3. Pacienta elektroniskā veselības karte ļauj novērst kļūdas saistībā ar dokumenta (receptes, medicīniskās apskates protokola) sliktu salasāmību, atvieglo piekļuvi zāļu datubāzēm, kā arī drošākai zāļu izrakstīšanai, jo to pamato ziņas par pacientu. Medicīnas prakses datorizācija ļauj ierobežot kļūdu risku un samazināt jatrogēnos riskus.

5.1.4. Atgādinājumu un brīdinājumu funkcijas, ko nodrošina veselības kartes datorizācija, palīdz uzlabot profilakses pasākumu īstenošanu (vakcinācija, skrīnings), uzraudzīt pacientus, kas cieš no hroniskām slimībām, un zināšanas par zālēm, kā arī uzlabot pacientu aprūpes kvalitāti, un stiprina veselības aprūpes sniedzēja kompetenci diagnozes noteikšanas un ārstēšanas nozīmēšanas jomā.

5.1.5. Turklāt līdz ar informācijas par pacientu digitalizāciju, kas sekmē medicīnisko lēmumu pieņemšanas procesa uzlabošanu, turpmākajos gados varēs novērot radikālas izmaiņas medicīnas praksē. Nevienu medicīnisko diagnostiku nevarēs veikt bez ekspertu sistēmas vai instrumentiem, kas ietver mākslīgo intelektu. Šāda revolūcija ir genomikas, neirozinātnes un savienoto objektu (NBIC) paralēlas attīstības rezultāts, un tās ietvaros tikai mašīnas būs spējīgas apstrādāt visus datus.

5.2. Cilvēka vieta jaunas medicīniskās prakses attīstības centrā.

5.2.1. Tehnoloģiskā attīstība ļauj nodrošināt un nostiprina telemedicīnas izvēršanu, kas paver jaunas medicīnas un paramedicīnas prakses iespējas. Telemedicīnai ir šādas priekšrocības: labāka veselības aprūpe nomaļās teritorijās un mazāk braucieni cilvēkiem ar nestabilu veselības stāvokli, slimnieku attālināta uzraudzība, kas ļauj izvairīties no hospitalizācijas, zināšanu attālināta apmaiņa, medicīniska izglītošana ar teleuzraudzības starpniecību un daudzdisciplīnu saskaņošanu, izmantojot telekonsultācijas un teleekspertīzi.

5.2.2. Telemedicīnai, datorizētai profesionālajai saziņai, dokumentu dematerializācijai, izklaidētas zinātnes apkopošanai un intelektuālo vai medicīnisko un tehnisko resursu kopīgai izmantošanai jādod iespēja veselības aprūpes profesionāļiem ietaupīt laiku, lai viņi to varētu veltīt individuālai sarunai ar pacientu un ievērojami uzlabot attiecības ar viņu.

6. Digitalizācijas ietekme uz medicīniskās/veselības apdrošināšanas pārvaldību

6.1. Lielie dati ("big data").

6.1.1. Veselības aizsardzības sistēmu pakāpeniska datorizācija ir neapšaubāmi palīdzējusi uzlabot, pirmkārt, katra iedzīvotāja apdrošināšanas lietu administratīvo un finanšu pārvaldību (vietas, laika un līdzekļu ietaupījums, ražīguma pieaugums, viegla un droša arhivēšana, ieguvumi vides jomā) un, otrkārt, atmaksāšanas ātrumu veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējiem un slimnīcām, vienlaikus palielinot kontroli un samazinot kļūdu risku rēķinu par pakalpojumiem izrakstīšanā.

6.1.2. Lai arī administratīvo veidlapu dematerializācija tieši neietekmē aprūpes kvalitāti, tā ir samazinājusi veidlapu pārsūtīšanas termiņus un vienkāršojusi administratīvās procedūras. Tomēr dematerializācija atvieglo medicīnas pakalpojumu sniegšanu un ļauj ārstiem vairāk laika veltīt ārstēšanai, mazāk laika tērējot neizbēgamām administratīvajām procedūrām.

6.1.2.1. Patlaban lielie dati tiek iegūti, kad visu pacientu/apdrošināto personu visi dati, tostarp dati no veselības lietojumprogrammām, ir apkopoti. Runa ir par spēju analizēt visus datus, kas iegūti no plaša avotu klāsta. Lai to varētu izdarīt, ir jābūt iespējai datus savstarpēji sasaistīt un no nestrukturētiem datiem automātiski un rentabli iegūt derīgu informāciju.

6.1.3. Izmantojot lietojumprogrammas, datus vairs neuzglabā pie ārsta, slimnīcā vai medicīniskās/veselības apdrošināšanas iestādēs, bet ierīcēs vai mākoņglabāšanas platformās, kuru mātesuzņēmumam vairs nav obligāti jāatrodas valstī, kurā personai ir veselības apdrošināšana, un pat ne Eiropā.

6.1.4. Sadarbība ir pamatprasība gan ES (ar digitālo vienoto tirgu), gan valsts līmenī. Ir jāizstrādā un jāievieš veselības informācijas sistēmu sadarbības satvars. Šāda veida sadarbības atsaucis instruments apkopo principus un standartus, kas jāievēro, lai droši apmainītos ar veselības datiem, integrējot visus e-veselības dalībniekus.

6.2. Datu aizsardzība

6.2.1. Datu īpašumtiesības un aizsardzība ir ļoti svarīgi jautājumi iedzīvotājiem/pacientiem, un tās ir pamattiesības, kas jāievēro. Iedzīvotājam/pacientam ir jābūt iespējai brīvi izmantot savus datus. Tas notiek ar iedzīvotāju brīvu, informētu un pastāvīgu piekrišanu attiecībā uz viņu datu vākšanu un izmantošanu. Papildus tam ir jāatzīst faktiskas tiesības uz datu pārnesamību un jāizstrādā *Blue Button*⁽⁴⁾ tipa risinājumi, lai indivīda personīgā vēsture būtu pieejama.

6.2.2. Vispārīgajā datu aizsardzības regulā, kas stāsies spēkā 2018. gada 25. maijā, šis jautājums ir reglamentēts ES līmenī. Turklāt ir jāņem vērā arī Pasaulē Medicīnas asociācijas deklarācija par ētiskiem apsvērumiem attiecībā uz veselības datubāzēm un biobankām (Taibejas deklarācija).

6.3. Mainīgā medicīniskā/veselības apdrošināšana

6.3.1. Digitalizācija ir pārņēmusi arī apdrošināšanas nozari. Sākotnēji digitalizācija aprobežojās ar informatīviem un salīdzinošiem priekšlikumiem (komparatori, reģistrēšanās tiešsaistē utt.) vai ar priekšlikumiem par medicīnisko un administratīvo veidlapu dematerializāciju, taču digitalizācija ies ievērojami tālāk par šiem posmiem. Jaunās kvantitatīvās noteikšanas metodes, kuras ir pazīstamas ar nosaukumu "lielie dati", radikāli izmainīs apdrošināšanas ekonomisko modeli, un parādīsies jauni produkti.

6.3.2. Šīs pārmaiņas stipri un nenovēršami ietekmē:

- profesijas, kas saistītas ar datu radīšanu, uzglabāšanu, sniegšanu, apstrādi un pārveidošanu, izmantojot algoritmus, un kurām ir augsta pievienotā vērtība informācijas jomā,
- pacienta statusu, jo pacients attiecībā ar veselības aprūpes profesionāļiem kļūst par aktīvu savas veselības ietekmētāju un cenšas pārvarēt atkarību no veselības aprūpes profesionāļiem.

6.3.3. Tehnoloģijām pakāpeniski mainoties un attīstoties veselības lietojumprogrammām, katrs indivīds varēs "objektivizēt" savas fiziskās aktivitātes, uzturu, mijiedarbību ar citiem vai pat veselību noteicošos faktorus kopumā.

6.3.4. Ar indivīdiem saistīto lielo datu izmantošana varētu nozīmēt pāreju no risku apdrošināšanas un to apvienošanas modeļa uz uzvedības apdrošināšanas modeli un apdrošināšanas piedāvājuma individualizāciju, tādējādi nonākot pie hiperindividualizācijas. Ja privātie apdrošinātāji, kuru mērķis ir gūt peļņu, šķiet spējīgi bez pūlēm atrast vietas, izmaiņas varētu smagāk skart savstarpējās apdrošināšanas dalībniekus un medicīniskās apdrošināšanas publiskos dalībniekus, kuru galveno uzdevumu izpilde būtu apgrūtināta.

⁽⁴⁾ Par *Blue Button* iniciatīvu: ASV administrācija *Blue Button* izveidoja 2010. gadā, radot ASV kara veterānu veselības datu uzraudzības, kontroles un lejupielādes platformu. Tādējādi veterāni var piekļūt tādiem saviem datiem kā slimības vēsture, medicīniskās apdrošināšanas dati un informācija par veselību (alerģijas, medicīniskās analīzes utt.), kā arī tos lejupielādēt. Avots: <http://www.va.gov/bluebutton/>.

6.3.5. Šo pārmaiņu dēļ medicīniskās/veselības apdrošināšanas pārvaldītāji ir savukārt nonākuši neaizsargātības posmā, jo viņi atrodas veselības daudzdimensionālas ekosistēmas krustcelēs, kuru veido rūpniecības pārstāvji, ārsti, valdības, regulatori, ieguldītāji un pacienti.

6.3.6. Medicīniskās/veselības apdrošināšanas pārvaldītājiem jātiek galā ar ievērojamu inerci, kas saistīta ar ļoti stingru regulējumu attiecībā uz sensitīviem veselības datiem, medicīnas un slimnīcu nozares sarežģītu darbību un finansēšanu, diezgan neelastīgu un nereaģējošu vērtību ķēdi (dalība, iemaksu iekasēšana, pakalpojumu apmaksāšana), arvien stingrāku apdrošināšanas produktu regulējumu un dažkārt arī medicīnas profesiju korporatīvismu.

6.3.7. Tomēr visiem medicīniskās/veselības apdrošināšanas pārvaldītājiem nav vai arī vairs nav vienādu finansiālu iespēju rīkoties, un nepieciešamais pašu kapitāls, kas vajadzīgs šai darbībai, arvien biežāk kļūst par šķērslī to attīstībai. Digitālās nozares vadošo uzņēmumu ekonomiskās iespējas ļauj tiem ieguldīt tieši tur, kur tie saskata tirgu.

6.3.8. Neraugoties uz individuālo veselības risku labāku pārziņāšanu, ES veselības sistēmas ir jāsauglabā, ievērojot kolektīvu un solidāru apdrošināšanas loģiku. ES medicīniskās/veselības apdrošināšanas sistēmas vislielāko efektivitāti ir apliecinājušas individuālas pievienošanās un kolektīvas aizsardzības pret veselības riskiem kopumā konfigurācijā.

6.4. *Atmaksāšanas mehānismu pielāgošana*

6.4.1. Patlaban ir maz piemēru finansiālo izmaksu segšanai (atmaksāšanai) ar mobilo lietojumprogrammu palīdzību personas veselības aprūpē. Viens no galvenajiem šķēršļiem pašlaik ir tieši atbilstīgu atmaksāšanas modeļu trūkums, kuri ietvertu jauno tehnoloģiju realitāti.

6.4.2. Pastāv standarta valsts intervences modelis, kurā atmaksāšanu nosaka valsts struktūras un iestādes, kas pieņem lēmumu par mobilās veselības aprūpes pakalpojumu atmaksu⁽⁵⁾, bet ir arī iniciatīvas, kuras īsteno medicīniskās apdrošināšanas sistēmas dalībnieki, tostarp savstarpējās apdrošināšanas sabiedrības⁽⁶⁾.

6.4.3. Pastāv arī novatoriskas atmaksāšanas sistēmas, piemēram, rosināšanas un profilakses programmas, kuras ir vairāk vērstas uz profilaksi nekā ārstēšanu.

6.5. *Jauni izaicinājumi medicīniskās/veselības apdrošināšanas organizācijām*

6.5.1. Spēcīgi tiks skartas gan publiskās, gan privātās organizācijas, kas pārvalda obligāto medicīnisko/veselības apdrošināšanu (piemēram, savstarpējās apdrošināšanas sabiedrības), un nākotnē tām būs jārisina šādi uzdevumi:

- izvērst tādas pasākumus kā profilakse, diagnostika un pielāgotas un individualizētas ārstēšanas uzraudzība un izstrādāt individualizētus risinājumus un ārstēšanas programmas pirms risku rašanās, pamatojoties uz risku apvienošanas principiem un vienlaikus saglabājot savu tradicionālo funkciju, proti, nodrošināt veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību cilvēkiem, kuri saslimst,
- saskaņot veselības aprūpes pakalpojumu piedāvājumu ar pacientu mainīgajām vajadzībām,
- palīdzēt pacientiem, izvairoties no stigmatizācijas un vainas sajūtas radīšanas: savstarpējās apdrošināšanas sabiedrībām jau tagad ir nozīmīga loma profilaksē, pacientu izdevumu segšanas pārraudzībā un turpmākajā ārstēšanā. Šī loma ir jāattiecina arī uz publiskajām medicīniskās/veselības apdrošināšanas struktūrām,
- cīnīties pret sociālo nevienlīdzību veselības aprūpes jomā, kura var rasties digitālās plaisas dēļ, un palielināt pratību (piemēram, uzlabojot prasmes),

⁽⁵⁾ Pēc Nacionālās komisijas medicīnas ierīču un veselības tehnoloģiju novērtēšanai sniegtā atzinuma Francija ir spērusi soli, un tagad sedz *Diabeo* izmaksas. Risinājums *Diabeo* ir programmatūra, kas ir saistīta ar medicīnisko teleuzraudzību un tehnisko palīdzību programmatūras lietošanas apguvei. Programmatūras *Diabeo* uzdevums ir palīdzēt pacientam ikdienā aprēķināt lēnas un ātras darbības insulīna devu saskaņā ar mērķiem, kurus ir iepriekš noteicis ārstējošais ārsts. Pacientam tā ir pieejama kā lietojumprogramma mobilajā ierīcē (viedtālrunī vai planšetdatorā) vai tūmekļa portālā.

⁽⁶⁾ Bezprecedenta e-veselības programma *Vivoptim* kardiovaskulāro slimību risku novēršanai un uzraudzībai, ko izstrādājusi Francijas savstarpējās apdrošināšanas sabiedrība (*MGEN*) un Beļģijā pārņēmusi beļģu savstarpējās apdrošināšanas sabiedrība *Solidaris*, piedāvā individualizētu pakalpojumu kopumu, izmantojot digitālus rīkus un savienotos objektus, kas ietver trīs uzraudzības programmas un 13 profilakses programmas, kuras ir pielāgotas katra situācijai, vēlmēm un vajadzībām, sākot ar profilaksi veselīgiem cilvēkiem un beidzot ar hronisku slimību pārraudzību.

- samazināt riskiem pakļautu uzvedību un uzraudzīt atbilstību veselības aprūpes profesionāļu prasībām. Efektīvu, vajadzībām atbilstošu līdzekļu meklēšana ir fundamentāls jautājums,
- uzsvāru likt uz dalībnieku dzīves kvalitāti. Šis problēmjaudājums ir saistīts arī ar ekonomikas un riska pārvaldības mērķiem, un tādējādi – ar veselības aprūpes izdevumiem,
- sistematizēt pacientu dosjē un attiecību ar veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējiem elektronisko pārvaldību, citstarp ar veiktās aprūpes apliecinājumu digitalizāciju, elektronisku medicīnisko dosjē un digitālu pacienta karti,
- pielāgot atmaksāšanu jaunajiem pacientu aprūpes un turpmākās ārstēšanas veidiem, kurus nodrošina veselības aprūpes profesionāļi,
- kļūt par uzticamu trešo personu attiecībā uz veselības datu plūsmas izmantošanu un pārvaldību, kā arī datu vākšanu, jo pastāv risks, ka šādus datus varētu bez atļaujas izmantot komercializācijas nolūkos.

6.5.2. Veselības savstarpējās apdrošināšanas biedrības – veselības apdrošināšanas priekšgājējas – tagad var tikt nodrošināt pastāvīgu un individualizētu atbalstu katram to dalībniekam. Gan piedāvātajos produktos/pakalpojumos, gan individuālajā atbalstā, ko tās sniedz indivīdam labjutības meklējumos vai veselības aprūpē, veselības savstarpējās apdrošināšanas biedrībām jābūt spējīgām līdzdarboties, neatkarīgi no izmantotā saziņas kanāla, tās dalībnieku dzīvē, kā arī piedāvāt risinājumu, kas atbilst viņu vajadzībām.

7. Digitalizācijas dalībnieku – “neitralizētāju” – ietekme uz medicīniskās/veselības apdrošināšanu un sabiedrību

7.1. Tomēr visi iepriekš minētie faktori, kas atspoguļo digitalizācijas problēmu sarežģītību veselības jomā, un jaunu tīmekļa dalībnieku parādīšanās pakļaus mūsu medicīniskās/veselības apdrošināšanas sistēmas ekonomiskajai konkurencei.

7.2. Protams, šīs krasās pārmaiņas bija iespējamās tāpēc, ka radās “sensori”, kuri bija kļuvuši ekonomiski pieejami un tehniski “uzticami”, bet arī un galvenokārt pateicoties datu centralizācijai un analīzei ar viedtālrunu vai tīmekļa saskarņu palīdzību. Tādā veidā ir izveidojusies mobilo lietotņu ekosistēma, kas koncentrējas uz mērķu, kopienas un spēliskošanas principu. Tā ļauj mobilās vides veidotājiem noteikt veselības datu pārvaldības standartus, izmantojot īpašus pakalpojumus⁽⁷⁾.

7.3. Ir pamats bažām, ka nākotnē “GAFAMA” (*Google, Apple, Facebook, Amazon, Microsoft un Alibaba*)⁽⁸⁾ un citi, kas parādīsies, būs šīs jaunās medicīnas noteicēji, kura aizvien vairāk balstās uz informācijas tehnoloģijām un to dekodēšanu. Taču runa ir tieši par digitālās ekonomikas līderu specialitāti, kuri izmanto šīs tehnoloģijas, lai iegūtu kontroli pār ekosistēmām visās nozarēs.

7.4. Šo platformu stiprā puse ir balstīt savu attīstības modeli uz tāda produkta vai pakalpojuma masveida piegādi, kas ir savienots ar iedzīvotājiem un kas dod tām piekļuvi plašam datu klāstam, kuri tiek izteikti naudas izteiksmē. Datu pārvēršana naudas izteiksmē ļauj sniegt daudzus bezmaksas pakalpojumus, kas nodrošina masveida apmeklētību un uztur apburto loku, kurā ikviens cenšas piesaistīt patērētāju iespējami visnoslēgtākā ekosistēmā. Ar minimālām papildu izmaksām par pakalpojumu sniegšanu, globālā tīmekļa ekonomikas modelis nāk loģiski par labu vislielākajiem dalībniekiem, kas sagrābj lielu daļu no radītās vērtības un kuriem tādēļ ir milzīga ieguldījumu kapacitāte.

7.5. Pastāv risks, ka tikai “GAFAMA” būs spējīgi izmantot šādus bez maksas izplatītus datus, tos salīdzinot ar datiem, ko minētie uzņēmumi vāc par indivīdu paradumiem. Saskaņoties ar pašreizējiem un turpmākajiem digitālās nozares vadošajiem uzņēmumiem, visiem ES iedzīvotājiem, valdībām un iestādēm (konkrēti sociālās aizsardzības iestādēm) no juridiskā un ētiskā viedokļa svarīgi ir saglabāt suverenitāti veselības datu identifikācijas, vākšanas un izmantošanas jomā.

⁽⁷⁾ Aplikāciju veikalu tirgus struktūra tiek sadalīta galvenokārt starp pieciem vislielākajiem aplikāciju veikalumiem [90 % no lejupielādēm: *Play (Android), App Store (Apple), Windows Phone Store (Microsoft), App World (BlackBerry)* un *Ovi (Nokia)*].

⁽⁸⁾ Tirgus lielie uzņēmumi – “GAFAMA” (*Google, Apple, Facebook, Amazon, Microsoft un Alibaba*) cenšas iegūt kontroles monopoli pār m-veselību. Sabiedrības veselības aizsardzības jomu ir pilnībā pārņēmuši šie starptautiskie uzņēmumi, kuri tajā redz ekonomiskās izaugsmes potenciālu.

7.6. Šīs informācijas, jo īpaši veselības jomā, pievienoto vērtību uztvers un kontrolēs minētās platformas, nevis veselības sistēmas veidotāji. Atliks vien šo informāciju darīt pieejamu "pieprasītājiem", kuri varēs to izmantot.

7.7. Datu aizsardzībai, izmantojot piecus principus, proti, apjomu, ātrumu, daudzveidību, patiesumu, vērtības, ir ekonomiska vērtība, kas prasa nemitīgi pielāgojamu tiesisko regulējumu saistībā ar visu ekosistēmu (daudzām ieinteresētajām personām) ar mērķi novērst jebkādu izmantošanu tīri komerciāliem nolūkiem.

Briselē, 2017. gada 20. septembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Pārredzamības, metodoloģijas un resursu analīze attiecībā uz ietekmes novērtējumiem un izvērtēšanu, ko Eiropas Komisija īsteno ES tiesību aktu kvalitātes uzlabošanas nolūkā”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2017/C 434/02)

Ziņotājs: **Denis MEYMENT**

Pilnsapulces lēmums	26.1.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	5.9.2017.
Pieņemts plenārsesijā	20.9.2017.
Plenārsesija Nr.	528
Balsojuma rezultāts	142/0/5
(par / pret / atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Komiteja atgādina, ka programmas *REFIT*⁽¹⁾ primārais mērķis ir uzlabot ES tiesību aktu kvalitāti un efektivitāti, kā arī izstrādāt vienkāršus, saprotamus un konsekventus noteikumus, neapšaubot ES politikas jomu stratēģiskos mērķus, kas jau ir noteikti, un nemazinot iedzīvotāju, patērētāju, darba ņēmēju un sociālā dialoga vai vides aizsardzību⁽²⁾. Eiropas noteikumi ir būtisks integrācijas faktors. Būdami ļoti samērīgi, šie noteikumi garantē ES tiesību aktu aizsardzību un veicināšanu, kā arī tiesisko noteiktību, kas ir svarīga visiem ES dalībniekiem un iedzīvotājiem⁽³⁾.

1.2. Neraugoties uz līdz šim panākto progresu, kas panākts regulējuma kontroles padomes (RKP) darba rezultātā, komiteja vēlas, lai Eiropas ekosistēma ietekmes novērtējumu jomā tiktu pilnveidota vēl vairāk ar mērķi uzlabot tās kvalitāti un sekmēt organizētas pilsoniskās sabiedrības viedokļa ievērošanu tiesību aktu izstrādē un īstenošanā.

1.3. Tādēļ īpaši svarīgi ir panākt, lai:

- priekšizpētes vai papildu pētījumu specifikācijas būtu pārredzamas, pieejamas, plurālistiskas un rosinātu formulēt alternatīvus scenārijus, kas skaidri atklātu dažādu iespējamo variantu reālās sekas,
- no Eiropas ietekmes novērtējumu reģistra būtu viegli iegūt informāciju, kā arī visus nepieciešamos datus (zinātniskos, statistikas u. c.), tostarp lai tajā varētu iepazīties ar ieinteresēto personu viedokli, un lai šie dati būtu pieejami citās ES valodās, jo īpaši ietekmes novērtējumu kopsavilkumi,
- katra tiesību akta priekšlikuma ietekmes novērtējuma līdzsvars būtu nodrošināts, pienācīgu uzmanību veltot ekonomikas, sociālajai un vides dimensijai, tostarp MVU un mikrouzņēmumiem.

⁽¹⁾ Saīsinājums nozīmē “Normatīvās atbilstības un izpildes programma”.

⁽²⁾ OV C 303, 19.8.2016., 45. lpp.

⁽³⁾ OV C 303, 19.8.2016., 45. lpp.

1.4. Komiteja aicina izstrādāt kvalitatīvu pieeju, kas būtu līdzvērtīga kvantitatīvai analīzei un kurā būtu ievēroti mērķi, kurus paredzēts sasniegt ar tiesību aktiem.

1.5. Komiteja aicina Komisiju nezaudēt modrību un raudzīties, lai regulatīvā un administratīvā sloga samazināšana neatstāj negatīvu ietekmi uz ES politikas efektivitāti un vispārējo kvalitāti, jo īpaši sociālajā, vides, patērētāju aizsardzības jomā, kā arī uz MVU un mikrouzņēmumiem.

1.6. Visbeidzot, EESK vēlas, lai ietekmes novērtējumu ietvaros:

- Eiropas Parlaments (EP), Padome un Komisija attiecībā uz ietekmes novērtējumu piemēro konverģējošu metodoloģisku pieeju, ko visas konsultatīvās struktūras varētu izmantot nolūkā atvieglot iestāžu darbu šajā jomā un kas dotu iespēju izstrādāt grozījumus un atzinumus,
- Komitejas iesaiste kvalitātes kontrolē tiktu stiprināta, dodot tai iespēju novērtēt dažus ietekmes novērtējumus gan no metodoloģiskā viedokļa, gan pēc tā, kā ņemta vērā sociālā, vides vai teritoriālā dimensija. Šajā sakarā komiteja uzstāj, ka LESD 9. pants ir sistemātiski un konkrēti jāņem vērā,
- notiek regulāra apmaiņa ar RKP par ietekmes novērtējumu metodēm un labu praksi, īpaši nodarbinātības vai teritoriālās kohēzijas jomā, vai kurai ir ietekme uz MVU un mikrouzņēmumiem.

2. Ievads

2.1. Ietekmes novērtējums ir ES tiesību aktu projektu pozitīvo un negatīvo seku pastāvīga un kritiska analīze no ekonomiskā, sociālā un vides aspekta. Piecpadsmit gadus pēc ietekmes novērtējuma ieviešanas tas ir kļuvis par ES labāka likumdošanas procesa programmas stūrakmeni.

2.2. Ietekmes novērtējumu sistēma sāk darboties politikas cikla ļoti agrīnā posmā. Pirms jebkādas jaunas iniciatīvas, kurai var būt ekonomiskā, vides un sociālā ietekme, tiek veikts ietekmes novērtējums. Regulāri notiek arī esošo tiesību aktu vai ES politikas virzienu izvērtēšana un atbilstības pārbaudes (*Fitness check*). Sākotnējā ietekmes novērtēšanas posmā (*inception impact assessment*) tiek iezīmētas ietekmes novērtējuma galvenās līnijas, izskatot dažādus iespēju veidus (no *status quo* līdz pilnīgai saskaņošanai). Tad tiek veikts pats ietekmes novērtējums, kura projektu izskata RKP. Pēc tiesību akta īstenošanas posma izvērtēšanā tiek analizēta attiecīgā tiesību akta efektivitāte, lietderība, būtiskums un Eiropas pievienotā vērtība. RPK izskata ES tiesību aktu būtiskākās izvērtēšanas darbības. Līdz ar to labāks likumdošanas process ir aktuāls visos procedūras posmos. Visos posmos ar dažādu konsultāciju mehānismu palīdzību tas kļūst arvien atvērtāks ieinteresētajām personām.

2.3. Iestāžu nolīgums par labāku likumdošanas procesu, kas tika pieņemts 2015. gada maijā⁽⁴⁾ atspoguļo triju iestāžu kopējo nostāju attiecībā uz ietekmes novērtējumiem. Ņemot vērā paveikto, komiteja izdara divus būtiskus secinājumus:

- trūkst kopējas metodoloģijas: katra iestāde pati atbild par savas vērtēšanas metodes definēšanu, pat ja Komisijas ietekmes novērtējumam ir vienmēr jābūt darbu pamatā, lai nodrošinātu konverģentu pieeju,
- saistības Padomei un Parlamentam veikt ietekmes novērtējumu pirms "būtisku" grozījumu iesniegšanas, ja tas to uzskata par nepieciešamu.

⁽⁴⁾ Iestāžu nolīgums par labāku likumdošanas procesu (OV L 123, 12.5.2016., 1. lpp.).

2.4. Pagāja gandrīz divi gadi, līdz RKP, kas tika izveidota 2015. gada maijā, kļuva pilnībā darbotiespējīga. Tai ir liela autoritāte un plaša atbildības joma, kas ietver ietekmes novērtējumu, atbilstības pārbaudi un spēkā esošo ES tiesību aktu lielākas izvērtēšanas projektu kvalitātes pārbaudi⁽⁵⁾. Palielinoties RKP profesionalitātei, ir samazinājusies iespēja nepietiekamu nozīmi piešķirt sociālajai un vides ietekmei. RKP 2016. gadā ir izskatījusi 60 ietekmes novērtējumus, no kuriem 25 jeb 42 % saņēma negatīvu sākotnējo novērtējumu, kura rezultātā pētījumu autoriem tie bija atkārtoti jāiesniedz padomei. Pašlaik komitejas atzinumos tiek veikta tikai ietekmes novērtēšana. Nākotnē tajos būtu lietderīgi vērtēt to, kā tiesību akta priekšlikumā atspoguļojas ietekmes novērtējums un kā tas ir ņemts vērā.

3. Ietekmes novērtējumu norises vērtēšana

3.1. Daudzdimensiju ietekmes novērtējums

3.1.1. Ietekmes novērtējumu pamatā ir virkne kritēriju un pārbaudi, kas jo īpaši skar ietekmi uz:

- ekonomiku, sociālo un vides jomu,
- patērētājiem,
- maziem uzņēmumiem un mikrouzņēmumiem,
- starptautisko tirdzniecību un ieguldījumiem,
- administratīvo un normatīvo slogu,
- subsidiaritātes un proporcionalitātes principu,
- reģionālo un teritoriālo kohēziju.

3.1.2. Visumā Komisijas ietekmes novērtējumi vērtējami kā integrēti, jo tie ietver visspēcīgāko un visbūtiskāko ietekmi uz ekonomiku, sociālo jomu un vidi katrā atsevišķā gadījumā.

3.1.3. Gadu gaitā Padome un dažkārt arī EP ir pievienojusi prasības pēc šādiem papildu kritērijiem:

- konkurētspējas ārējās dimensijas pārbaude ("*competitiveness proofing*"),
- pamattiesību ievērošanas pārbaude,
- priekšlikumu saderības ar digitālo ekonomiku pārbaude,
- inovācijas principa ievērošanas pārbaude.

3.1.4. Šie dažādie kritēriji liek dažkārt Komisijai pārdomāt līdzsvaru starp dažādiem mērķiem vai jautājumiem: izveidot kritēriju hierarhiju; lemt, kurš kritērijs prevalēs pār citiem kā izšķirošais(-ie) kritērijs(-i); izšķirties par kādu no politiskajiem lēmumiem, ņemot vērā konkurējošos kritērijus:

- subsidiaritāte *pret* saskaņošanu,
- konkurētspēja *pret* sociālo aizsardzību un nodarbinātības kvalitāti,
- piesardzības princips *pret* inovācijas principu utt.

3.1.5. Komisijas ietekmes novērtējumu sistēmas analīze, ko 2007. gadā veica Lielbritānijas privātkonsultants *The Evaluation Partnership (TEP)*⁽⁶⁾, uzrādīja virkni nepilnību, jo īpaši sociālās un vides aizsardzības jomā. *The Evaluation Partnership* skatījumā ietekmes novērtējumu sliktas kvalitātes cēloņi ir bijuši kļūdas laika grafikā, izvērtēšanas kvalitātes kontroles mehānismos, uzraudzības un atbalsta trūkums ietekmes novērtējumu izstrādē (apmācība, koordinācija, nepilnīgi vai trūkstošā dati utt.). Revīzijas palāta 2010. gadā pauda uzskatu, ka "ietekmes novērtēšanas darbā Komisija nepievērs vienādi daudz uzmanības visiem trim pilāriem un kā izmaksām, tā ieguvumiem"⁽⁷⁾.

⁽⁵⁾ Sk. 2016. gada ziņojumu: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/regulatory-scrutiny-board_en#annual-reports.

⁽⁶⁾ *The Evaluation Partnership Limited* (2007), http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/key_docs_lv.htm

⁽⁷⁾ "*L'analyse d'impact dans les institutions européennes soutient-elle la prise de décision?*" (Vai ietekmes novērtējumi ES iestādēs palīdz pieņemt lēmumus?, Eiropas Revīzijas palātas īpašais ziņojums Nr. 3, 2010. g., 64. punkts, 36. lpp.)

3.1.6. Šajā sakarā komiteja atgādina par savu prasību Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD)⁽⁸⁾ 9. pantu sistemātiski izmantot kā pamatu novērtēšanas darbam⁽⁹⁾.

3.2. Labāka regulējuma rīkkopa⁽¹⁰⁾ attiecībā uz sociālo aizsardzību un nodarbinātību

3.2.1. Rīkkopa (toolbox) ir ieviesta ar Komisijas 2015. gada 19. maija paziņojumu⁽¹¹⁾ par labāku regulējumu. Tajā ir iekļauts ietekmes novērtējumu detalizēts ceļvedis ar 59 instrumentiem (rīkiem, kritērijiem, pārbaudēm utt.), kas paredzēti, lai palīdzētu Komisijai un arī dalībvalstu kompetentajām iestādēm.

3.2.2. Divi no 59 instrumentiem ir īpaši svarīgi EESK. Runa ir par 7. instrumentu ("requirements for social partner initiatives" – prasības attiecībā uz sociālo partneru iniciatīvām) un 25. instrumentu ("employment, working conditions, income distribution and inequality" – nodarbinātība, darba apstākļi, ienākumu sadale un nevienlīdzība).

3.2.3. Faktiski šie instrumenti drīzāk ir kā indikatīvs saraksts ar jautājumiem, kas jāuzdod, ja iniciatīva ietekmē sociālo jomu vai nodarbinātību. Jautājumi ir vispārīgi, neitrāli un nestimulējoši. Tā, piemēram, 25. instruments uzdod arī šādus jautājumus:

- vai variants sekmē darbvietu tiešu radīšanu vai darbavietu zudumu konkrētās nozarēs, profesijās un prasmju līmeņos, reģionos, valstīs (vai vairākās no šīm jomām), atstājot sekas uz sociālajām un/vai citām konkrētām grupām? Kādas?
- vai variants tieši vai netieši ietekmē nodarbinātības aizsardzību, jo īpaši darba līgumu kvalitāti, nedeklarētas nodarbinātības risku vai fiktīvu pašnodarbinātību?
- vai variants ietekmēs dažāda veida nevienlīdzību, kā arī ienākumu un bagātību sadali Savienībā vai kādā no tās daļām?

3.2.4. Šo jautājumu rezultātā bieži tiek aprakstītas vien dažādas iespējamās (pozitīvās un negatīvās) sekas. Tie vāji rosina izvērst plašāku analīzi, piemēram, attiecībā uz nodarbinātības kvalitāti vai nodarbināto skaitu.

3.2.5. Turklāt varētu šķist, ka dažos gadījumos jau vairākus gadus sociālie un vides kritēriji netiek sistemātiski un padziļināti piemēroti Komisijas ietekmes novērtējumos⁽¹²⁾, lai gan Komisija apgalvo, ka sociālo ietekmi tā ņem vērā 70 %, bet ietekmi uz vidi – 45 % ietekmes novērtējumu.

3.3. Komisijas metodoloģija, kas jāprecizē

3.3.1. Ģenerāldirektorāti (ĢD) atbild par analītiskām metodēm un modeļiem, kurus Komisijas dienesti izmanto par tiesību aktu priekšlikumu izstrādes pamatu. Vairumā gadījumu ģenerāldirektorāti veic ietekmes novērtējumus ar savu iekšējo dienestu palīdzību, par pamatu ņemot ietekmes novērtējumu pamatnostādnes⁽¹³⁾ un instrumentu kopumu. Dažos gadījumos, lai papildus izpētītu ietekmes novērtējuma konkrētu jautājumu, attiecīgais ĢD izmanto ārējo konsultantu, ko izraugās atklātā un pārredzamā procedūrā.

3.3.2. No visiem 59 kopuma instrumentiem tikai divi vai trīs varētu būt instrumenti, kas spēj orientēt lēmumu attiecībā uz nodarbinātības kvalitāti, sociālo aizsardzību, atlīdzības līmeni utt. Tā nepārprotami ir joma, kur instrumentu kopums būtu jāpastiprina.

⁽⁸⁾ LESD 9. pantā ir noteikts: "Nosakot un īstenojot savu politiku un darbības, Savienība ņem vērā prasības, kas saistītas ar augsta līmeņa nodarbinātības veicināšanu, atbilstīgas sociālās aizsardzības nodrošināšanu, sociālās atstumtības apkarošanu, kā arī ar izglītības, mācību un cilvēku veselības aizsardzības līmeņa paaugstināšanu."

⁽⁹⁾ OV C 24, 28.1.2012., 29. lpp.

⁽¹⁰⁾ https://ec.europa.eu/info/better-regulation-guidelines-and-toolbox_lv

⁽¹¹⁾ Better Regulation Guidelines, SWD(2015) 111, 2015. gada 19. maijs.

⁽¹²⁾ Renda A., Schrefler L., Luchetta G. and Zavatta R., *Assessing the costs and benefits of regulation*, 2013. g. CEPS – Economisti Associati pētījums, kas veikts pēc Eiropas Komisijas pieprasījuma.

http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/commission_guidelines/docs/131210_cba_study_sg_final.pdf, ko citē Isabelle Schömann darbā *EU Refit machinery 'cutting red tape' at the cost of the acquis communautaire*, Policy Brief 5/2015, ETUI, 2015. g.

⁽¹³⁾ Komisijas ietekmes novērtējuma pamatnostādnes un citi saistīti materiāli ir pieejami vietnē: http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/index_lv.htm.

3.4. Vai notiek ietekmes novērtējumu pakāpeniska virzība uz izmaksu samazināšanu?

3.4.1. Regulatīvā un administratīvā sloga kvantitatīvā noteikšana

3.4.1.1. *REFIT* programmas mērķis ir identificēt nevajadzīgo slogu, neatbilstības vai neefektīvus pasākumus un veikt pasākumus, kas vajadzīgi, lai situāciju uzlabotu. *REFIT* programmas ietvaros 2013. gadā tika veikta ES tiesību aktu kartēšana.

3.4.1.2. ES Konkurētspējas padome aicināja Komisiju sagatavot un noteikt samazināšanas mērķus jomās, kurās slogs ir īpaši smags, konkrēti attiecībā uz MVU⁽¹⁴⁾.

3.4.1.3. Konkurētspējas padome 2016. gada 26. maijā pauda arī "atzinību par apņemšanos, kuru Komisija paudusi iestāžu nolīgumā, – turpināt skaitliski izteikt savus vienkāršošanas un administratīvā sloga samazināšanas centienus, iesniegt ikgadēju apsekojumu par slogu un, ja iespējams, kvantitatīvi izteikt priekšlikumu vai tiesību aktu regulatīvā sloga samazināšanas vai ietaupījumu potenciālu"⁽¹⁵⁾.

3.4.2. Komiteja aicina Komisiju nezaudēt modrību un raudzīties, lai regulatīvā sloga samazināšana neatstāj negatīvu ietekmi uz ES politikas efektivitāti un vispārējo kvalitāti, jo īpaši sociālajā, vides, patērētāju aizsardzības jomā, kā arī uz MVU un mikrouzņēmumiem.

4. Priekšlikumi un ieteikumi

4.1. Neraugoties uz jau paveikto, Eiropas ekosistēma ietekmes novērtējumu jomā ir jāattīsta tālāk. Lai palielinātu ietekmes novērtējumu kvalitāti un veicinātu organizētas pilsoniskās sabiedrības iekļaušanu tiesību aktu izstrādē un īstenošanā, EESK ierosina septiņus uzlabojumu virzienus.

4.2. *Specifikācijas pētījumiem ietekmes novērtējumu jomā, kuras būtu pārredzamas, pieejamas un plurālistiskas*

4.2.1. EESK aicina Komisiju vairāk precizēt metodoloģiju, kas tiek izmantota, lai aprēķinātu tās iniciatīvas ietekmi, pētījuma darbības jomu un pētījuma iespējamus ierobežojumus (teritoriālie ierobežojumi, mērķgrupas utt.).

4.2.2. Ja par nozīmīgām ietekmes novērtējuma nodaļām vai apakšnodaļām tiek slēgti ārpalpojumu līgumi, komiteja prasa publicēt uzvarētāja vārdu.

4.2.3. Specifikācijās svarīgi ir skaidri aprakstīt alternatīvus scenārijus un norādīt visu iespējamo opciju sekas, iekļaujot:

- ES un tās uzņēmumu konkurētspēju,
- sociālo vai vides aizsardzību,
- mikrouzņēmumu un mazo uzņēmumu attīstību,
- dzimumu līdztiesību,
- teritoriālo kohēziju utt.

4.2.4. Svarīgi ir galu galā priekšroku dot priekšlikumam, kurā vislabāk apvienotas dažādas dimensijas, ņemot vērā LES 3. panta 3. punktu⁽¹⁶⁾ un LESD 9. pantu⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁴⁾ Padomes secinājumu "Labāks regulējums konkurētspējas stiprināšanai" 9. punkts, dokuments Nr. 8849/16, 2016. gada 18. maijs.

⁽¹⁵⁾ Padomes 2016. gada 26. maija secinājumu "Labāks regulējums konkurētspējas stiprināšanai" 7. punkts, dokuments Nr. 8849/16, 2016. gada 18. maijs.

⁽¹⁶⁾ "Savienība izveido iekšējo tirgu. Savienības darbība ir vērsta uz to, lai panāktu stabilu Eiropas attīstību, kuras pamatā ir līdzsvarota ekonomiskā izaugsme un cenu stabilitāte, sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju, kuras mērķis ir panākt pilnīgu nodarbinātību un sociālo attīstību, kā arī vides augsta līmeņa aizsardzību un tās kvalitātes uzlabošanu. Tā veicina zinātnes un tehnikas attīstību".

⁽¹⁷⁾ Sk. 6. zemsvirtras piezīmi.

4.2.5. Lai koplēmuma dalībniekiem būtu vieglāk sagatavot grozījumus, ietekmes novērtējumos jānorāda alternatīvi risinājumi, piemēram, varianti, kas ir labvēlīgāki nodarbinātībai, sociālai vai vides aizsardzībai, teritoriālai kohēzijai vai patērētāju aizsardzības politikai.

4.3. Eiropas ietekmes novērtējumu reģistra paplašināšana

4.3.1. Pārredzamība ir būtisks priekšnoteikums labai pārvaldībai. Komisijas dokumentu reģistrā⁽¹⁸⁾ ir iekļauts ietekmes novērtējumu un atbilstošo RKP atzinumu saraksts. Tomēr šis reģistrs nav sabiedrībai plaši pazīstams un ir pieejams tikai angļu valodā.

4.3.2. Tāpēc EESK aicina Komisiju sadarbībā ar starpniekorganizācijām plašāk informēt par šo vietni, iekļaut tajā ieinteresēto personu viedokļus un attiecīgos pētījumus, jo īpaši ietekmes novērtējumu kopsavilkumus, un nodrošināt pieejamību citās ES valodās.

4.4. Vajadzība pēc kvalitatīvas pieejas

4.4.1. EESK aicina panākt, lai kvantitatīvā vai monetārā pieeja darbotos līdzvērtīgi kvalitatīvai pieejai, kurā galvenā uzmanība pievērsta vietējai humānai dimensijai, dzimumu līdztiesībai un saiknei ar realitāti. Kvalitatīvajai pieejai liek pievērsties šādi iemesli:

- grūtības prognozēt ietekmi uz ES vispārējām interesēm vidējā termiņā un ilgtermiņā. Ar pieejām, kuras balstītas uz izmaksām, ir ļoti grūti noteikt reālās izmaiņas sabiedrībā vai ilgtspējīgas attīstības jomā,
- pieejamu vai uzticamu datu trūkums. Ar ekonometriskajām un kvantitatīvajām metodēm nevar aprēķināt kopējo ietekmi. Parasti tās izmanto, lai vispārinātu un apkopotu datus, kuri bieži vien ir daļēji un nepilnīgi, un bez ievēribas paliek neizmērāmi informācijas elementi, t.i., sociālā dialoga kvalitāte, sociālā nodrošinājuma attīstība, reģionālās iekļautības pakāpe, nabadzības un atstumtības reālais līmenis utt.,
- neiespējamība salīdzināt datus. Kvantitatīvās metodes atšķiras pēc būtības. Paraugi, atsauces gadi, zinātniskie dati katrā metodē ir atšķirīgi. Tādējādi bieži vien ir grūti salīdzināt metodes un izdarīt noderīgus secinājumus,
- konfidencialitāte. Konfidencialās pieejas balstītas uz paraugiem, apsekojumiem, daļējām sabiedriskās domas aptaujām. Pēc būtības šādā pieejā nav ņemta vērā daļa konfidencialās informācijas par sociālo vidi kādā uzņēmumā, darbības jomā vai nozarē.

4.4.2. Ietekmes novērtējumos priekšroka vienmēr būtu jādod izmaksu un ieguvumu pieejai. Balstoties uz kvantitatīviem datiem vien, nav iespējams pieņemt lēmumu par slimību, trokšņa, piesārņojošo emisiju un nelaimes gadījumu samazināšanu. Kvantitatīvas analīzes nebūs arī pietiekamas, lai lemtu par godīgāku konkurenci, taisnīgu tirdzniecību un labākiem darba apstākļiem. Tāpēc ir svarīgi, lai visu iesaistīto personu interesēs Komisija prioritāti piešķirtu kvalitatīvam ietekmes novērtējumam.

4.5. Pētniecības matricas līmenī ir vajadzīga konverģējoša metodoloģiska pieeja

4.5.1. Kaut arī iestāžu nolīgumā secināts, ka katra iestāde var izstrādāt savu metodoloģiju, komiteja ierosina par šo jautājumu rīkot Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas padziļinātas debates, kurās piedalītos arī komiteja.

4.5.2. Runa galvenokārt ir nevis par vienotas metodoloģijas ierosināšanu, bet par to, ka vispirms būtu jāvienojas par konverģējošu metodoloģisku matricu, proti, par metodoloģiskiem pamatelementiem, piemēram, pētījuma jomas noteikšanu, pētniecības stratēģiju, rīku izvēli, vēlamiem variantiem u. c.

4.5.3. Tā mērķis ir priekšroku dot dialogam par Komisijas izvirzītajiem metodoloģiskajiem risinājumiem, lai atvieglotu ar grozījumiem saistīto darbu katrā iestādē.

4.5.4. Tādējādi būtu iespējams panākt, lai abi likumdevēji varētu vairāk ņem vērā komitejas ierosinātos priekšlikumus šajā jomā.

⁽¹⁸⁾ Reģistrs ir pieejams Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=ia&language=lv>.

4.6. Ietekmes novērtējumu kvalitātes mērķtiecīga pārbaude komitejā

4.6.1. EESK ir izveidota struktūrvienība, kuras uzdevums ir veikt ES tiesību aktu kvalitātes mērķtiecīgu *ex post* novērtējumu. Turpmāk minētā struktūrvienība varētu veicināt komitejas locekļu darbu un analizēt arī atsevišķus ietekmes novērtējumus, izskatīt metodoloģijas aspektus un sniegt atzinumu par to, vai ir ņemta vērā ekonomiskā, sociālā, vides vai teritoriālā dimensija. Tas palīdzētu arī EESK izstrādāt konsultatīvus atzinumus par tiesību aktu priekšlikumiem, par ko ir sagatavoti ietekmes novērtējumi.

4.6.2. Vajadzētu izveidot regulāru EESK un Eiropas Komisijas dialogu saistībā ar konsultācijām un ietekmes novērtējumiem.

4.7. EESK un RKP sadarbība

4.7.1. Būtu jāapsver iespēja veidot neoficiālu, bet regulāru RKP un komitejas sadarbību.

4.7.2. Līdztekus neoficiālai viedokļu apmaiņai un neregulārai sadarbībai, svarīgi ir veicināt dinamisku sadarbību ar komiteju šādos divos virzienos:

- regulāras viedokļu apmaiņas organizēšana par metodoloģiskām pieejām ietekmes novērtējumiem un labai praksei, par būtiskiem grozījumiem Komisijas priekšlikumos, kā arī par regulatīvā sloga vienkāršošanu un samazināšanu,
- atbilstoša komitejas informēšana pirms katras Komisijas iniciatīvas, kas ietver būtisku sociālo, nodarbinātības, vides un teritoriālās kohēzijas dimensiju ietekmes novērtējuma līmenī. Šajā nolūkā komitejai vajadzētu būt vienai no adresātiem, kuriem Komisija nosūta savus sākotnējos izvērtējumus (*Inception Evaluation*) un ietekmes novērtējumus.

4.7.3. Savukārt komiteja vajadzības gadījumā sagatavos kopsavilkumu, kurā ietverti galvenie ieteikumi saistībā ar paša ietekmes novērtējuma piemērošanas jomu, kā arī sniegs citus datus vai informāciju, kas varētu būt noderīga Komisijas ietekmes novērtējuma izstrādē un ar to saistītajā izskatīšanā, ko veic RKP.

4.7.4. Komiteja arī ziņos par savu *ex post* novērtējumu attiecībā uz tiesību aktu īstenošanu un piemērošanu.

Briselē, 2017. gada 20. septembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Godīgai konkurencei un ekonomikas izaugsmei labvēlīga nodokļu sistēma”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2017/C 434/03)

Ziņotājs: **Petru Sorin DANDEA**

Pilnsapulces lēmums	26.1.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sānāksmē	7.9.2017.
Pieņemts plenārsesijā	20.9.2017.
Plenārsesija Nr.	528
Balsojuma rezultāts	149/6/18
(par / pret / atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Agresīva plānošana, ko nodokļu jomā praktizē atsevišķi uzņēmumi, apvienojumā ar nodokļu apiešanu rada būtiskus ieņēmumu zaudējumus dalībvalstu budžetiem. EESK iesaka dalībvalstīm pastiprināt savus centienus, lai apkarotu šo īpaši kaitējošo parādību, pēc iespējas drīzāk ieviešot nepieciešamo regulējumu nodokļu jomā.

1.2. Apzinoties, ka iniciatīvas agresīvas nodokļu plānošanas apkarošanai var sniegt rezultātus tikai tad, ja tās tiek ieviestas pasaules mērogā, EESK iesaka Komisijai un dalībvalstīm turpināt un pastiprināt sarunas starptautisko organizāciju, piemēram, ESAO un G20, līmenī, lai izstrādātu efektīvu regulējumu nolūkā apkarot nodokļu apiešanu.

1.3. EESK atzinīgi vērtē Padomes lēmumu, ar kuru apstiprināti Komisijas ierosinātie kritēriji, lai noteiktu jurisdikcijas, kuras ir zināmas kā nodokļu oāzes. Komiteja uzskata, ka šāds pasākums būs nozīmīgs solis agresīvas nodokļu plānošanas apkarošanā tikai tad, ja minēto sarakstu papildinās sankcijas, kas piemērojamas attiecīgajām jurisdikcijām, kā arī uzņēmumiem, kuri savās finanšu darbībās turpinās izmantot agresīvu nodokļu plānošanu. Šādas sankcijas varētu ietvert aizliegumu attiecīgajiem uzņēmumiem piekļūt publiskajiem līdzekļiem.

1.4. Komiteja iesaka dalībvalstīm turpmāk atturēties no nodokļu konkurences veicināšanas, izmantojot daudzus ar nodokļiem saistītus lēmumus, kurus nepamato darbību ekonomiskā situācija, taču kuri sniedz uzņēmumiem nepamatotas priekšrocības salīdzinājumā ar konkurentiem.

1.5. EESK uzskata, ka nodokļu regulējuma saskaņošanai un vienkāršošanai ir jābūt starp dalībvalstu prioritātēm. Turklāt ar nodokļiem saistītu šķēršļu pilnīgai likvidācijai ir jānotiek papildus saskaņošanai.

1.6. Globalizācija ir izraisījusi nodokļu sloga pārvešanu uz kapitālu darba tirgus jomā, tā paaugstinot darbaspēka izmaksas un padziļinot nevienlīdzību. EESK iesaka dalībvalstīm nodokļu jomā notiekošo reformu ietvaros apsvērt nodokļu sloga pārvešanu no nodarbinātības uz finanšu jomu vai uz videi nelabvēlīgām praksēm.

1.7. EESK ierosina paplašināt kopējo konsolidēto uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi (KKUINB) vienotā tirgus līmenī un pat vēl plašāk. Šāda pieeja radītu prognozējamāku un uzņēmējdarbībai labvēlīgāku nodokļu sistēmu, samazinot pārrobežu investīciju atbilstības nodrošināšanas izmaksas.

1.8. EESK uzskata, ka konsolidācijas ietvaros, ko paredz K KUINB, ar nodokli apliekamās peļņas sadales formulas pamatā pēc iespējas vairāk ir jābūt principam, ar kuru saskaņā peļņa tiek aplikta ar nodokli vietā, kurā ir veikta darbība tās radīšanai. Tādējādi būtu vieglāk panākt nepieciešamo vienprātību šāda pasākuma apstiprināšanai. Ja nesen pieņemtie Eiropas nodokļu apiešanas novēršanas noteikumi nesniegs nekādus rezultātus un K KUINB nenodrošinās paredzēto mērķu sasniegšanu, varētu paredzēt arī minimālās uzņēmumu ienākuma nodokļa likmes ieviešanu, lai novērstu sacensību par iespējami zemākām izmaksām.

1.9. Attiecībā uz ES budžeta pašu resursiem EESK iesaka, lai dalībvalstis meklē risinājumus, kā īstenot ieteikumus, ko sniegusi Augsta līmeņa grupa pašu resursu jautājumos. Palielinoties ES pašu resursiem, būs iespējams spēcīgāk atbalstīt attīstības un kohēzijas politiku dalībvalstīs.

1.10. Vienotā valūta joprojām ir viens no ievērojamākiem ES sasniegumiem. Taču ES nodokļu sistēmas sadrumstalotības dēļ tās potenciāls nav pilnībā izmantots. EESK atkārtoti pauž savu priekšlikumu par “nodokļu čūskas” ieviešanu pēc “valūtas čūskas”⁽¹⁾ parauga, kas tika ieviesta pirms vienotās valūtas. Tā uzskata, ka vispirms varētu aptvert visus trīs nodokļu ieņēmumu veidus, kas veido 90 % no dalībvalstu budžeta ieņēmumiem: PVN, ienākuma nodokli un iemaksas sociālā nodrošinājuma sistēmā.

1.11. EESK uzskata, ka kvalificēta vairākuma sistēmas ieviešana tiešo nodokļu jomā ļautu vairāk atbalstīt regulējuma saskaņošanas darbu⁽²⁾ saistībā ar nodokļu bāzes noteikšanu galvenajiem nodokļiem. Varētu būt iespējams paātrināt progresu nodokļu politikas sekmēšanā, kas būtu iekšējam tirgum labvēlīga pieeja un radītu ievērojamu izaugsmes potenciālu, ņemot vērā, ka saskaņots mehānisms ļautu būtiski samazināt uzņēmumu atbilstības nodrošināšanas izmaksas un radīt prognozējamāku nodokļu sistēmu Eiropas Savienībā.

2. Konteksts

2.1. Nodokļu sistēmai ir būtiska nozīme cīņā par sociālo taisnīgumu un taisnīgu ekonomiku. Attiecīgi tai piemīt arī sociālais, paaudžu un dzimumu aspekts. Valdības iekasē līdzekļus, kuru mērķis ir pietiekamā un ilgstošā veidā finansēt sociālās aizsardzības un sociālā nodrošinājuma sistēmas, kā arī sabiedriskos pakalpojumus, no kuriem labumu gūst gan iedzīvotāji, gan uzņēmumi. No otras puses, nodokļu sistēma ir viens no pamata instrumentiem, kas paredzēts ienākumu un bagātību taisnīgākai pārdalei sabiedrībā un attiecīgi – sociālās nevienlīdzības mazināšanai.

2.2. Krāpšanas un nodokļu apiešanas praktizēšana, vienlaikus izvairoties no nodokļu maksāšanas ar agresīvas nodokļu plānošanas metodi, ko izmanto daži uzņēmumi, kuri veic pārrobežu darbību, kā arī darbība nelikumīgajā tirgū, veicina pieaugošu nevienlīdzību, kas izriet no ekonomikas krīzes un taupības programmām, un rada nozīmīgu risku. Pat viskonservatīvākie to finansiālo zaudējumu aprēķini, ko dalībvalstis cietušas nodokļu bāzes samazināšanas un peļņas novirzīšanas dēļ, sasniedz simtiem miljardus eiro.

2.3. Globalizācija ir palielinājusi kapitāla plūsmas ātrumu un apmēru. Tendence pārvietot kapitālu uz zonām, kurās tam var būt augstāka atdeves likme labvēlīgāka nodokļu regulējuma dēļ, ir radījusi sarežģījumus valdībām, kuras bija spiestas savas nodokļu politikas izstrādē šādas starptautiskās kapitāla plūsmas ņemt vērā vairāk nekā ekonomiskās un sociālās prioritātes valsts līmenī.

2.4. Pēdējo gadu laikā dalībvalstu sekmētā nodokļu konkurence⁽³⁾ ir radījusi nodokļu ieņēmumu galīgus zaudējumus, kas ir ietekmējuši ne tikai būtiski svarīgo sabiedrisko pakalpojumu finansējumu, bet arī publiskos ieguldījumus, kas ir viens no galvenajiem izaugsmes nodrošinātājiem. Ja arī nodokļu līmeņa samazināšana īstermiņā var radīt ieguvumus valstīm, kuras šādā veidā veicina nodokļu konkurenci, ilgtermiņā budžeta ieņēmumu samazināšana ir izrādījies īpaši nelabvēlīga ekonomikas izaugsmei kopumā⁽⁴⁾. Dalībvalstis sekmē nodokļu konkurenci ar daudziem atbrīvojumiem, kurus tās piešķir patērētājiem vai ienākuma nodokļu jomā, kā arī ar saviem nodokļu nolēmumiem, kas ir labvēlīgi starptautiskajiem uzņēmumiem.

⁽¹⁾ OV C 230, 14.7.2015., 24. lpp., 1.11. punkts.

⁽²⁾ OV C 198, 10.7.2013., 34. lpp., 3.4. un 3.6. punkts.

⁽³⁾ Business and Economics Research Journal, 6. sēj. Nr. 2, 2015., 52.–53. lpp.

⁽⁴⁾ COM(2009) 201 final, 5.–6. lpp.

2.5. Ar nodokļiem saistītā regulējuma sadrumstalotība, kas pašlaik dominē Eiropas Savienībā (gandrīz katrai dalībvalstij ir paša sava nodokļu sistēma), ir cēlonis tam, ka dalībvalstis vispār kļūst neaizsargātākas pret agresīvu nodokļu plānošanu. Tā rezultātā valstu budžeta ieņēmumu zaudējumi var būt ievērojami. Tāpat arī pārmērīga nodokļu sistēmas sadrumstalotība vājina vienoto tirgu un mazina ES konkurētspēju salīdzinājumā ar tās galvenajiem konkurentiem pasaules līmenī. Nodokļu politikas saskaņošana ES līmenī var radīt, no vienas puses, augstākus budžeta ieņēmumus visās dalībvalstīs un, no otras puses, uzņēmumiem labvēlīgāku vidi, vienkāršojot regulējumu un tādējādi samazinot atbilstības nodrošināšanas izmaksas. Saskaņošanai būtu jānovērš nepilnības un atšķirības, kas pastāv dažādajās dalībvalstu nodokļu sistēmās un to starpā.

2.6. Īpaši asi sabiedrība ir uztvērusi pēdējo gadu laikā gaismā nākušos skandālus, kas saistīti ar ļoti bagātu personu vai starptautisku uzņēmumu veiktām nodokļu apiešanas darbībām. Šādi skandāli, kas pazīstami ar nosaukumiem "Panama Papers", "LuxLeaks" vai "Apple", ir atklājuši finanšu darījumus desmitiem vai pat simtiem miljardu euro apmērā, kuru mērķis ir bijis izvairīties no nodokļu maksāšanas dalībvalstīs.

2.7. Atbrīvojumu likvidēšana patērīna nodokļu un ienākuma nodokļu jomā, kā arī labāka nodokļu bāzes saskaņošana ievērojami palielinātu budžeta ieņēmumus un stimulētu investīcijas iekšējā tirgus mērogā. Ir zināms, ka augstu atbilstības nodrošināšanas izmaksu dēļ maziem un vidējiem uzņēmumiem ir tikai ierobežota piekļuve un vājas iespējas attiecībā uz investīciju veikšanu ārpus robežām.

2.8. Šajā saistībā Eiropas Komisija pēc Padomes pieprasījuma ierosina vairākas regulas, kuru mērķis ir ievērojami samazināt nodokļu apiešanu un agresīvu nodokļu plānošanu, kā arī novērst nodokļu dubulto uzlikšanu uzņēmumiem Eiropas Savienībā. Tomēr, tā kā tiešo nodokļu joma joprojām ir dalībvalstu ekskluzīvā kompetencē, progress ir ierobežots, jo par atsevišķiem Komisijas ierosinātajiem pasākumiem nav panākta vienprātība Padomes līmenī.

2.9. Starp nozīmīgākajiem Eiropas Komisijas atbalstītajiem pasākumiem nodokļu apiešanas un agresīvas nodokļu plānošanas apkarošanai ir automātiskas informācijas apmaiņas mehānisma uzlabošana starp valstu nodokļu iestādēm; vispārēja noteikuma par ļaunprātīgas izmantošanas novēršanu ieviešana uzņēmumu regulējumā; pienākuma noteikšana starptautiskiem uzņēmumiem deklarēt gūto peļņu un attiecīgos nodokļus, kas samaksāti katrā valstī, un ar kopējā konsolidētā uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzes (KKUINB) noteikšanu saistītā projekta atsākšana. Ir ieviesti arī daudzi pasākumi ar mērķi samazināt krāpšanu PVN piemērošanas jomā un par 15 % samazināt ieņēmumu zaudējumus (PVN iztrūkums).

2.10. Turklāt Komisija aktīvi piedalījās ESAO līmenī veiktajā sarunu procesā, kura rezultātā 2015. gadā tika parakstīts tā dēvētais BEPS nolīgums (nodokļu bāzes samazināšana un peļņas novirzīšana). Tas ir standarts, kura mērķis ir radīt stingrākus nodokļu noteikumus starptautiska mēroga darījumu jomā un jo īpaši cīnīties pret agresīvas nodokļu plānošanas darbībām. Dalībvalstis pašlaik īsteno ar šo standartu ierosinātos pasākumus un ir ieviesušas papildu noteikumus šajā jomā.

3. Komitejas priekšlikumi

3.1. Nodokļu apiešanas un agresīvas nodokļu plānošanas apkarošana

3.1.1. Agresīva nodokļu plānošana, ko praktizē atsevišķi uzņēmumi, izraisa būtiskus ieņēmumu zaudējumus dalībvalstu budžetiem. EESK uzskata, ka agresīva nodokļu plānošana, ciktāl tā samazina nodokļu bāzi un kuras dēļ savukārt dalībvalstīm ir jāpalielina nodokļi, savā būtībā ir neētiska prakse, kas būtiski ietekmē iekšējā tirgus darbību un rada nodokļu sistēmu kropļojumus, proti, nodokļu maksātāju nevienlīdzību. Iedzīvotāji vai mazie uzņēmumi daudzos gadījumos faktiski maksā augstākus nodokļus nekā lielie uzņēmumi. Komiteja iesaka dalībvalstīm pastiprināt savus centienus, lai pēc iespējas drīzāk ieviestu regulējumu šādas īpaši kaitējošas parādības apkarošanai.

3.1.2. ESAO līmenī veiktajās sarunās, kuru rezultātā tika izstrādāti BEPS standartā iekļautie pasākumi, piedalījās vairāk nekā simts valstu. Nodokļu apiešanas un agresīvas nodokļu plānošanas apkarošanas nolūkā ieviestie noteikumi var vainagoties ar panākumiem tikai tad, ja tie kļūst par starptautiskā līmenī pieņemtiem standartiem. EESK iesaka Komisijai un dalībvalstīm turpināt un pastiprināt sarunas starptautisko organizāciju līmenī ar mērķi izveidot efektīvu regulējumu, kas tiktu atbilstīgi ieviests un būtu vērsts uz nodokļu apiešanas un agresīvas nodokļu plānošanas apkarošanu.

3.1.3. Padome apstiprināja Komisijas ierosinātos kritērijus, lai izveidotu to jurisdikciju sarakstu, kuras ir zināmas kā nodokļu oāzes. EESK uzskata, ka šāds pasākums būs nozīmīgs solis agresīvas nodokļu plānošanas apkarošanā tikai tad, ja minēto sarakstu papildinās sankcijas, kas piemērojamas attiecīgajām jurisdikcijām, kā arī uzņēmumiem, kuri savās finanšu darbībās turpinās izmantot agresīvu nodokļu plānošanu. Šādas sankcijas varētu ietvert aizliegumu attiecīgajiem uzņēmumiem piekļūt publiskajiem līdzekļiem.

3.1.4. Ar nodokļu lēmumiem saistītā sistēma pēc Komisijas iniciatīvas tika ieviesta 2015. gadā informācijas automatiskās un obligātās apmaiņas ietvaros. Dalībvalstīm šī sistēma ir jāizmanto, lai atklātu nodokļu nolēmumus, kas tirgū rada konkurences izkropļojumu, kas ļauj uzņēmumiem izmantot atbrīvojumus no nodokļu maksāšanas un kas var izrādīties nepamatots valsts atbalsts. Komiteja iesaka dalībvalstīm turpmāk atturēties no nodokļu konkurences veicināšanas, izmantojot daudzus ar nodokļiem saistītus lēmumus, kurus nepamato darbību ekonomiskā situācija, taču kuri sniedz uzņēmumiem nepamatotas priekšrocības salīdzinājumā ar konkurentiem.

3.2. Nodokļu reforma Eiropas Savienības līmenī

3.2.1. ES nodokļu sistēmas sadrumstalotība kaitē vienotajam tirgum, jo tā samazina pārrobežu investīciju iespējas, jo īpaši MVU gadījumā. EESK uzskata, ka nodokļu regulējuma saskaņošanai un vienkāršošanai ir jābūt starp dalībvalstu prioritātēm. Turklāt ar nodokļiem saistītu šķēršļu pilnīgai likvidācijai ir jānotiek papildus saskaņošanai.

3.2.2. Globalizācija ir izraisījusi nodokļu sloga pārvešanu uz kapitālu darba tirgus jomā, tā paaugstinot darbaspēka izmaksas un padziļinot nevienlīdzību. EESK iesaka pārnest nodokļu slogu no nodarbinātības uz finanšu jomu vai uz videi nelabvēlīgām praksēm.

3.2.3. Komisija nesen atgriezās pie sava priekšlikuma, kura mērķis ir ieviest kopējo konsolidēto uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi (KKUINB) lieliem uzņēmumiem, kuru apgrozījums pārsniedz 750 miljonus euro. Šis Komisijas priekšlikums var ļaut saskaņot sistēmu uzņēmumu ieņēmumu aplikšanai ar nodokli Eiropas Savienībā. Ja šī sistēma izrādīsies efektīva – tās rezultātā tiks radītas darbvietas un, pateicoties uzlabotai nodokļu iekasēšanai, stimulētas investīcijas, kā arī veidosies paredzamāka un uzņēmējdarbībai labvēlīgāka nodokļu sistēma – EESK ierosina to attiecināt uz visu ES.

3.2.4. EESK uzskata, ka konsolidācijas ietvaros, ko paredz KKUINB, ar nodokli aplikamās peļņas sadalīšanas formulas pamatā pēc iespējas vairāk būtu jābūt principam, ar kuru saskaņā peļņa tiek aplikta ar nodokli vietā, kurā ir veikta darbība tās iegūšanai. Tādējādi būtu vieglāk panākt nepieciešamo vienprātību šāda pasākuma apstiprināšanai. Ja Eiropas nesen pieņemtie nodokļu apiešanas novēršanas noteikumi nesniegs nekādus rezultātus un KKUINB nenodrošinās paredzēto mērķu sasniegšanu, varētu paredzēt arī minimālās uzņēmumu ienākuma nodokļa likmes ieviešanu, lai novērstu sacensību par iespējami zemākām izmaksām.

3.2.5. EESK ir pārliecināta, ka, palielinoties ES pašu resursiem, būs iespējams spēcīgāk atbalstīt attīstības un kohēzijas politiku dalībvalstīs. Tāpēc EESK iesaka, lai dalībvalstis meklē risinājumus, kā īstenot ieteikumus, ko sniegusi Augsta līmeņa grupa pašu resursu jautājumos.

3.2.6. Saistībā ar centieniem saskaņot ES nodokļu sistēmas EESK atkārtoti pauž savu priekšlikumu par “nodokļu čūskas” ieviešanu pēc “valūtas čūskas” parauga, kas tika ieviesta pirms vienotās valūtas. Ja dalībvalstīs spēkā esošo nodokļu sistēmu sarežģītības dēļ politisko lēmumu pieņēmēji šādu mehānismu varētu uzskatīt par diezgan grūti īstenojamu, EESK tomēr uzskata, ka tas sākumā varētu aptvert tos trīs nodokļu ieņēmumu veidus, kas veido 90 % no dalībvalstu budžeta ieņēmumiem: PVN, ienākuma nodokli un iemaksas sociālā nodrošinājuma sistēmā.

3.2.7. Par tiešajiem nodokļiem saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību noteikumiem atbildīgas ir dalībvalstis. EESK uzskata, ka kvalificēta vairākuma sistēmas ieviešana tiešo nodokļu jomā ļautu vairāk atbalstīt centienus saskaņot regulējumu saistībā ar nodokļu bāzes noteikšanu galvenajiem nodokļiem. Varētu būt iespējams paātrināt progresu nodokļu politikas sekmēšanā, kas būtu iekšējam tirgum labvēlīga pieeja un radītu ievērojamu izaugsmes potenciālu, ņemot vērā, ka saskaņots mehānisms ļautu būtiski samazināt uzņēmumu atbilstības nodrošināšanas izmaksas un radīt prognozējamāku nodokļu sistēmu Eiropas Savienībā.

3.2.8. Eurozonas kā reģiona ar vienotu valūtu, kas nākotnē aptvers lielāko daļu dalībvalstu, esamība nozīmē, ka varētu būt jāsaskaņo nodokļu sistēmas un sociālās aizsardzības sistēmas. Saskaņā ar monetārās politikas ekspertu pausto viedokli nodokļu sistēmu sadrumstalotība eurozonā ir pastiprinājusi nesenās ekonomikas un finanšu krīzes sekas. Ja saglabāsies pašreizējā situācija, kas nozīmē, ka vienota valūta pastāv ekonomikas zonā ar dažādām nodokļu sistēmām, tiks vājināts vienotais tirgus. Nodokļu bāzes saskaņošana galvenajiem nodokļu un nodevu veidiem samazinās uzņēmumu izmaksas atbilstības nodrošināšanai un var radīt papildu resursus, ko tie varēs izmantot investīcijām, pētniecībai un inovācijai.

3.2.9. Raugoties no peļņas viedokļa: ja tiktu ieviesta diferencēta sistēma, kurā priekšroka tiktu dota uzņēmumiem, kuri peļņu iegulda atkārtoti, tiktu veicināta izaugsme un papildu darbvietu radīšana Eiropas Savienībā. Ekonomikas izaugsmi varētu veicināt arī pasākums, ar kuru tiktu likvidēti visi nodokļu maksāšanas atbrīvojumi, kas piešķirti sabiedrībām, kuras lielāko daļu savas peļņas pārdala kā dividendes.

3.2.10. Eurozonā nodokļu sistēmas saskaņošana, kas būtu balstīta uz konverģences principu un uz pielāgotu aplikšanu ar nodokli, radītu resursus, kas nepieciešami, lai atjaunotu publiskos ieguldījumus un tādējādi veicinātu arī privātos ieguldījumus.

Briselē, 2017. gada 20. septembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “ES un Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu kopienas (CELAC) stratēģisko attiecību jaunie apstākļi un pilsoniskās sabiedrības nozīme”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2017/C 434/04)

Ziņotājs: **Mário SOARES**

Līdzziņotājs: **Josep PUXEU ROCAMORA**

Pilnsapulces lēmums	30.3.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	REX
Pieņemts plenārsesijā	21.9.2017.
Plenārsesija Nr.	528
Balsojuma rezultāts	179/15/31
(par / pret / atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Latīņamerikas un Karību jūras reģionu, kas tagad ir apvienots Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu kopienā (CELAC), jau simtiem gadu ar Eiropu saista vieni un tie paši principi un vērtības, veidojot pamatu vienotam pasaules redzējumam. Tāpēc nostiprinātam ES un CELAC blokam ar kopēju stratēģiju globālo problēmu risināšanai būs spēcīgāka un efektīvāka ietekme pasaules tautu saimē.

1.2. ES un tās dalībvalstis ir galvenās ieguldītājas Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstīs un nozīmīgas to sadarbības partneres; gadsimtu gaitā ir izveidotas politiskas, ekonomiskas, sociālas, kultūras un vēsturiskas saites, kas atspoguļojas arī valstu un valdību vadītāju samitā, kurš norisinās reizi divos gados, parlamentārajā asamblejā, dažāda veida nolīgumos un it īpaši plašā sociālajā tīklā.

1.3. Jauno globālo problēmu dēļ šis bloks ir jānostiprina, un jo īpaši jāparedz jauna stratēģija, kas nav tikai formalitāte un skaļš deklarācijas, bet ļauj spēcīgi un pārliecinoši paust savu viedokli starptautiskajā līmenī. Jaunajos ģeopolitiskajos apstākļos Latīņamerikas reģions arvien vairāk tiek uzskatīts par ES ārpolitikas stratēģisko prioritāti.

1.4. EESK ar gandarījumu uzsver, ka Eiropas Parlamenta Ārlietu komitejā tiek apspriesta šim tematam veltīta rezolūcija, kurā norādīts, ka CELAC ir viena no galvenajām ES partnerēm un ka ES ārējās darbības prioritātēm attiecībā uz CELAC jābūt šādām: stiprināt politisko dialogu un sadarbību tādās jomās kā migrācija, klimata pārmaiņas, atjaunojamie energoresursi, organizētās noziedzības apkarošana un politisko, kultūras un sociāli ekonomisko attiecību padziļināšana.

1.4.1. EESK cer, ka nākamajā ES un CELAC valstu vadītāju samitā 26. un 27. oktobrī tiks nopietni skatītas problēmas, ar ko patlaban saskaras pasaule un planēta, un tiks noteikta stratēģija abu reģionu stratēģisko, politisko, ekonomisko, sociālo un kultūras saišu stiprināšanai.

1.4.2. EESK mudina virzīties uz to, lai noslēgtu visaptverošu Eiropas Savienības un CELAC pamatnolīgumu, kas ietvertu principus darbībai politiskā dialoga, sadarbības un ilgtspējīgas attīstības jomā. Tas varētu būt pamats pasaules mēroga ģeopolitiskai rīcībai un stiprinātu mūsu reģionu ietekmi starptautiskā līmenī.

1.4.3. EESK aicina visus ES, Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu politiskos līderus atzīt un veicināt pilsoniskās sabiedrības līdzdalību. Šajā nolūkā ir svarīgi:

- visās sarunās formāli paredzēt strukturētu dialogu ar organizētu pilsonisko sabiedrību, kuras līdzdalības pamatā jābūt organizāciju pārstāvības kritērijam un dažādu pārstāvēto jomu līdzsvaram; ar brīvās tirdzniecības nolīgumiem saistīto sarunu konkrētajā gadījumā būtu jāgarantē tās efektīva līdzdalība visos sarunu posmos, kā arī nolīgumu īstenošanā un rezultātu novērtēšanā,
- jau sākumā paredzēt vajadzīgos materiālos resursus pietiekamā apjomā visiem nolīgumos paredzētajiem līdzdalības mehānismiem, lai tie varētu pildīt savus uzdevumus,
- pieņemt, ka pārredzamība un oficiāls un regulārs dialogs ar iestādēm ir pamats tam, lai uzticētos iesaistīto dalībnieku kvalitatīvai rīcībai,
- koncentrēties uz vienu vienīgu institucionalizētu un pietiekami finansētu struktūru un parakstīto nolīgumu uzraudzību un kontroli saskaņā ar principu “viens nolīgums, viena pilsoniskās sabiedrības organizācija”.

1.4.4. Komiteja apstiprina, ka pilsoniskās sabiedrības prioritārie mērķi, citstarp, ir demokrātijas nostiprināšana, ilgtspējīga cilvēces attīstība, tiesiskums un sociālā kohēzija, dabas resursu un vides aizsardzība, cilvēktiesību un darba standartu pilnīga ievērošana, pienācīga darba nākotne un cīņa ar nevienlīdzību.

1.4.5. Komiteja uzskata, ka daļa no tās misijas ir aktīvi piedalīties procesā, lai veidotu pasauli, kurā iespējams dzīvot mierā, ievērojot daudzveidību un īstenojot dialogu. Tā būtu pasaule, kur visas valstis un visas tautas var atrast savu attīstības ceļu un, balstoties uz savu kultūru, veidot demokrātisku, iekļaujošu un labklājīgu sabiedrību. EESK vēlas būt iesaistīta šajā procesā.

2. Sarežģīta un mainīga globālā situācija

2.1. Pasaule šobrīd saskaras ar dažādām un grūti risināmām problēmām: paātrinās klimata pārmaiņas, pieaug bruņotu konfliktu skaits, kuru dēļ ceļā dodas tūkstošiem bēgļu, atdzimst nacionālisms un vienpusējs redzējums par konfliktu neregulējumu, arī kodoldraudzi.

2.2. Kopumā tirdzniecība ir attīstījies tā, ka no politiskā viedokļa tā varētu radīt labāku līdzsvaru starp dažādām pasaules daļām, tomēr faktiski saglabā un dažkārt palielina atšķirības starp bagātajiem un nabadzīgajiem, arī vienā un tajā pašā reģionā vai valstī.

2.3. Daudzos pasaules reģionos ir apdraudēta cilvēktiesību, kā arī starptautisko, ANO un SDO normu ievērošana, un turpinās sieviešu, bērnu un etnisko, reliģisko vai kultūras minoritāšu tiesību pārkāpumi; joprojām ne vienmēr tiek ievērotas arī pamattiesības, apdraudot tādējādi iedzīvotāju drošību un dzīves kvalitāti.

2.4. Parīzē panāktā vienošanās par klimata pārmaiņām guva plašu atbalstu. To atbalstīja arī ASV un Ķīna, kas parasti nevēlas uzņemties saistības šajā jomā. Patlaban to apdraud jaunā ASV administrācija, kas paziņojusi, ka vēlas izstāties no līguma, bet tas aptur Tīras enerģijas plānu – 2015. gadā pieņemto tiesību aktu, kura mērķis ir samazināt emisijas enerģētikas nozarē un palielināt atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanas apjomus.

2.5. Pēc perioda, kurā pasaule, šķiet, sāka rast līdzsvaru, 2007. gadā aizsākusies finanšu krīze arī attīstītajās valstīs lika izjust neregulēto tirgu sociālās sekas. Konflikti ne tikai mazinās, bet ir pastiprinājušies, un saasinās valstu un reģionu atšķirīgās intereses.

2.6. Eiropā no jauna parādījušās izteiktas atšķirības, kas attiecas uz ES un Krievijas vai ES un Turcijas (valsts, ar kuru joprojām notiek sarunas par pievienošanos ES) sadarbību, un tas liecina, ka trauslais līdzsvars ir izjaukts vai nopietni apdraudēts.

2.7. Līdz ar jaunās ASV administrācijas ievēšanu, īpaši tās neskaidro un, kā šķiet, ne tik draudzīgo attieksmi pret ES, starptautiskais stāvoklis kļūs vēl sarežģītāks. Sarunu par transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību (TTIP) apturēšana, Apvienoto Nāciju Organizācijā izteiktais brīdinājums, ka tās darbība ne vienmēr atbildīs ANO spēkā esošajiem lēmumu pieņemšanas kritērijiem, atteikšanās ratificēt Klusā okeāna valstu partnerības līgumu (TPP), mēģinājumi mainīt migrācijas politiku un sabiedroto valstu ierastās prakses apšaubīšana rada nenoteiktību un sekmē starptautiskā stāvokļa destabilizāciju.

2.8. Šos un citus apdraudējumus un problēmas var atrisināt tikai visaptveroši, sarunās vienojoties par izpildāmām saistībām, tomēr tām ir jābūt saistošām, lai nodrošinātu reālus risinājumus, kuri būs sarežģītāki un kuriem jābūt daudzpusējiem.

3. Eiropa – globāla mēroga dalībiece un stratēģiskās partnerattiecības

3.1. EESK uzskata: lai Eiropai arī turpmāk būtu vadoša loma pašreizējā sarežģītajā starptautiskajā situācijā, tai ir vajadzīgi partneri un sabiedrotie, ar kuriem tai ir ne tikai kopīga virzība attīstības un tirdzniecības jomā, bet arī vienādas pamatvērtības un pamatprincipi. Tāda var būt un tādi jābūt Eiropas Savienības pievienotajai vērtībai.

3.2. Līdz šim attiecībā uz Latīņameriku un Karību jūras reģionu Eiropai ir bijusi noteikta stratēģija, kuras pamatā, cita starpā, ir šādi elementi:

- sociālās kohēzijas veicināšana,
- atbalsts Latīņamerikas reģionālajai integrācijai,
- Dienvidu – Dienvidu sadarbības veicināšana,
- asociācijas nolīgumu, politiskā dialoga un sadarbības nolīgumu, tirdzniecības vai stratēģiskās partnerības nolīgumu (nolīgumi ar Meksiku un Čīli (2002), ekonomiskās sadarbības nolīgums ar 15 Karību jūras reģiona valstīm (2008), asociācijas nolīgums ar Centrālameriku (2012), daudzpusējais tirdzniecības nolīgums ar Peru un Kolumbiju (2010) un Ekvadoru (2014), politiskā dialoga un sadarbības nolīgums ar Kubu, stratēģiskā partnerība ar Brazīliju (2008)) parakstīšana ⁽¹⁾.

3.3. Minētās stratēģijas politiskās īstenošanas elementi ir Eiropas Savienības un Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu un valdību vadītāju samits un vēlāk samits ar CELAC un Eiropas un Latīņamerikas Parlamentāro asambleju (*EuroLat*), kas ir divpusējās reģionālās stratēģiskās partnerības parlamentārā struktūra.

3.4. Globālā mērogā Eiropa ir stingri apņēmusies īstenot ANO ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM), kā arī programmas 2030. gadam un Parīzes nolīguma mērķus. ES ir uzņēmusies šādas saistības:

- aizsargāt sociālās, darba un kultūras tiesības,
- veicināt ilgtspējīgu un taisnīgāku ekonomisko attīstību,
- saglabāt planētu un cīnīties ar klimata pārmaiņu negatīvajām sekām,
- ievērot un pilnībā īstenot cilvēktiesības,
- palīdzēt saglabāt mieru, uzturēt daudzpusējas attiecības un sarunu ceļā atrisināt pašreizējos konfliktus.

3.5. Ņemot to vērā, spēcīgam ES un CELAC blokam būtu lielāka ietekme starptautiskajā mērogā un tam būtu svarīga loma minēto vērtību saglabāšanā; šīs vērtības kopumā ir vienādas gan ES, gan CELAC, tāpēc, šķiet, ka pienācis laiks noskaidrot, vai stratēģija, kas neapšaubāmi ļāvusi gūt panākumus un vērtīgus rezultātus, ir pietiekama, lai risinātu globālās problēmās, ar kurām saskaras abi reģioni.

⁽¹⁾ 2016. gadā atsāktas sarunas ar Dienvidu kopējo tirgu (*Mercosur*), lai noslēgtu asociācijas nolīgumu.

3.6. EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai notiktu nopietnas starpreģionālas debātes, kurās atklāti tiek norādīts ne vien uz līdz šim gūtajiem panākumiem, bet arī uz nepilnībām vai ierobežojumiem, kas joprojām pastāv, un kurās gūst pieredzi no paveiktā, reaģē uz pastāvošajām problēmām un ievēro kopējās vērtības un principus, tādējādi veidojot attiecības, kas balstītas uz jaunu un plašāku sadarbību un leģitimitāti nākotnei.

4. Jauna dinamika ES un CELAC attiecībās

4.1. Pašreizējais starptautiskais stāvoklis paver jaunu iespēju veidot spēcīgākas un efektīvākas attiecības starp Latīņamerikas un Karību jūras reģionu un Eiropu, un to vajadzētu konkrēti atspoguļot gaidāmajā ES un *Mercosur* nolīgumā⁽²⁾. Minētais nolīgums ir liels izaicinājums ES, jo, ja to pieņem, visam Latīņamerikas reģionam, izņemot tikai Bolīviju un Venecuēlu, būtu ciešas politiskas un ekonomiskas attiecības ar ES. Jaunas sarunas par nolīgumu ar Meksiku ir ļoti svarīgas šai valstij, bet Eiropai tā ir iespēja palielināt savu klātbūtni, ņemot vērā paredzamo Meksikas un ASV savstarpējās tirdzniecības samazināšanos.

4.2. ES un Latīņamerikas un Karību jūras reģiona attiecībām ir jāaplicina, ka tās ir vajadzīgas visiem – gan ES valstīm, gan Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstīm un jo īpaši iedzīvotājiem.

4.3. Attīstības politisko, sociālo, vides un ekonomisko aspektu mijiedarbībā būtiska nozīme ir ienesīgiem ieguldījumiem abos reģionos. ES un tās dalībvalstis joprojām ir galvenās ieguldītājas reģionā. Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstis ir otrais lielākais ES tirdzniecības partneris, un CELAC un Eiropas Savienība kopā veido trešdaļu no ANO dalībvalstīm un aptuveni 25 % no pasaules IKP.

4.4. Spēcīgākas Latīņamerikas un Eiropas Savienības partnerattiecības ļautu paātrināt ekonomikas izaugsmi, sekmēt strukturālas pārmaiņas virzībā uz nozarēm, kas balstītas uz zināšanu intensīvu izmantošanu, samazināt nabadzību, palielināt sociālo iekļaušanu un aizsargāt vidi.

Visu to var panākt:

- padziļinot asociācijas nolīgumus, kas paver iespēju ieguldījumiem, jo īpaši jaunās darbībās, kuru pamatā ir zināšanu intensīva izmantošana un pienācīgas kvalitātes nodarbinātība,
- stimulējot mazo un vidējo uzņēmumu izveidi, pateicoties jaunām darbvietām tīklos,
- ieguldot jomās, kas veicina ilgtspējīgu izaugsmi, pienācīgas kvalitātes darbvietas, sociālo iekļaušanu un vides ilgtspēju,
- atbalstot inovāciju un jauno tehnoloģiju demokratizāciju un sekmējot plašu to izmantošanu, īpaši informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) jomā,
- veidojot iekļaujošas un vidi saudzējošas infrastruktūras, kas veicina piekļuvi pamatpakalpojumiem jaunajā pilsētu attīstības satvarā un sekmē teritoriālo kohēziju,
- veicinot ieguldījumus tehnoloģijās, kas ļauj mazināt globālo sasilšanu,
- palielinot vidi saudzējošas enerģijas izmantošanu, to dažādojot ar netradicionāliem atjaunojamiem energoresursiem un izmantojot Eiropas uzņēmumu pieredzi šajā jomā, lai virzītos uz zaļo ekonomiku,

⁽²⁾ *Mercosur* valstu kopējais iedzīvotāju skaits ir 250 miljoni, tādējādi tā ir piektā lielākā ekonomika pasaulē ar IKP, kas sasniedz divus triljonus dolāru. Vairāk nekā 5 % no ES ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (ĀTI) tiek veikti *Mercosur*. ES ir galvenā ieguldītāja reģionā. Eksports no ES uz *Mercosur* valstīm 2016. gadā vērtības ziņā sasniedza 41 633 miljonus EUR, bet ES importēto preču, kuru izcelsme bija *Mercosur*, vērtība šajā pašā gadā sasniedza 40 330 miljonu EUR. Tas ir desmitais lielākais ES eksporta tirgus.

— atbalstot un stiprinot uzņēmēju un arodbiedrību organizācijas kā būtiskas sociālā dialoga dalībnieces, lai pēc iespējas saskaņotāk sekmētu vietējā ražošanas tīkla attīstību, kā arī samazinātu neoficiālo ekonomiku.

4.5. Šāda pieeja veicinātu ekonomisko un sociālo labklājību abos reģionos un noteikti sekmētu vispārēju nodarbinātību, pateicoties:

- jaunām tirdzniecības iespējām uzņēmumiem netradicionālās nozarēs, piemēram, jauno tehnoloģiju, zaļās ekonomikas un sociālo tīklu jomā,
- tradicionālo tirgu paplašināšanai telekomunikāciju, autobūves, farmācijas, elektroenerģijas, banku un citās nozarēs,
- jaunu tirgu atvēršanai MVU,
- dabas resursu un pārtikas produktu apgādei, vienlaikus palīdzot saglabāt bioloģisko daudzveidību un vides ilgtspēju,
- sociālas un solidariskas ekonomikas veicināšanai, kas ļauj uzlabot sociāli ekonomisko struktūru, legalizēt ēnu ekonomiku un samazināt migrāciju.

4.6. ES un CELAC ir jārisina problēmas, bet tām ir arī pozitīvas attīstības iespējas abiem reģioniem svarīgās jomās, kurās ļoti vēlama ir kopīga rīcība, piemēram,

- kvalitatīva izglītība un apmācība visiem,
- pienācīgas kvalitātes nodarbinātība sievietēm un jauniešiem,
- mobilitāte un tiesību atzīšana, tostarp efektīvi izmantojot studentu apmaiņas programmas *Erasmus* pārbaudītās priekšrocības.

4.7. EESK uzskata, ka par publiskā un privātā sektora attiecību mērķi ir jāizvirza ekonomikas attīstības sekmēšana, labāka uzņēmumu sadarbība un uz izaugsmi virzīti finanšu ieguldījumi; uzsver nepieciešamību cīnīties ar neoficiālo ekonomiku, nepietiekamu attīstību un MVU zemu konkurētspēju; aicina veicināt un atvieglot abu reģionu savstarpējo mobilitāti, nodrošinot savstarpēji saskaņotas darba tiesības un atbalstot sociālā nodrošinājuma sistēmu koordināciju.

4.8. EESK uzskata, ka ir būtiski pārvarēt fragmentāru redzējumu par abu reģionu attiecībām un skatīt ekonomiku, cilvēktiesības un ilgtspējīgu attīstību kā vienu nedalāmu kopumu. Sadarbība un savstarpējs atbalsts ir svarīgi, ja vēlamies īstenot kopēju rīcības plānu un programmu, kas ļautu risināt visbūtiskākās mūsu pasaules problēmas, kuras saistītas, piemēram, ar nabadzību, klimata pārmaiņām un bruņotiem konfliktiem.

5. Pilsoniskās sabiedrības līdzdalība: ierobežojumi un perspektīvas

5.1. Abu reģionu organizēto pilsonisko sabiedrību vērtība, klātbūtne un aktīva līdzdalība, to savstarpējā pieredzes apmaiņa, projektu kopīga īstenošana, aktīva dalība pieņemtajos pasākumos jārespektē, jāatzīst un jāpieņem kā stratēģisko attiecību jaunas paradigmas pamatelementi.

5.2. EESK vienlaikus uzskata, ka abu reģionu pilsoniskajai sabiedrībai ir dota iespēja un liels izaicinājums, jo reģionu divpusējām attiecībām vajadzīga jauna dimensija, kas nenozīmē iepriekš sasniegtā noliegšanu vai ignorēšanu, bet politiski un stratēģiski apzinātāku turpmāko virzību.

5.3. Ierobežojumi

5.3.1. Lai gan pēdējos gados pilsoniskās sabiedrības klātbūtne aizvien vairāk tiek atzīta par būtisku faktoru reģionu divpusējās stratēģijas stiprināšanā, tā joprojām saskaras ar ierobežojumiem, kas kavē efektīvāku un lietderīgāku līdzdalību, jo īpaši šādu iemeslu dēļ:

- organizētas pilsoniskās sabiedrības līdzdalība nav pietiekami institucionalizēta,

- trūkst ekonomisko resursu, kas ļautu nodrošināt regulāru līdzdalību darbībā un pasākumos,
- pastāv grūtības veidot oficiālu un atklātu dialogu ar iestādēm,
- pārredzamības trūkums sarunās par nolīgumiem, jo īpaši tirdzniecības nolīgumiem, ievērojami apgrūtina iespēju tos analizēt un sabiedrības priekšlikumus un prasības iesniegt attiecīgajām iestādēm,
- lielais skaits uzraudzības struktūru parakstītajos nolīgumos sarežģī un apgrūtina to pārraudzību.

5.4. Perspektīvas

5.4.1. Minēto ierobežojumu novēršanai nepieciešams rīcības plāns un programma, kas:

- reālistiski, līdzsvaroti un tālejoši stiprina abu reģionu partnerību, visiem tās dalībniekiem sniedzot lielāku pārliecību un procesu darot pārredzamāku,
- dalībniekiem nodrošina sociālo leģitimitāti, iekļaujot un izvēršot tematus, kas ir patiešām svarīgi abu reģionu iedzīvotājiem,
- ietver pasākumus, ka ES un CELAC ļauj sevi apliecināt starptautiskajā telpā, nodrošinot, ka tiek ievērotas vērtības un principi, kas tās raksturo un kas tām ir kopēji;
- atzīst, ka neatbilstības ir problēma, kas jāpārvar, piedāvājot pārejas mehānismus to pārvarēšanai vai mazināšanai.

5.5. EESK uzsver, lai jebkāda veida ES un Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu sarunas būtu veiksmīgas, ir būtiski izveidot oficiālu strukturētu dialogu ar organizētu pilsonisko sabiedrību, garantējot tās efektīvu līdzdalību visos sarunu posmos, kā arī nolīgumu īstenošanā un rezultātu izvērtēšanā; Tāpēc EESK ļoti atzinīgi vērtē ES un Čīles apvienotās konsultatīvās komitejas izveidi, kurā komiteja piedalījās kopā ar Čīles pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

5.6. EESK uzskata, ka Eiropas un Latīņamerikas pilsoniskās sabiedrības attiecību prioritārie mērķi ir demokrātijas konsolidēšana, ilgtspējīga cilvēces attīstība, tiesiskums un sociālā kohēzija, dabas resursu un vides aizsardzība, cilvēktiesību pilnīga ievērošana un pienācīga darba nodrošināšana.

5.7. Eiropas un Latīņamerikas organizētas pilsoniskās sabiedrības nespēja strukturāli un plaši piekļūt informācijai vairākos gadījumos norādīta kā būtiska problēma ES un Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu attiecību uzraudzībā un viens no lielākajiem šķēršļiem tam, lai pilsoniskā sabiedrība savlaicīgi izstrādātu priekšlikumus. EESK apstiprina, ka piekļuve informācijai jābūt vienai no prioritātēm abu reģionu attiecībās, tādēļ ir būtiski izstrādāt skaidrus noteikumus un procedūras, kas attiecas uz piekļuvi informācijai un tās izplatīšanu.

5.8. Ja nolīgumu puses patiešām augsti vērtē pilsoniskās sabiedrības līdzdalību, jau no sākuma jānodrošina nepieciešamie un pietiekami materiālie resursi visiem nolīgumos paredzētajiem līdzdalības mehānismiem, lai tie varētu pildīt savus uzdevumus.

5.9. EESK atzinīgi vērtē ES un LAC fonda pārveidošanu starptautiskā organizācijā, jo tas var būt svarīgs elements, lai ar jaunu stimulu stiprinātu reģionu divpusējo partnerību, un atkārtoti uzsver savu priekšlikumu, ko tā ES un CELAC valstu vadītājiem izteica 2012. gadā Santjago deklarācijā, proti, fonda darba programmā jāietver spēcīgs komponents – īsta un efektīva sadarbība ar institūcijām, kas pārstāv abu kontinentu pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

5.10. EESK prasa, lai pieņemtās politikas un pasākumu mērķis būtu pastiprināt abu reģionu attiecību konsekvenci un pozitīvo ietekmi, tādējādi garantējot to kvalitāti un atbilstību un nodrošinot, ka iesaistītās pilsoniskās sabiedrības tos saprot un pieņem.

6. Pilsoniskās sabiedrības priekšlikumi

6.1. 2017. gada 26. un 27. oktobrī notiks Eiropas Savienības un Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu kopienas (CELAC) samits Salvadorā. Apstākļos, kad ASV un Latīņamerikas attiecības kļuvušas vēsākas, EESK uzskata, ka samītā jācenšas stiprināt ES un Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu stratēģiskās, politiskās, ekonomiskās, sociālās un kultūras saites.

6.2. EESK mudina abu reģionu atbildīgos politiķus rīkoties aizvien efektīvāk un panākt aizvien jūtamāku klātbūtni, lai veicinātu planētas aizsardzību, cīņu ar klimata pārmaiņām, saglabātu bioloģisko daudzveidību un ilgtspējīgu attīstību, sekmētu cilvēku labklājību un nabadzības izskaušanu, nodrošinātu sociālo un teritoriālo kohēziju, veicinātu visiem pieejamu kvalitatīvu izglītību un veselības aizsardzību, dzimumu līdztiesību un vietējo kultūru, uzturētu mieru, liktu atzīt globālu institūciju nozīmi un uzturētu daudzpusējas attiecības.

6.3. EESK uzskata, ka daļa no tās misijas ir aktīvi piedalīties visā tādas pasaules veidošanas procesā, kurā, neraugoties uz daudzveidību, ar dialoga starpniecību ir iespējams dzīvot mierā. Tā būtu pasaule, kur visas valstis un visas tautas var atrast savu attīstības ceļu un, pamatojoties uz savu kultūru, izveidot demokrātisku, iekļaujošu un labklājīgu sabiedrību. EESK prasa savu vietu šajā procesā.

6.4. EESK aicina visus ES un Latīņamerikas un Karību jūras reģiona politiskos līderus atzīt un novērtēt pilsoniskās sabiedrības līdzdalību, lai pēc iespējas vairāk iedzīvotāju iesaistītu lēmumu pieņemšanā. Nevēloties nevienu izslēgt, EESK uzskata, ka tieši institucionāla un institucionalizēta līdzdalība nodrošina strukturētu un efektīvāku līdzdalību.

6.5. Pienācīga darba veicināšanai jāklūst par Eiropas Savienības un Latīņamerikas un Karību jūras reģiona sadarbības politikas prioritāti, un tāpēc ir jāuzņemas konkrētas saistības ievērot un izpildīt SDO pamatkonvencijas un visos ES un LAC politikas pasākumos un sarunās jāparedz atbilstības pārbaudes mehānismi, iesaistot sabiedrību un arodbiedrības.

6.6. Pašreizējā ģeopolitiskajā stāvoklī EESK apzinās, ka asociācijas nolīgumi, tirdzniecības nolīgumi, politiskā dialoga nolīgumi un stratēģiskās partnerības joprojām ir būtiski instrumenti, taču mūsdienās tie vairs nav vienīgie iespējamie instrumenti. Patlaban ir būtiski svarīgi, lai tie, kam ir kopīgas kultūras, vēsturiskas un politiskas vērtības un redzējums, apzinās nepieciešamību veidot stratēģisku bloku, kas var ietekmēt starptautisko stāvokli. Nolīgumiem jābūt šādas izpratnes sekām, nevis tās instrumentam.

6.7. EESK mudina virzīties uz to, lai noslēgtu visaptverošu Eiropas Savienības un CELAC pamatnolīgumu, kas ietvertu darbības principus attiecībā uz politisko dialogu, sadarbību, ilgtspējīgu attīstību un ekonomikas attīstību. Tas varētu būt pamats globāla mēroga ģeopolitiskai rīcībai, jo tajā būtu noteikts, kā rīkoties tad, ja mūsu kopīgie principi un vērtības ir apdraudēti.

6.8. EESK uzskata: ir absolūti nepieciešams atzīt, ka organizētas pilsoniskās sabiedrības līdzdalība palīdz izveidot globālu izpratni, kas dara iespējamus, sekmē un atvieglo globāla mēroga risinājumus mieram, ilgtspējīgai attīstībai, taisnīgu tirdzniecībai un visu tautu un reģionu labklājībai.

Briselē, 2017. gada 21. septembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālo partneru un citu pilsoniskās sabiedrības organizāciju loma un perspektīvas jauno darba veidu kontekstā”

(izpētes atzinums pēc Igaunijas prezidentūras pieprasījuma)

(2017/C 434/05)

Ziņotāja: **Franca SALIS-MADINIER**

Līdzziņotāja: **Jukka AHTELA**

Apspriešanās	Padomes prezidentvalsts Igaunija, 17.3.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	19.7.2017.
Pieņemts plenārsesijā	20.9.2017.
Plenārsesija Nr.	528
Balsojuma rezultāts	185/2/3
(par / pret / atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata: laikā, kad notiek lielas digitālās, ekoloģiskās un demogrāfiskās pārmaiņas, kas dziļi izmaina darba ņēmēju, darba devēju un to kā sociālo partneru attiecības, vairāk kā jebkad ir jāapzinās, cik svarīgs ir sociālais dialogs un kolektīvās sarunas visos līmeņos, un tie ir jāstiprina.

1.2. EESK uzskata, ka notiekošo pārmaiņu apmērs ir tik liels, ka ir vajadzīgas kolektīvas, plašas un iekļaujošas diskusijas. To iespējams izdarīt ar visu līmeņu sociālā dialoga palīdzību un ar visu ieinteresēto personu līdzdalību, lai nepārtraukti meklētu jaunas atbilstīgas atbildes, nāktu klajā ar priekšlikumiem un domātu, kādai ir jābūt rītdienas pasaulei.

1.3. Dalībniekiem, kas ir sociālie partneri, ir jābūt skaidrībai par izmaiņu pašātrināšanos un apjomu, ir apņēmīgi jārikojas, lai ierobežotu to negatīvo ietekmi, un ir jābūt pārliecībai, ka kopīgošanas ekonomika var novest pie pozitīvas attīstības un iespējām, kuras vajadzētu izmantot.

1.4. EESK ir pārliecināta, ka jaunajā darba vidē sociālā dialoga mērķi un pamatprincipi joprojām ir spēkā. Sociālajam dialogam, kas citstarp ietver darba ņēmēju informēšanu, uzklauššanu un līdzdalību, ir jābalstās uz savstarpēju uzticēšanos un valstu prakses respektēšanu.

1.5. Komiteja daudzos atzinumos ir atkārtoti apstiprinājusi to, ka jaunajos darba veidos sociālajam dialogam ir centrālā loma ⁽¹⁾. Sociālajam dialogam ir jābūt pirmajā plānā visos attiecīgajos līmeņos, un tā ietvaros ir pilnībā jārespektē sociālo partneru autonomija.

1.6. EESK uzskata, ka šobrīd nav iespējams paredzēt visas iespējas un izaicinājumus, ko radīs digitālā ekonomika. Sociālā un sabiedrības dialoga uzdevums nav iestāties pret šīm pārmaiņām, bet tās maksimāli efektīvi virzīt tā, lai izmantotu visas priekšrocības, ko tās var sniegt, lai panāktu izaugsmi, veicinātu inovāciju un kompetenču attīstību, radītu kvalitatīvas darbvietas un nodrošinātu ilgtspējīgu un solidāru finansējumu sociālajai aizsardzībai.

⁽¹⁾ OV C 125, 21.4.2017., 10. lpp., OV C 303, 19.8.2016., 54. lpp. un OV C 13, 15.1.2016., 161. lpp.

1.7. EESK jau reiz ir norādījusi, ka tiek apšaubīta arodbiedrību pārstāvība un kolektīvas sarunas attiecībā uz darba ņēmējiem, kas strādā platformās⁽²⁾. Tādēļ ir jālikvidē šķēršļi, kas neļauj izmantot pamattiesības, kuras garantē Eiropas Savienības Pamattiesību harta un Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) konvencijas⁽³⁾.

1.8. Digitalizācija met izaicinājumu tradicionālajām pārvaldības un vadības metodēm, tā vedina īstenot līdzdalīgu pārvaldību un izstrādāt kolektīvus spēles noteikumus. Īstenojot šo jauno pārvaldības stilu, ir jānodrošina vietas, kur darbinieki var paust savu viedokli un piedalīties problēmu risināšanā, kā arī dalīties pieredzē, lai stiprinātu kopīgās atskaites sistēmas, profesionālās zināšanas un optimizētu cilvēkresursus inovācijas un uzņēmuma attīstības procesā.

1.9. Tajā pašā laikā EESK atzīst, ka jaunie darba veidi, kas saistīti ar atteikšanos no starpniekiem, kā arī ar straujām un nepārtrauktām pārmaiņām, prasa sociālā dialoga struktūru un procedūru pielāgošanu.

1.10. EESK iesaka respektēt to sociālo partneru autonomiju, kas kolektīvajās sarunās ir apņēmušies rast jaunus sociālā dialoga veidus un risinājumus, kuri būtu pielāgoti darba devēju, kā arī darba ņēmēju vajadzībām kā tradicionālajos uzņēmumos, tā digitālās ekonomikas jomā.

1.11. Šajā atzinumā EESK aplūko sākotnējo pieredzi, dažas atbildes un novatoriskus risinājumus, arodbiedrību praksi un darba kopīgumu slēgšanas sarunu rezultātus, kas ir reakcija uz šo pārmaiņu radītajiem izaicinājumiem.

1.12. EESK konstatē, ka digitalizācijai un tās ietekmei uz darbu ir jābūt prioritātei gan ES līmenī, gan visās dalībvalstīs un jāklūst par sociālā dialoga centrālo jautājumu. EESK iesaka:

— sekot digitalizācijas attīstībai, tendencēm, ar to saistītajam apdraudējumam un iespējām, kā arī to ietekmei uz ražošanas attiecībām, darba nosacījumiem un sociālo dialogu,

— darba vides pārmaiņās stiprināt sociālā dialoga efektivitāti un lietderīgumu, izmantojot tādas piemērotus līdzekļus kā, piemēram, informācijas apmaiņu, priekšizpēti, labās prakses kopīgošanu un atbilstīgu tiesisku regulējumu un nejuridisku satvaru.

1.13. Šīs pamatīgās pārmaiņas, ar ko saskaras darba vide, izvirza jautājumu arī par ciešāku sadarbību starp sociālajiem partneriem un citām pilsoniskās sabiedrības organizācijām. EESK jau ir norādījusi, ka vajadzētu skaidri nošķirt sociālo dialogu no pilsoniskā dialoga, tomēr, lai gan tos nevar apvienot, tie arī nav pilnīgi atdalāmi viens no otra⁽⁴⁾. Turklāt šajā atzinumā minēto iniciatīvu vidū ir ietvertas plašas saskaņošanas valdību līmenī, kurās vispārīgākās debatēs par digitalizācijas kopējo ietekmi paredzēts iesaistīt citas ieinteresētās personas, kas pārstāv pilsonisko sabiedrību.

2. Ievads

2.1. Tāpat kā 1985. gadā, kad sociālajiem partneriem un sociālajam dialogam tika piešķirta legimitāte un nozīmīga loma Eiropas veidošanā, EESK iesaka šajā lielo pārmaiņu laikā visos līmeņos stiprināt sociālo partneru nozīmi un vienlaikus atzīt pilsoniskās sabiedrības pārstāvju lomu.

2.2. Ņemot vērā sadrumstalota darba jaunus veidus un uz nestandarta līguma pamata nodarbināto darba ņēmēju skaita palielināšanos, ir vajadzīga minēto darba ņēmēju iesaistīšana, intensīvāk informējot un apspriežoties, kā arī pielāgojot kolektīvās tiesības, noteikumus par darba laiku un sociālās tiesības⁽⁵⁾.

⁽²⁾ OV C 303, 19.8.2016., 54. lpp.

⁽³⁾ Hartas 12. un 28. pants un SDO konvencija Nr. 87 un Nr. 98, sk. arī 3.2. un turpmākos punktus.

⁽⁴⁾ OV C 458, 19.12.2014., 1. lpp.

⁽⁵⁾ To atzina *Marianne Thyssen* Eiropas Arodbiedrību institūta (EAI) un Eiropas arodbiedrību konfederācijas (CES) 2016. gada jūnijā kopīgi organizētajā konferencē par tematu "Jaunās darba vides veidošana".

3. Reālā situācija saistībā ar darbu platformās

3.1. Pēc Eurobarometra datiem ⁽⁶⁾ 17 % Eiropas iedzīvotāju izmanto digitālās platformas gan kā klienti, gan kā darba ņēmēji. Vairums no viņiem ir augsti kvalificēti un dzīvo pilsētās. No visiem šiem iedzīvotājiem tikai 5 % darba ņēmēju regulāri piedāvā savus pakalpojumus un darbu platformās, bet 18 % to dara reizi pa reizei. Tātad darbs platformās kā pamatnodarbošanās vēl nav plaši izplatīts, taču tas pieaug. Savukārt digitalizācijas un mākslīgā intelekta ietekme uz darbu tradicionālos uzņēmumos ir ievērojami lielāka, un, neatstājot novārtā darbu platformās, sociālajam dialogam ir jāpievēršas šīm pārmaiņām, kas būtiski maina darba raksturu un organizāciju.

3.2. EESK aicina izpētīt kolektīvo platformu darbinieku (*crowd-workers*) līgumisko statusu un citus jaunus darba attiecību veidus, kā arī starpnieku pienākumus, gatavojoties sarunām par darba nosacījumiem. Par šiem darba veidiem, kā arī par piemērojamo nodokļu režīmu un sociālā nodrošinājuma sistēmu ir vajadzīgi precizējumi.

3.3. EESK iesaka Eiropas Komisijai, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai (ESAO) un SDO sadarboties ar sociālajiem partneriem, lai izstrādātu atbilstīgus noteikumus par pienācīgiem darba apstākļiem un par tiešsaistē strādājošu darba ņēmēju, kā arī saskaņā ar jaunajām darba tiesiskajām attiecībām nodarbinātu darba ņēmēju aizsardzību. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi izstrādāt ES līmeņa koncepciju, tomēr vienlaikus norāda, ka lielākā daļa pasākumu būs jāveic valsts, nozares līmenī vai darba vietā ⁽⁷⁾.

3.4. EESK jo īpaši pauž bažas par to, ka tiek apšaubīta tiešsaistes platformu darbinieku arodbiedrību pārstāvība un tiesības uz kolektīvām sarunām. Rezultātā konkurences noteikumi varētu tikt piemēroti pašnodarbinātajiem, kuri faktiski atrodas situācijā, kas ir līdzīga algota darbinieka situācijai. Tādēļ katrā konkrētā gadījumā ir jāpārbauda attiecīgā darba ņēmēja statuss un, ja tā nav pašnodarbināta persona, ir jālikvidē šķēršļi, kas varētu izslēgt šos darba ņēmējus no kolektīvām sarunām un arodbiedrību pārstāvības ⁽⁸⁾.

4. Digitalizācija un sociālo partneru prioritārie temati sociālajā dialogā

4.1. EESK uzskata, ka digitalizācijas ērā jautājumi par nodarbinātību, profesionālajām pārmaiņām, mūžizglītību ⁽⁹⁾, jo īpaši profesionālo tālākizglītību, sociālo aizsardzību un tās finansēšanas ilgtspēju ⁽¹⁰⁾, kā arī par darba apstākļiem, atalgojumu un ienākumu drošību ir daži no galvenajiem sociālā dialoga tematiem.

5. Nodarbinātība un profesionālā tālākizglītība

5.1. Ir grūti aptvert kvalitatīvo un kvantitatīvo attīstību, ko nodarbinātība piedzīvos pēc digitālās pārejas, jo vairāk tādēļ, ka tās ietekme uz dažādām nozarēm un nodarbošanās veidiem var būt atšķirīga.

5.2. Tomēr sociālajiem partneriem ir jāprognozē šīs pārmaiņas, lai pielāgotu darba ņēmēju prasmes jaunajām profesijām ⁽¹¹⁾. Mūžizglītība un tās satura pielāgošana digitālajām prasmēm ir prioritāte. Dažās dalībvalstīs ir spēkā obligātais tiesību minimums uz apmaksātu mācību atvaļinājumu. Būtu jāpārbauda, vai darba ņēmējiem un darba devējiem tas ir lietderīgs instruments, ar ko kvalifikāciju pielāgo vajadzībām, un vai ir vajadzīgi Eiropas pasākumi, lai šo pieredzi vispārinātu ES līmenī ⁽¹²⁾.

6. Sociālā aizsardzība

6.1. Ir jāpārbauda un attiecīgā gadījumā jāpielāgo sociālā nodrošinājuma sistēmu darbība, jo tās ir izstrādātas atbilstoši vienlaidu algota darba karjerai, kas sastopama arvien retāk. Desmit gadu laikā tādu Eiropas iedzīvotāju skaits, kas strādā nepilnu darba laiku, ir palielinājies par 11 miljoniem (šobrīd tādu ir 44 miljoni), un tādu darba ņēmēju skaits, kuriem ir pagaidu darba līgums, ir pieaudzis par vairāk nekā 3 miljoniem (pavisam tādu ir 22 miljoni) ⁽¹³⁾.

⁽⁶⁾ Flash Eurobarometer 438, 2016. g.

⁽⁷⁾ OV C 303, 19.8.2016., 54. lpp.

⁽⁸⁾ OV C 303, 19.8.2016., 54. lpp.

⁽⁹⁾ EESK atzinums par tematu "Prasmes/jauni nodarbinātības veidi" (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 36. lpp.).

⁽¹⁰⁾ Par nepieciešamību pielāgot nodokļus un ar darbu saistītās iemaksas nodarbinātības platformās, lai finansētu sociālo aizsardzību, sk. OV C 13, 15.1.2016., 161. lpp.

⁽¹¹⁾ EESK atzinums par tematu "Prasmes/jauni nodarbinātības veidi" (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 36. lpp.).

⁽¹²⁾ OV C 13, 15.1.2016., 161. lpp.

⁽¹³⁾ Pārdomu dokuments par Eiropas sociālo dimensiju, 2017. gada aprīlis.

6.2. Lai nodrošinātu mūsu sociālās aizsardzības sistēmu ilgtspēju, ES un valstu līmenī ir jāizdara politiskā izvēle attiecībā uz finanšu un nodokļu jautājumiem, un tie ir sociālā dialoga temati.

7. Subordinācijas attiecību juridiskā attīstība

7.1. EESK savā atzinumā⁽¹⁴⁾ ir norādījusi, ka ir juridiski jāmaina pat definīcija par to, kas ir darbs un kāda ir strukturālā atšķirība starp algotu darbu un pašnodarbinātību, lai neatstātu bez aizsardzības darba ņēmējus digitālajā vidē. EESK aicina precizēt statusus un attiecības digitālajā ekonomikā, lai nodrošinātu, ka katram darba ņēmējam ir atbilstīgas tiesības un sociālā aizsardzība. Sociālajiem partneriem jāuzņemas svarīga loma, lai nodrošinātu, ka šis process rada pozitīvu, taisnīgu un stabilu rezultātu un ka jebkādas "pelēkās zonas" attiecībā uz tiesībām un aizsardzību tiek kļiedētas.

8. Ietekme uz darbu

Digitalizācija spēcīgi ietekmē gan jau esošos, gan jaunus uzņēmumus. Digitalizācijas ietekme uz darba metodēm, piemēram, daudzās nozarēs strauji pieaug teledarbs, ātri palielinās. Saskaņā ar *Eurofound* nesen veikta pētījuma datiem visās ES 28 dalībvalstīs vidēji aptuveni 17 % algoto darbinieku veic darbu attālināti vai ir mobili darba ņēmēji informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) jomā⁽¹⁵⁾.

8.1. Teledarbinieku un mobilo darbinieku skaita pieaugums liek sociālajiem partneriem rast jaunus risinājumus un inovatīvas metodes, lai sasniegtu tos darbiniekus, kuri fiziski vairs neatrodas uzņēmumu telpās.

9. Darba uzraudzība un kontrole

9.1. IKT un digitalizācija vieni darba ņēmējiem rada iespējas saglabāt autonomiju sava darba laika un vietas izvēlē (jo viņu novērtējums ir vairāk atkarīgs no darba rezultāta, nevis no nostrādāto stundu skaita), savukārt citiem darba ņēmējiem informācijas un komunikācijas tehnoloģijas ir cēlonis arvien lielākai viņu darba uzraudzībai un kontrolei.

9.2. Sociālajiem partneriem, izmantojot sociālo dialogu, vajadzētu risināt šīs problēmas, lai aizsargātu visu šo darba ņēmēju kolektīvās intereses un nodrošinātu kvalitatīvu darbu.

10. Tiklam pārāk pieslēgti darba ņēmēji un riski veselībai

10.1. Daļai darba ņēmēju arvien intensīvāka IKT izmantošana var būt iespēja saglabāt autonomiju un rast labāku līdzsvaru starp darbu un privāto dzīvi, tomēr, ja tā tiek slikti pārvaldīta, tā rada arī risku veselībai. Tādu darba ņēmēju skaita palielināšanās, kas cieš no stresa un izdegšanas sindroma, ir satraucoša realitāte, kura izmaksā dārgi un kuras risinājumi ir jāatrod sociālajā dialogā. Komisija ir izvirzījusi priekšlikumu direktīvai par strādājošo vecāku un aprūpētāju darba un privātās dzīves līdzsvaru, ņemot vērā Eiropas sociālo tiesību pilāru papildinošo pasākumu kopumu⁽¹⁶⁾.

10.2. IKT⁽¹⁷⁾ var arī nojaukt robežas starp darbu un privāto dzīvi. Lai ierobežotu darba ņēmēju nepārtrauktu sasniedzamību, ir jāsāk plašs dialogs un darba ņēmēji jāapmāca efektīvi izmantot IKT, kā arī jāparedz jaunas tiesības, piemēram, Francijā nesen ieviestās tiesības uz atvienošanos.

11. Darba ņēmēju līdzdalība lēmējinstīcijās

11.1. Tendence uz lielāku autonomiju, ko dažiem darba ņēmējiem nodrošina digitalizācija, ir izaicinājums uzņēmumiem, to struktūrvienībām, to vadībai, kā arī pārvaldības metodēm un tradicionālajām uzņēmumu hierarhijas struktūrām. Šis pārmaiņas nozīmē to, ka ir vajadzīgi vairāki sociālā dialoga, informēšanas un apspriešanās veidi, kā arī aktīva darbinieku līdzdalība. Darbinieki paši var sekmēt inovatīvu praksi un attīstības procesus, kas būtu izdevīgi uzņēmumam un ieinteresētajām personām.

⁽¹⁴⁾ OV C 75, 10.3.2017., 33. lpp.

⁽¹⁵⁾ "Darbs jebkurā laikā, jebkurā vietā un tā ietekme uz darba pasauli", *Eurofound*, 2017. gads.

⁽¹⁶⁾ Eiropas Komisijas paziņojums "Iniciatīva strādājošo vecāku un aprūpētāju darba un privātās dzīves līdzsvara atbalstam".

⁽¹⁷⁾ Sk. *Eurofound* pētījumu "Darbs jebkurā laikā, jebkurā vietā un tā ietekme uz darba pasauli", 2017. gads.

11.2. Ņemot vērā šo situāciju, EESK uzskata, ka lēmēj institūcijās ir nepieciešama lielāka darba ņēmēju ietekme un līdzdalība. Darba ņēmēju un to arodbiedrību organizāciju pašpalāvēbai, kā arī ieguldījumam visos attiecīgajos līmeņos un struktūrās vietējā un/vai uzraudzības padomes un valdes līmenī ir izšķiroša nozīme. Viņu līdzdalība attīstības prognozēšanā, pārvaldībā un lēmumu pieņemšanā par šīm pārmaiņām ir svarīga, lai risinātu jautājumus saistībā ar digitālo pārmaiņu ietekmi un veidotu uz inovāciju vērstu garu un kultūru. Saskaņā ar Eurofound ziņojumu lielākā daļa uzņēmumu vadītāju ir pārliecināti, ka darbinieku līdzdalība uzņēmuma lēmumu pieņemšanā sniedz konkurences priekšrocības⁽¹⁸⁾.

11.3. EESK uzskata, ka jaunajās darba organizācijās ir jāizmanto darba ņēmējiem piemēroti uzklauššanas un informēšanas veidi. Gan valsts, gan uzņēmumu līmenī sociālajiem partneriem ir jārod vispiemērotākie risinājumi, lai nodrošinātu šo dalībnieku iesaistīšanos.

12. Sociālā dialoga par digitalizāciju dalībvalstīs pirmie rezultāti – principi un labas prakses piemēri

12.1. Vairākās dalībvalstīs valdības ir uzsākušas dialogu par priekšrocībām un problēmām, kas saistītas ar digitalizāciju. Tajā ir iesaistītas arodbiedrības, darba devēji, pētnieki un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji.

12.2. EESK aplūko dažu valstu iniciatīvas saistībā ar sagatavošanos jaunajiem darba veidiem. Šajās iniciatīvās ir iesaistīti sociālie partneri un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, tostarp jaunatnes organizācijas un organizācijas cīņai pret nabadzību.

12.2.1. Publicējot 2015. gadā zaļo grāmatu ar nosaukumu "Darbs 4.0 – jauns skatījums uz darbu", kas pavēra ceļu dialogam ar sociālajiem partneriem un citām ieinteresētajām personām par digitālo pārmaiņu īstenošanu, Vācija bija pioniere šajā jomā.

12.2.2. Francijā tika izveidota Valsts Digitalizācijas padome, un 2015. gadā tika publicēts "Metling ziņojums". Šā ziņojuma sagatavošanā tika iesaistītas arodbiedrības, darba devēji un pilsoņi, un tajā ietverta virkne ieteikumu, kuri uzņēmumiem ir jāpieņem.

12.2.3. Līdzīgas iniciatīvas, ko pieņēmušas valdības, iesaistot sociālos partnerus, akadēmisko aprindu un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus, tika izvērstas arī Austrijā, Somijā, Zviedrijā, Portugālē, Itālijā, Spānijā, Ungārijā un Dānijā.

EESK uzskata, ka šā daudzveidīgo ieinteresēto pušu dialoga rezultāti ir jākonsolidē Eiropas līmenī un ka izklāstītās vajadzības un problēmjautājumi ir jāņem vērā ES iniciatīvās, lai palīdzētu saskaņot atsaucē sistēmu.

13. Sociālie partneri un sociālā dialoga tematu un arodbiedrību pasākumu attīstība digitalizācijas kontekstā

13.1. Turpinājumā EESK ir sniedz dažu tādu izmēģinājumu piemērus, kuri tiek īstenoti daudzās dalībvalstīs. Tie parāda izmaiņas arodbiedrību praksē un jaunu tiesību iegūšanu kolektīvās sarunās par jaunajiem darba veidiem.

13.2. Francijā ir atzītas divas jaunas tiesības – pirmās, kas ir iekļautas 2016. gada augusta Darba likumā, reaģējot uz riskiem, kurus rada darbs bez robežām un bez ierobežojumiem, ir tiesības uz atvienošanos. Šīs tiesības garantē darba ņēmējiem, kas izmanto IKT, iespēju ierobežot viņu nepārtrauktu sasniedzamību.

13.3. Caur sociālo dialogu uzņēmumu līmenī šīs tiesības uz atvienošanos tiek īstenotas, noslēdzot kolektīvos uzņēmumu vai nozares līgumus. Vairākos uzņēmumos tika apspriesti arī nolīgumi par attālināto darbu un par mobilo darbu. Sociālie partneri kādas telesakaru uzņēmumu grupas ietvaros 2016. gadā parakstīja Eiropā pirmo nolīgumu par digitalizāciju. Tajā paredzēts kopā ar sociālajiem partneriem izveidot komiteju, kuras pienākums būtu prognozēt jaunās prasmes, kas būs vajadzīgas darba ņēmējiem saistībā ar digitālo attīstību.

13.4. Otrās Francijā iegūtās jaunās tiesības ir tiesības uz personisko darbības kontu. No tā labumu gūst visi darba ņēmēji (algotie darbinieki, pašnodarbinātie vai "neīstie" pašnodarbinātie, kā arī darba ņēmēji platformās) – pateicoties tam, darba ņēmēji var uzkrāt tiesības uz apmācību, sociālo nodrošinājumu, bezdarbnieka pabalstu un pensiju vienā pārvedamā kontā.

⁽¹⁸⁾ "Work organisation and employee involvement in Europe", 2013. g., sk. arī OV C 161, 6.6.2013., 35. lpp.

13.5. Turklāt sāk veidoties novatoriska arodbiedrību prakse – dažas arodbiedrības ir izveidojušas platformu pašnodarbinātajiem, kas piedāvā tādus jaunus pakalpojumus kā viņu darbībai pielāgotus veselības apdrošināšanas, nodrošinājuma garantijas un juridiskos pakalpojumus.

13.6. Vācijā un Zviedrijā Vācijas arodbiedrība “IG Metall” un Zviedrijas arodbiedrība “Union” 2016. gada jūnijā izveidoja partnerību, lai uzraudzītu un izvērtētu darbu digitālajās platformās nolūkā paredzēt jaunās ekonomikas izraisītās pārmaiņas un izstrādāt digitālus rīkus saziņai ar arodbiedrībām, lai organizētu pašnodarbinātos un kolektīvo platformu darbiniekus (*crowd-workers*). Piekļuve šādi izveidotai arodbiedrību platformai ir transnacionāla un paredzēta darba ņēmējiem neatkarīgi no to valstiskās piederības. Vācijā arī ir noslēgta nozares vienošanās par mobilo darbu, un tajā ir ņemti vērā jaunie darba veidi: attālinātais darbs, mobilais tāldarbs, darbs mājās.

13.7. Itālijā vairākos uzņēmumos arodbiedrības ir apspriedušas nolīgumus nestandarta darba attiecībās esošiem darba ņēmējiem; tajos paredzētas garantijas attiecībā uz pabalstiem un apdrošināšanu slimības gadījumā, kas līdz šim bija pieejami tikai algotajiem darba ņēmējiem ar standarta līgumiem, kā arī pielāgota juridiskā palīdzība.

13.8. Dānijā un daudzās citās Eiropas Savienības valstīs, kā arī Amerikas Savienotajās Valstīs arodbiedrības ir plaši kritizējušas jaunus digitālā darba veidus, jo uz tiem neattiecas tradicionālajās nozarēs spēkā esošās darba tiesību normas un nodokļu režīmi. Transporta uzņēmums “Uber”, kas ir simbols darbam platformās, ir bijis uzmanības centrā sarunās par digitālo ekonomiku. Mērķis bija panākt, lai “Uber” šoferi tiktu pielīdzināti darba ņēmējiem, un panākt, ka uzņēmums “Uber” viņus deklarē, samaksā darba devēja iemaksas un ievēro darba tiesību normas⁽¹⁹⁾. Tādējādi arodbiedrību mērķis ir platformās strādājošo darba ņēmēju vārdā apspriest minimālās algas, to kritēriju pārredzamību, ar kuriem tiek pārvaldīti un noteikti šo darba ņēmēju reitingu veidošanas un novērtēšanas algoritmi, kā arī pienācīgus darba apstākļus⁽²⁰⁾.

13.9. Nīderlandē darba ņēmēji, kas strādā saskaņā ar elastīgiem līgumiem vai ir “pašnodarbināti”, arī ir sākuši veidot arodbiedrības.

13.10. Īstenojot Eiropas sociālo dialogu metalurģijas nozarē, tika panākta vienošanās par kopēju nostāju jautājumā par digitalizācijas ietekmi un veicamajām darbībām⁽²¹⁾, kuru parakstīja arodbiedrība *IndustriAll* un darba devēju organizācija *CEEMET*.

13.11. Eiropas līmenī Eiropas Biznesa konfederācija (*Business Europe*), *UNI Europa*, Eiropas Darba devēju un sabiedrisko pakalpojumu uzņēmumu centrs (*CEEP*) un Eiropas Amatniecības, mazo un vidējo uzņēmumu asociācija (*UEAPME*) parakstīja kopīgu paziņojumu par digitalizācijas ietekmi uz darba vidi un norādīja uz galvenajām problēmām, kas sagaida ES atbildīgās personas un sociālos partnerus⁽²²⁾.

Briselē, 2017. gada 20. septembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽¹⁹⁾ Anglijā uzņēmums “Uber” tika notiesāts lietā “Y. Aslam, J. Farrar u. c. pret “Uber””; “Uber” lietu pārsūdzēja.

⁽²⁰⁾ “Digitalisation of the economy and its impact on labour markets”, Christophe Degryse, Working Paper ETUI, 2016. g. februāris; “ReformsWatch”, ETUI tiešsaistes informācijas pakalpojumi, 2016. g.; “Trade unions must organise people working through platforms”, Gunhild Wallin, 2016. g. jūnijs un “Digitalisation and working life: lessons from the Uber cases around Europe”, Eurofound, 2016. g. janvāris.

⁽²¹⁾ *An IndustriAll Europe & CEEMET joint position*, 2016. gada 8. decembris.

⁽²²⁾ Eiropas sociālo partneru paziņojums par digitalizāciju, kas parakstīts sociālo partneru trīspusējā samītā, 2016. gada 16. marts.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinums par tematu “Jaunu nodarbinātības veidu kontekstā nepieciešamo prasmju, tostarp digitālo prasmju, nodrošināšana un attīstība: jauna politika, mainīgās lomas un pienākumi”

(izpētes atzinums pēc prezidentvalsts Igaunijas pieprasījuma)

(2017/C 434/06)

Ziņotājs: **Ulrich SAMM**

Līdzziņotāja: **Indrė VAREIKYTė**

Apspriešanās	Igaunijas prezidentūra Padomē, 17.3.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	19.7.2017.
Pieņemts plenārsesijā	20.9.2017.
Plenārsesija Nr.	528
Balsojuma rezultāts	198/5/16
(par / pret / atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Digitalizācija ievērojami mainīs mūsu darba dzīvi. Mums **jārīkojas nekavējoties**, lai nodrošinātu, ka nākotnē ir pieejamas atbilstīgas prasmes, un tādējādi panāktu, ka Eiropa saglabā konkurētspēju un spēj radīt jaunus uzņēmumus un jaunas darbvietas, ka cilvēki paliek darba tirgū visa mūža garumā un ka ir nodrošināta labklājība visiem. Ātrums, kādā notiek digitalizācija un automatizācija, ir saistīts arī ar sociālajiem riskiem, kuri mums jānovērš, visiem ieinteresētajiem dalībniekiem – gan no lēmumu pieņēmēju, gan arī sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības puses – īstenojot saskaņotus centienus.

1.2. Tā kā ir pieejami lieljaudas platjoslas tīkli, nākotnē nodarbinātība ietvers arvien vairāk tādu netipisku nodarbinātības veidu kā nepilna laika darbs (vairākās darbvietās), darbs pie vairākiem darbuzņēmējiem un tā sauktais **kolektīvais darbs**, kad darba ņēmēji piedāvā savas prasmes interneta platformās, kas ir veidotas kā augsti kvalificētu un specializētu profesionāļu tīkli. EESK uzsver, ka, ņemot vērā šādu netipiskās nodarbinātības pieaugumu, īpaša prioritāte jāpiešķir tam, lai tiktu garantēts **sociālais nodrošinājums** un lai izvairītos no **nabadzības** (tostarp vecāka gadagājuma iedzīvotāju vidū).

1.3. EESK atzinīgi vērtē vairākas dalībvalstu iniciatīvas, ko piedāvā arodbiedrības un pilsoniskā sabiedrība, sniedzot **ieteikumus kolektīvā darba veicējiem**, un kuru rezultātā dažos gadījumos izstrādāts rīcības kodekss kolektīvā darba platformām. EESK vēlas, lai šo ideju pārņemtu Komisija un īstenotu Eiropas mērogā. Patērētāju un uzņēmumu informētības asimetrijas palielināšanās būs jānovērš, izmantojot, piemēram, brīvo profesiju ētikas kodeksus.

1.4. Mainās darbs arī tradicionālajos uzņēmumos. Piemēram, zināšanu ietilpīga darba veikšana var notikt apstākļos, kas uzliek aizvien mazāk ierobežojumu, un tas, no vienas puses, atbilst daudzu darba ņēmēju paustajai **vēlmei pēc elastīguma**, taču, no otras puses, var izraisīt darba intensitātes pieaugumu un papildu slogu. Tā kā aizvien paplašinās **vairākvieta darba vide**, ir vajadzīgas jaunas sociālās prasmes.

1.5. **Automatizācija un roboti** būtiski ietekmēs nodarbinātību nākotnē. Tie var aizstāt monotonu, smagu vai bīstamu darbu, un tā dēvētie jaunās paaudzes “sadarbīgie roboti” var kļūt par darbinieku fiziskiem partneriem un var būt īpaši noderīgi personām ar fizisku invaliditāti. Mūsdienu roboti galvenokārt aizstāj fizisku darbu, taču, ja tiks izmantots mākslīgais intelekts, ietekme būs jūtama arī uz to profesiju pārstāvjiem, kuri strādā birojā. Automatizācijai un robotiem piemīt potenciāls stabilizēt ekonomiku novecojošā sabiedrībā.

1.6. Lielāka skaita robotu ieviešana darba vietā ietekmēs lielu skaitu **darbviētu**. Varam sagaidīt, ka, tāpat kā pagātnē, lielāka labklājība sabiedrībā veicinās izaugsmi un jaunas darbvietas konkrētās jomās, piemēram, kultūras, mākslas, tūrisma, sociālā darba jomā, kā arī izglītības, komunikācijas, izklaides un veselības aprūpes jomā. Taču šī tendence var izpausties ātrāk nekā kādreiz, un tas, iespējams, var radīt problēmas, kuras savlaicīgi jārisina ar sociālā dialoga starpniecību.

1.7. **Mūžizglītība**, jo īpaši saistībā ar digitālajām prasmēm, būs nepieciešama ikvienam un prasīs arvien lielāku elastību no iedzīvotājiem, uzņēmumiem un visām izglītības un mācību sistēmām. Papildus formālajai izglītībai arvien vairāk laika būs jāatvēl profesionālajai apmācībai un ikdienējās mācīšanās iespējām, kuras būtu pēc iespējas jāatbalsta, izmantojot saskaņotu ES mēroga sertifikātu un standartu sistēmu. Turklāt šajā sakarā EESK jau ir nākusi klajā ar apsvērumiem par Eiropas pasākumiem attiecībā uz mācību atvaļinājumu.

1.8. Pamatizglītībā būtu vairāk jāiekļauj **interaktīva mācīšanās ar digitālo rīku palīdzību**. Taču digitālās prasmes var būt kas vairāk par programmēšanu un ietvert zināšanas par to, kas slēpjas aiz “peles klikšķa”, proti, tā ir izpratne par sistēmu, starpsavienojumiem, kā arī sociālās ietekmes, privātuma un drošības jautājumiem.

1.9. Nākotnē prasmēm būtu jāatbilst sabiedrības vajadzībām un **darba tirgus prasībām**. To var panākt vienīgi tad, ja tiek īstenota cieša sadarbība starp sociālajiem partneriem un valsts un privātajām izglītības sistēmām. Nestabilāki tirgi radīs problēmas, un uzņēmumiem un darba ņēmējiem būs pietiekami ātri jāpielāgojas. Tas ir īpašs izaicinājums profesionālās apmācības sistēmām.

1.10. Valsts un privātajām organizācijām (skolām, augstskolām, tirdzniecības palātām, arodbiedrībām, mācību centriem) jāgādā par **profesionālo apmācību** jauno tehnoloģiju jomā, jo īpaši tiem, kam nav iespēju organizēt apmācības pašiem, piemēram, **MVU**, brīvo profesiju pārstāvjiem un pašnodarbinātajiem.

1.11. Ilgtermiņa tendences, kuras var izraisīt jaunas un neparedzamas problēmas, kuru novēršanai mūsdienu prasmes ātri vien var kļūt nepiemērotas, vislabāk var risināt **vispārīgās izglītības** līmenī. Jo kvalitatīvāka vispārīgā izglītība, jo iedzīvotāji ir labāk sagatavoti nezināmajam. Plaša vispārīgā izglītība ir arī labs pamats, lai iemācītos, kā atšķirt uzticamu informāciju internetā un kā kļūt labāk aizsargātam pret viltus ziņām.

1.12. EESK atzinīgi vērtē dažādās attiecīgās Komisijas iniciatīvas, kuras saistītas ar mūžizglītību, digitālajām prasmēm un nodarbinātību, jauno Prasmju programmu un programmu “Erasmus+”. **Labas prakses glabātuve**, ko izveidojusi Komisija, var kļūt par ierosmi ES mēroga debatēm, kuru noslēgumā būtu jāpieņem uz labāko praksi balstītas pamatnostādnes un standarti. Šai sakarā būtiska nozīme var būt un būs organizētai pilsoniskajai sabiedrībai.

2. Ievads

2.1. Digitālajām tehnoloģijām ir arvien būtiskāka nozīme mūsu ekonomikā un sociālajā dzīvē. Tām būs izšķiroša nozīme jaunu ekonomikas modeļu izstrādē (sadarbīgā, funkcionālā, aprites, kopīgošanas ekonomika). Turklāt globalizācija, migrācija, sabiedrības novecošana, klimata pārmaiņas un nepieciešamība rast ilgtspējīgus risinājumus būtiski ietekmēs sociālo vidi kopumā un jo īpaši mūsu darba dzīvi. Par jaunajiem darba veidiem, kas šobrīd rodas, šajā izpētes atzinumā ir runāts, pievēršot uzmanību nepieciešamajām prasmēm, tostarp digitālajām prasmēm, un jauniem politikas pasākumiem, kā arī mainīgajām lomām un pienākumiem, savukārt EESK izpētes atzinumā, kuru izstrādā paralēli šim atzinumam, tiek risināti šādi jautājumi: jauni nodarbinātības veidi, kā arī sociālo partneru un citu pilsoniskās sabiedrības organizāciju loma un iespējas ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ EESK atzinums “Sociālo partneru un citu pilsoniskās sabiedrības organizāciju loma un perspektīvas jauno darba veidu kontekstā”, kas pieņemts 2017. gada septembrī (skatīt šā *Oficiālā Vēstneša* 30. lpp.).

2.2. Lai Eiropa saglabātu konkurētspēju, spētu radīt jaunus uzņēmumus un jaunas darbvietas un lai nodrošinātu labklājību visiem, īpaša prioritāte jāpiešķir **atbilstīgu prasmju** apguvei. Digitalizācijas un automatizācijas attīstības ātrums rada arī **bailes** iedzīvotāju, jo īpaši darba ņēmēju, vidū un **neskaidrību** uzņēmumiem, ņemot vērā būtiskās problēmas, ar kurām nākas saskarties. Mūsu sabiedrībai steidzami jārisina šīs problēmas un izmaiņām jāpielāgojas, panākot, ka visas ieinteresētās personas gan sabiedriskās politikas izstrādātāju, gan arī pilsoniskās sabiedrības līmenī īsteno saskaņotus centienus. Panākot mūsdienu prasībām atbilstīgu attīstību, kuras pamatā ir tās vērtības, Eiropa var būt pasaules līdere.

2.3. EESK ir pārliecināta, ka debatēs par **Eiropas sociālo tiesību pilāru** ⁽²⁾ galvenajai prioritātei vajadzētu būt nodarbinātības nākotnei. Atsevišķi jautājumi jau ir aplūkoti EESK atzinumā par digitālo vienoto tirgu un MVU ⁽³⁾, atzinumā par jauno Prasmju programmu ⁽⁴⁾, atzinumā par Eiropas Gigabitu sabiedrību ⁽⁵⁾, atzinumā par digitālās kompetences, digitālo prasmju un e-iekļaušanas stiprināšanu ⁽⁶⁾, atzinumā par rūpniecību 4.0 un digitālo revolūciju ⁽⁷⁾, kā arī EESK informatīvā ziņojumā par programmas “Erasmus+” vidusposma novērtējumu ⁽⁸⁾.

3. Nodarbinātība nākotnē

3.1. Lieljaudas platjoslas tīkli nodrošinās iespēju izmantot ļoti dažādas **jaunās lietojumprogrammas un vides**, piemēram, lietu internetu, automatizāciju, mākoņdatošanu, kā arī izmantot lielos datus vai jaunus uzņēmējdarbības modeļus, kas pamatojas uz pakalpojumu dominējošo loģiku. Šī tendence būs izdevīga tām profesiju grupām, kas pašlaik pārstāvētas venīgi lielās pilsētu aglomerācijās, jo šajās profesijās varēs darboties arī nomaļās un/vai ģeogrāfiski grūti pieejamās teritorijās. Tādi instrumenti kā attālināta medicīniskā konsultācija, uzraudzību un ziņošana nozīmē to, ka būs iespējams uzmanīt neaizsargātus cilvēkus tieši viņu dzīvesvietā. Tas maziem centriem pat dos iespēju piekļūt augsti kvalificētiem speciālistiem. Ir svarīgi ņemt vērā, ka gandrīz visām grupām un profesijām mainīsies darba veids un ka prognozes par attīstību turpmākajās desmitgadēs ir ļoti neskaidras. Mums jāsaprot, ka jābūt gataviem nezināmajam.

3.2. Nākotnē būs novērojama arvien pieaugoša diferencēšana **uzņēmumu organizatoriskās struktūras** ziņā. No vienas puses, ir tradicionālie uzņēmumi jeb tā dēvētie ieinteresētie uzņēmumi, kam ir pastāvīgie darbinieki un kas tiecas piedāvāt pievilcīgu darba vidi ⁽⁹⁾. No otras puses, arvien palielinās tādu uzņēmumu skaits, kuriem ir nepastāvīga organizatoriskā struktūra, kas aizvien vairāk tiek balstīta citstarp uz tā sauktajiem kolektīvā darba veicējiem. Tas šādiem uzņēmumiem ļauj ļoti elastīgi reaģēt uz izmaiņām tirgos. Kolektīvā darba veicēji veido augsti kvalificētu un specializējušos profesionāļu tīklu, taču pastāv iespēja, ka šādā tīklā ir arī zemāk kvalificēti līdzstrādnieki, kuri piedāvā savas prasmes interneta platformās. Sagaidāms, ka attīstīsies arī dažādas uzņēmumu organizatoriskās struktūras jauktās formas. Piemēram, ieinteresētie uzņēmumi var izmantot ārpalpojumu, daļu savas uzņēmējdarbības funkciju uzticot kolektīvā darba veicējiem. Patērētāju un uzņēmumu informētības asimetrijas palielināšanās būs jānovērš, izmantojot, piemēram, brīvo profesiju ētikas kodeksus.

3.3. **Kolektīvā darba veicēji** izbauda savu brīvību un elastību darba laika un darba vietas ziņā. Viņi piedāvā savas prasmes tirgū, reizēm pavisam nelielu uzdevumu veikšanai, par labāko cenu. Taču sociālā nodrošinājuma trūkums šajā pašnodarbinātības jomā (tā dēvētie digitālie klejotāji) rada ievērojamus apdraudējumus. Sabiedrībā novērojamā tendence pāriet no tā sauktās normālās nodarbinātības uz netipisku nodarbinātību, kas papildus kolektīvajam darbam ietver arī nepilna laika darbu (vairākās darbvietās) un darbu pie vairākiem darbuzņēmējiem, ir nopietna problēma mūsu **sociālā nodrošinājuma sistēmām** ⁽¹⁰⁾. Arī uz jaunajiem nodarbinātības veidiem jāattiecinā četri elastdrošības ⁽¹¹⁾ aspekti: 1) elastīgi un uzticami darba līguma noteikumi, 2) vispusīga mūžizglītība, 3) aktīvi darba tirgus politikas pasākumi, 4) mūsdienīgas sociālā nodrošinājuma sistēmas.

⁽²⁾ OV C 125, 21.4.2017., 10. lpp.

⁽³⁾ EESK pašiniciatīvas atzinums “Digitālais vienotais tirgus. MVU tendences un iespējas”, kuru ir paredzēts pieņemt 2017. gada oktobrī.

⁽⁴⁾ OV C 173, 31.5.2017., 45. lpp.

⁽⁵⁾ OV C 125, 21.4.2017., 51. lpp.

⁽⁶⁾ OV C 318, 29.10.2011., 9. lpp.

⁽⁷⁾ OV C 389, 21.10.2016., 50. lpp.

⁽⁸⁾ “Programmas “Erasmus+” vidusposma novērtējums”, pieņemts 2017. gada 31. maijā (informatīvs ziņojums).

⁽⁹⁾ Bauer, Wilhelm et al. (2012). *Arbeitswelten 4.0. Wie wir morgen arbeiten und leben / Working Environments 4.0. How We Will Work and Live Tomorrow*. Dieter Spath, ed. Stuttgart, Fraunhofer Verlag.

⁽¹⁰⁾ OV C 303, 19.8.2016., 54. lpp.; OV C 13, 15.1.2016., 161. lpp.

⁽¹¹⁾ Skatīt paziņojumu “Jaunu prasmju un darba vietu programma: Eiropas ieguldījums ceļā uz pilnīgu nodarbinātību”, COM (2010) 682 final.

3.4. Mainās arī darbs tradicionālajos uzņēmumos, kuros ir pastāvīgie darbinieki. Patlaban ir relatīvi mazsvarīgi, kur tiek veikti zināšanu ietilpīgi uzdevumi un darbs, piemēram, inženierpakalpojumi vai izpētes un izstrādes projekti. Šāda veida darba veikšana var notikt apstākļos, kas uzliek aizvien mazāk ierobežojumu, un tas, no vienas puses, atbilst daudzu darba ņēmēju paustajai **vēlmei pēc elastīguma**, taču, no otras puses, var izraisīt darba intensitātes pieaugumu un papildu slogu. Izvēloties darba devēju, par vienu no būtiskākajiem kritērijiem ir kļuvusi prasība panākt vēlamo līdzsvaru starp darba un privāto dzīvi. Mūsu sabiedrība virzās uz vairākvietu darba vidi, kas prasa **jaunas sociālās prasmes** visiem tajā strādājošajiem. Pieejamība 24 stundas diennaktī un 7 dienas nedēļā var palīdzēt apvienot privāto un darba dzīvi, taču tā var būt arī slogs un radīt veselības apdraudējumus.

3.5. **Automatizācija un roboti** būtiski ietekmē nodarbinātības nākotni. Ieguvumi ir acīmredzami – augstāks ražīgums un izturība, kā arī monotona, smaga vai bīstama darba aizstāšana. Tā dēvētie jaunās paaudzes “sadarbīgie roboti” var kļūt par darba ņēmēju fiziskiem partneriem un var būt īpaši noderīgi personām ar fizisku invaliditāti. Mākslīgais intelekts ļaus automatizēt sarežģītu darbu, tādējādi ietekmējot ne tikai fiziska darba veicējus, bet arī to profesiju pārstāvjus, kuri strādā birojā (apdrošināšanas nozare, finanšu pakalpojumi, tulkotāji, juridiskie pakalpojumi u. c.)⁽¹²⁾. Automatizācijai un robotiem piemīt potenciāls stabilizēt ekonomiku novecojošā sabiedrībā.

3.6. Roboti sākotnēji var aizstāt cilvēku darbaspēku, bet pēc tam pastāv iespēja radīt jaunas darbvietas. Publiskajā telpā bieži tiek diskutēts par to, cik daudz **darbvieta** tas **ietekmēs** un vienlaikus cik daudz jaunu darbvieta iespējams **radīt**. Tendence ir skaidra, taču skaitļi ievērojami atšķiras. Piemēram, Pasaules Ekonomikas forums prognozēja, ka vērienīgu darba tirgus pārmaiņu dēļ laikposmā no 2015. gada līdz 2020. gadam 15 attīstītākajās un jaunietekmes valstīs tiks zaudēts vairāk nekā 5,1 miljons darbvieta, jo mākslīgais intelekts, robotika, nanotehnoloģija un citi sociālekonomiskie faktori aizstāj nepieciešamību pēc cilvēku darbaspēka, taču šie tehnoloģiju sasniegumi savukārt radīs arī 2 miljonus jaunu darbvieta⁽¹³⁾. Nav šaubu, ka, izmantojot robotus, palielināsies ražīgums, un tas pozitīvi ietekmēs ekonomiku un mūsu sabiedrību, jo palielinās IKP. Ir gandrīz neiespējami prognozēt, kā tiks izmantots IKP pārpalikums, lai radītu jaunas darbvieta⁽¹⁴⁾. Mēs varam mācīties no pagātnes, kad automatizācija nodrošināja lielāku labklājību sabiedrībā, veicinot izaugsmi un jaunas darbvieta konkrētās jomās, piemēram, kultūras, mākslas, tūrisma, sociālā darba jomā, kā arī izglītības, komunikācijas, izklaides un veselības aprūpes jomā. Mēs varam sagaidīt, ka šāda tendence turpināsies, lai gan tā varētu būt straujāka nekā pagātnē. Šādā gadījumā var rasties problēmas, kuras agrīnā posmā jārisina ar **sociālā dialoga** starpniecību.

3.7. Turklāt digitalizācija un robotizācija **transporta jomā** radīs būtiskas pārmaiņas darba rakstura un prasmju pieprasījuma ziņā. EESK uzsver, ka šo strukturālo pārmaiņu īstenošanā ir svarīgi veicināt taisnīgu un vienmērīgu pāreju un risināt prasmju trūkuma problēmu⁽¹⁵⁾.

4. Prasmju un kompetenču nodrošināšana

4.1. Kompetences ir nepieciešams priekšnosacījums, lai zināšanas pārveidotu rezultātos, kas uzlabo mūsu labklājību, taču digitālais laikmets rada arī jaunas problēmas. Sagaidāms, ka palielināsies tādu darba ņēmēju skaits, kuriem ir netipiski darba līgumi un kuriem bieži nav piekļuves pie tradicionālām, uzņēmumos izveidotām apmācības shēmām. **Tehniskās un sociālās kompetences**, kas ietver spēju sazināties un sadarboties ar cilvēkiem dažādu jautājumu risināšanā ar dažādu tehnisko rīku palīdzību, kā arī **uzņēmējdarbības kompetences** un uzsvars uz atbildību pret sabiedrību jau ir nepieciešamie priekšnosacījumi, taču lielākā daļa izglītības sistēmu joprojām nespēj šīs kompetences nodrošināt, jo šīs sistēmas izveidotas citam laikmetam. Komiteja vēlreiz aicina dalībvalstis sadarboties ar ES iestādēm un aģentūrām, kā arī Eiropas uzņēmumiem palielināt savas spējas un ieviest novatoriskākus **izglītības un prasmju pilnveides** risinājumus, tostarp kvalifikācijas celšanu un pārkvalificēšanu, jo Eiropai ir vajadzīga patiesi jauna paradigma gan izglītības mērķu un tās iestāžu darbības jomā, gan izpratnē par izglītības vietu un lomu sabiedrībā⁽¹⁶⁾.

⁽¹²⁾ Sk. EESK atzinumu “Mākslīgā intelekta ietekme uz (digitālo) vienoto tirgu, ražošanu, patēriņu, nodarbinātību un sabiedrību”, kas pieņemts 2017. gada 31. maijā (OV C 288, 31.8.2017., 1. lpp.).

⁽¹³⁾ Pasaules Ekonomikas forums. *Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution: The Future of Jobs. Global Challenge* ieskata ziņojums, 2016. gada janvāris, 13. lpp.

⁽¹⁴⁾ OV C 181, 21.6.2012., 14. lpp.

⁽¹⁵⁾ Sk. EESK atzinumu “Transporta digitalizācijas un robotizācijas ietekme uz ES politikas veidošanu”, kas pieņemts 2017. gada jūlijā (OV C 345, 13.10.2017., 52. lpp.).

⁽¹⁶⁾ OV C 173, 31.5.2017., 45. lpp.

4.2. **Digitalizācija** rada iespējas izmantot pieejamas un personalizētas tehnoloģijas, kuras var piedāvāt mācīšanās veidus, kas ir vairāk orientēti uz izglītojamo, un nodrošināt **mācīšanās nepārtrauktību** starp formālo izglītību, neformālo un ikdienējo mācīšanos. Digitālos risinājumus var integrēt mūžizglītības stratēģijās, un tie var būt spēcīgs instruments, kas ļauj mazināt plaisu starp sasniegumiem un iespējām. Taču tas ļoti lielā mērā atkarīgs no tā, kā digitālās tehnoloģijas tiek ieviestas un izmantotas mācību vidē.

4.3. Lai iegūtu pilnvērtīgu mācīšanās pieredzi un mācību rezultātus, izglītības sistēmas centrā jābūt izglītojamajam, kuram tad arī jābūt tam, kas vada izglītības ieguvī, mācīšanos un prasmju pilnveidi. Tādā veidā izglītojamie varētu kļūt par aktīviem un ar digitālām prasmēm apveltītiem pilsoņiem, kas spēj lietderīgi izmantot iegūtās zināšanas, kontrolējot mācīšanās veidu, vietu, tempu un laiku atbilstīgi savai nostājai un vērtībām, un tādām Eiropas identitātes vērtībām kā solidaritāte un cieņa pret atšķirīgi domājošiem. Tādēļ turpmākie ieguldījumi tehnoloģijās jāveic vienlaikus ar ieguldījumiem cilvēkos, būtiski paplašinot viņu iespējas piekļūt mūžizglītības iespējām.

4.4. Nākotnē prasmēm būtu jāatbilst arī sabiedrības vajadzībām un **darba tirgus prasībām**. To var panākt vienīgi ar ciešu sadarbību starp valsts un privātajām izglītības iestādēm un visām citām attiecīgajām interešu grupām, tostarp sociālajiem partneriem un uzņēmumiem. Nestabilāki tirgi radīs problēmas, un uzņēmumiem un darba ņēmējiem būs pietiekami ātri jāpielāgojas. 2010. gadā ⁽¹⁷⁾ EESK puda atbalstu tam, ka ES līmenī izveido **nozaru padomes**, kas izskatītu nodarbinātības un prasmju jautājumus. Līdz šim nozaru padomes ir izveidotas tikai divās nozarēs, savukārt pārējās 14 nozarēs šādi projekti vēl joprojām ir pašos pirmsākumos. EESK vēlētos aicināt Eiropas Komisiju paskaidrot, kāpēc tas noris tik lēni un kāpēc šī ideja nesaņem nepieciešamo atbalstu no nozarēm un valstu iestādēm.

4.5. Izglītojamie jāvirza uz **inovatīvu praksi** zināšanu radīšanā, un tas nozīmē gan apvienot sociālo, fizisko, digitālo, virtuālo un mobilo telpu, lai iegūtu izglītību, gan arī iemācīties mācīties. Piemēram, uz pētījumiem un projektiem balstīta mācīšanās, uz parādību izpēti balstīta mācīšanās, izglītojamo aktivitāti veicinošas darbības, sadarbīgā mācīšanās un apgrieztā mācīšanās ir metodes, kuras nodrošina domāšanu un līdzdalību rosinošus mācību procesus. Viens no iespējamajiem risinājumiem, kā mazināt vai likvidēt plaisu starp tehnisko inovāciju un pedagoģiju, ir efektīvāk sasaistīt formālās izglītības un neformālās un ikdienējās mācīšanās struktūras.

4.6. **Mūžizglītība** ir nepieciešamība sabiedrībai un visiem iesaistītajiem dalībniekiem. Tā sākas ar stabilu vispārējo izglītību – tā ir būtiska individuālās attīstības sastāvdaļa un sagatavo cilvēku jauniem un neparedzamiem izaicinājumiem – un turpinās daudz ilgāku laiku profesionālās apmācības un ikdienējās mācīšanās veidā, un tas būtu jāatbalsta, izmantojot saskaņotu **ES mēroga sertifikātu un standartu** sistēmu, kā arī piedāvājot atbilstīgus kopīgus risinājumus, lai noteiktu mācīšanās rezultātu salīdzināmību un līdzvērtīgumu. Prasības saistībā ar mācīšanos kļūs arvien nozīmīgākas, jo pieaug prasības attiecībā uz cilvēku, uzņēmumu un visu izglītības un apmācības sistēmu elastīgumu, tādēļ starpdisciplinārai pieejai būs aizvien lielāka nozīme.

4.7. EESK atgādina par savu priekšlikumu ⁽¹⁸⁾, ka ir jāpierāda, vai ir vajadzīgi Eiropas pasākumi, lai visā ES izplatītu dalībvalstu pozitīvo pieredzi saistībā ar mācību atvaļinājuma piešķiršanu.

4.8. Pašreizējās sistēmas parasti nav pielāgotas digitālā darba tirgus struktūrai – šajā tirgū nestandarta nodarbinātības veidiem būs aizvien lielāka nozīme. Tomēr pašreizējās sistēmas – ja vispār tādas eksistē – attiecas uz standarta darba ņēmēju apmācību darbvietā. Sistēmas ir jāatjaunina, lai dotu iespēju visiem darba tirgus dalībniekiem piekļūt apmācībai. Eiropas Savienībai būs ievērojami vairāk līdzekļu jāiegulda apmācībā, pretējā gadījumā pienācīga apmācība kļūs pieejama tikai mazākumam. Šis jautājums ir problemātisks, jo tikai cilvēkiem ar mūsdienīgām zināšanām ir labas izredzes atrast pienācīgu un atbilstoši atalgotu darbu.

⁽¹⁷⁾ OV C 347, 18.12.2010., 1. lpp.

⁽¹⁸⁾ OV C 13, 15.1.2016., 161. lpp.

4.9. Digitālās prasmes būtu jā māca pēc iespējas agrīnā vecumā⁽¹⁹⁾, un pamatzglītībā būtu vairāk jāiekļauj arī interaktīva mācīšanās ar digitālo rīku palīdzību⁽²⁰⁾. Taču digitālās prasmes var būt kas vairāk par programmēšanu un ietvert zināšanas par to, kas slēpjas aiz “peles klikšķa”, proti, tā ir izpratne par sistēmu, starpsavienojumiem, kā arī sociālās ietekmes, privātuma un drošības jautājumiem.

4.10. **Digitālajiem rīkiem** ir būtiska nozīme, lai pārveidotu un atbalstītu mācību procesu, un tie ļauj vairāk iesaistīt izglītojamos un uzlabot rezultātus⁽²¹⁾. Tā kā arvien būtiskāka nozīme būs **pedagogiem un skolotājiem**, viņu kompetences būs jāpielāgo jaunām pieejām, tehnoloģijām un zināšanām jaunajā izglītības vidē. Tādēļ kvalitatīva pedagogu sagatavošana būs ļoti būtisks aspekts, tāpat kā viņu statuss profesionālā elastīguma, atalgojuma, sociālo garantiju un citu faktoru ziņā. Lai panāktu kvalitatīvas pārmaiņas Eiropas izglītības sistēmās, EESK iesaka sekot pašreizējiem sekmīgajiem piemēriem Eiropas Savienībā⁽²²⁾ un aicina veikt lielākus ieguldījumus **skolotāju** un citu pedagogu sākotnējā un turpmākajā **profesionālās kvalifikācijas celšanā**.

4.11. Turklāt, lai atbalstītu formālās izglītības dalībnieku centienus kļūt par mūžizglītības sniedzējiem, papildu atbalsts jānodrošina **neformālās izglītības sniedzējiem**. Tie var sasniegt nelabvēlīgākā situācijā esošas un mazāk aizsargātās grupas un var tām garantēt tiesības uz mūžizglītības iespējām, tostarp iespēju panākt, ka tiek atzīta izglītība, kas iegūta, izmantojot digitālos, tiešsaistes un atvērto mācību resursus un instrumentus, kā arī izmantojot dažādas novērtēšanas, pašnovērtēšanas un formatīvās un apkopojošās metodes.

4.12. Digitālajām tehnoloģijām ne tikai piemīt potenciāls uzlabot izglītošanās un mācību procesus, bet tās var arī veicināt **jaunu novērtēšanas metožu**, tostarp pašnovērtēšanas, izmantošanu, kas var papildināt tradicionālās apkopojošās pieejas; proti, metodes, kas novērtēšanu padara par mācīšanās procesa daļu, izmantojot mākslīgo intelektu, datorintelektu, mācīšanās analītiku un jaunus risinājumus, kuri ļauj sasaistīt novērtēšanu ar mācību materiāliem. Analītisko tehnoloģiju izmantošana nodrošina ātru atgriezenisko saiti, kas ļauj veikt novērtēšanu reālajā laikā un tādējādi palīdz nodrošināt lielākā mērā personalizētu mācīšanos.

4.13. Runājot par zinātnes un pētniecības telpu augstskolu līmenī, ikvienas pētniecības jomas digitalizācija ietver nepieciešamību apstrādāt ārkārtīgi lielu apjomu zinātnisko datu. Atbilstīga datu infrastruktūra (valstu un starptautiskā līmenī) nodrošinās iespēju piekļūt šiem datiem un analizēt tos arī attālināti. Kamēr Eiropa plāno nodrošināt infrastruktūru, kas vajadzīga, lai paātrinātu zinātnes un inovācijas attīstību, tiek lēsts, ka laikposmā līdz 2025. gadam Eiropā būs vajadzīgs pusmiljons **datu ekspertu**⁽²³⁾. Eiropai ir jāīsteno saskaņoti pasākumi, lai veidotu šādas speciālās pamatzināšanas par datiem. Šai sakarā būtiska nozīme ir valstīs pieejamai progresīvai izglītībai, un tā jāpapildina ar Eiropas programmām, piemēram, ar programmu “Erasmus+” un ar Marijas Skladovskas-Kirī vārdā nosauktajām darbībām.

5. Sabiedriskās politikas un pilsoniskās sabiedrības nozīme

5.1. Eiropā ir daudz labu piemēru, kā segt jaunu prasmju pieprasījumu digitālajā laikmetā. EESK atzinīgi vērtē dažādās Komisijas iniciatīvas, kuras saistītas ar mūžizglītību, digitālajām prasmēm un nodarbinātību, jauno Prasmju programmu un programmu “Erasmus+”. **Labas prakses glabātuve**, ko izveidojusi Komisija, var kļūt par ierosmi ES mēroga debatēm, lai izstrādātu pamatnostādnes un standartus, kas balstīti uz labāko praksi. Šai sakarā būtiska nozīme var būt un būs organizētai pilsoniskai sabiedrībai.

5.2. EESK vēlas uzsvērt augsti vērtēto darbu, ko paveikušas ES aģentūras, piemēram, **Eurofound** un **Cedefop**. Labāka aģentūru savstarpējā sadarbība varētu radīt lielāku ietekmi un piesaistītu vairāk uzmanības no mūsu dalībvalstu un ES iestāžu puses.

5.3. Patlaban jāizstrādā **sistēma, kas nodrošinātu prasmes un kompetences** nākotnē veicamajam darbam. Ja iespējams, tās pamatā vajadzētu būt prasmju novērtēšanas un prognozēšanas funkcijām, kas ļautu ilgtermiņā noteikt nepieciešamās prasmes visos līmeņos, savukārt Eiropas līmenī būtu jāveicina nozaru padomju nodarbinātības un prasmju jautājumos izveidošana, lai izvairītos no prasmju trūkuma un neatbilstības. Tas ir steidzami veicams uzdevums visiem ieinteresētajiem dalībniekiem, tostarp iesaistītajām publiskajām un privātajām iestādēm.

⁽¹⁹⁾ OV C 451, 16.12.2014., 25. lpp.

⁽²⁰⁾ Piemēram, Japānā, spēju izstrāde iekļauta mācību programmā no 5 gadu vecuma, savukārt Igaunijā, sākot no otrās klases, māca programmēšanas pamatus un vizuālo programmēšanu. Šādus novatoriskus modeļus var izmantot kā piemērus.

⁽²¹⁾ Perspektīvo tehnoloģiju pētījumu institūts, *Policy brief on ICT for Learning, Innovation and Creativity* (Politikas pārskats par IKT, ko izmanto mācīšanai, inovācija un radošums), 2008.

⁽²²⁾ Piemēram, Somijas izglītības sistēma kopumā, *Ørestad* ģimnāzija Kopenhāgenā (Dānijā), *Egalia* pirmsskolas izglītības iestāde Stokholmā (Zviedrijā) u. c.

⁽²³⁾ Komisijas augsta līmeņa ekspertu grupa jautājumos par Eiropas atvērtās zinātnes mākonī, *Realising the European Open Science Cloud*, 2016. gads, 12. lpp.

5.4. Būtu jānosaka **dažādo formālās izglītības līmeņu** skaidras **funkcijas**, piemēram, radošuma un iztēles veicināšana – pirmsskolas līmenis; radošuma apvienošana ar labām pamatzināšanām, kā arī kritiskās domāšanas un zināšanu pielāgošanas veicināšana – skolas līmenī; specializētu starpnozaru prasmju apgūšana – profesionālās izglītības un apmācības līmenī; profesionālo starpnozaru zināšanu un domāšanas paplašināšana – augstākās izglītības līmenī.

5.5. Ļoti būtiska nozīme ir **profesionālajai izglītībai un apmācībai**, ko saviem darba ņēmējiem **nodrošina uzņēmumi**. Šai sakarā izšķiroša nozīme būs sadarbībai starp uzņēmumiem, augstskolām un profesionālās izglītības iestādēm. Arvien palielināsies tādu organizāciju skaits, kuras piedāvās **neformālo izglītību**, proti, organizētus izglītošanas pasākumus ārpus tradicionālās formālās sistēmas. Pilsoniskā sabiedrība sadarbībā ar dažādām privātpersonām, iestādēm un interešu grupām varētu izveidot jaunu izglītības forumu kompetenču pilnveidošanai.

5.6. **Mazajiem un vidējiem uzņēmumiem** vajadzīgs īpašs atbalsts no ārpuses, jo parasti tiem ir ierobežoti resursi apmācībai, jo īpaši tad, ja jaunas tehnoloģijas ir pieejamas, taču uzņēmumā specifiska zinātība vēl nav pieejama. Tādas iestādes kā **tirdzniecības palātas** vai brīvo profesiju organizācijas sadarbībā ar skolām, augstskolām un privātiem mācību centriem, kā arī iestādēm, kuru pamatā ir publiskā un privātā sektora partnerība, varētu palīdzēt izstrādāt izglītības programmas.

5.7. **Ikdienējās mācīšanās** iespējām kā procesam, kurš patiešām ilgst visu mūžu, būs arvien būtiskāka nozīme – ikviena persona iegūs prasmes un zināšanas no ikdienas pieredzes; šo jomu kvalitatīvā ziņā uzlabot ir iespējams, izmantojot publiski finansētās programmas, ko piedāvā televīzijas kanāli, interneta platformas vai citi plašsaziņas līdzekļi. **Standarti un sertifikāti** būtu noderīgi, ja tie, jo īpaši darba maiņas gadījumā, dotu iespēju novērtēt un salīdzināt šādas mācīšanās rezultātus.

5.8. Saistībā ar visām dažādajām izglītības formām jānorāda, ka būtu jāuzlabo esošie instrumenti, kurus izmanto, lai noteiktu ikdienējās mācīšanās **salīdzināmību un līdzvērtīgumu**. Esošās iepriekšējās izglītības, mācību rezultātu un kompetenču atzīšanas sistēmas ir jāpārveido, lai tās kļūtu par uzticamu un pieejamu standartu visiem, kā arī lai tās palīdzētu izglītojamajiem gūt informāciju par savu pieredzi, kompetencēm un zināšanām.

5.9. **Sociālais nodrošinājums** un darba koplīguma slēgšanas sarunas ir aktuāls jautājums, jo īpaši kolektīvā darba veicējiem un tiem, kuri ir nestandarta darba attiecībās. Arvien lielāks skaits šādu tā dēvēto digitālo klejotāju būs pakļauti nabadzības riskam vecumdienās. Sabiedriskās politikas veidotājiem ir jāizstrādā noteikumi, lai risinātu šo problēmu. Dažas sociālā dialoga iniciatīvas šo jautājumu risināšanai jau pastāv. Viens labs piemērs ir Vācijas arodbiedrība *IG Metall*, kas ir izveidojusi interneta platformu *faircrowdwork.org*, kur tiek sniegti **ieteikumi kolektīvā darba veicējiem**, un kas sadarbībā ar citiem ieinteresētajiem dalībniekiem ir izstrādājusi rīcības kodeksu kolektīvā darba veicēju platformām. EESK sagaida, ka minētie labākās prakses piemēri tiks īstenoti visā Eiropā.

Briselē, 2017. gada 20. septembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 528. PLENĀRSESĪJA 2017. GADA 20. UN 21. SEPTEMBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai “ES muitas savienības un tās pārvaldības pilnveidošana””

(COM(2016) 813 final)

(2017/C 434/07)

Ziņotājs: **Dimitris DIMITRIADIS**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 17.2.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	5.9.2017.
Pieņemts plenārsesijā	20.9.2017.
Plenārsesija Nr.	528
Balsojuma rezultāts	162/0/3
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka efektīva muitas savienība ir būtiski svarīgs Eiropas integrācijas procesa priekšnosacījums, lai nodrošinātu brīvu preču apriti un stiprinātu ES konkurētspēju un tās komerciālās un sarunu veikšanas spējas, taču tā ir arī svarīga drošības savienības izveidei, jo būtiski palīdz cīnīties pret jauniem un nepieredzētiem drošības apdraudējumiem, vienlaikus aizsargājot pilsoņu drošību un viņu finanšu intereses.

1.2. EESK uzskata, ka galvenais jauno muitas tiesību aktu mērķis ir vienkāršot procedūras un saskaņot tās ar jaunākajiem datiem un ka Savienības Muitas kodeksa efektīva piemērošana palīdzētu uzlabot ES ekonomikas konkurētspēju visā pasaulē.

1.3. EESK piekūrt Komisijas priekšlikumam pilnveidot muitas savienības pārvaldību, taču uzskata, ka tās visaptverošai izveidei ir nepieciešama reforma vairākos līmeņos un apņēmīga tehniska rakstura rīcība, vienlaikus nemainot ES kompetences jomas un neizjaucot līdzsvaru starp iestādēm. EESK tomēr uzsver, ka reformas nedrīkst būt par šķērslī ne likumīgas tirdzniecības atvieglošanai, ne pamattiesību aizsardzībai.

1.4. EESK uzskata, ka muitas tiesību aktu efektīvu piemērošanu galvenokārt veido centieni pēc iespējas samazināt atšķirīgas interpretācijas dalībvalstu iestādēs. Pirms tam ir jāpabeidz sadarbībspējīgu datorsistēmu izveide un jāpāriet uz pilnībā digitālu vidi, izmantojot dažādus resursus, uz kuriem ir balstīta valstu iestāžu organizācija un darbība.

1.5. EESK uzskata, ka ir jāpāriet uz automatisku un centralizētu muitošanu, lai atvieglotu noziedzīgas darbības novēršanai un apkarošanai paredzēto pasākumu koordināciju un aizsargātu ES finanšu intereses, tādējādi aizsargājot uzņēmumu un Eiropas patērētāju tiesības, intereses un drošību. Minētā iemesla dēļ EESK aicina izveidot Eiropas Prokuratūru (EPPO), kas šajā saistībā varētu sniegt pozitīvu ieguldījumu.

1.6. EESK ieskatā ir vajadzīga kopēja Eiropas muitas stratēģija, kas aptver muitas iestāžu divējādās funkcijas: robežkontroli un dažādus uzdevumus – muitas pārbaudes un nodevu iekasēšanu, kā arī noziedzīgas darbības novēršanas un apkarošanas veicināšanu. Vienlaikus tajā ir jāparedz materiālo un cilvēkresursu optimizācija, investējot materiālo resursu palielināšanā un atjaunināšanā un nosakot par prioritāti cilvēkresursu apmācību un sagatavotību, un jāparedz ES administratīvā atbalsta pasākumu izstrāde, piemērojot attiecīgos tiesību aktus, un stingrāka to piemērošanas pārraudzība.

1.7. EESK uzskata, ka stratēģija ir jāveido, ņemot vērā ekonomikas dalībnieku, kuriem ir jāievēro muitas tiesību akti, daudzveidību, neatliekamo vajadzību izmantot jaunas tehnoloģijas un inovāciju, vienlaikus nodrošinot, ka pilnībā tiek ievērots individuāls un uzņēmumu privātums, kā arī intelektuālā, rūpnieciskā un komerciālā īpašuma tiesības, un ņemot vērā arī cilvēcisko faktoru, kas ir muitas iestāžu virzītājspēks. Īpaša uzmanība jāvelta mikrouzņēmumiem, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) un patērētājiem.

1.8. EESK uzskata, ka ir jāstiprina decentralizētā darbības modeļa funkcionēšana, izmantojot administratīvo sadarbību, ko centralizēti koordinē Komisijas vadīta atbalsta struktūra vai organizācija, iesaistot Muitas politikas grupu, lai palīdzētu ar ES Muitas kodeksa īstenošanu saistītajos jautājumos. Šādas struktūras uzdevums cita starpā būtu arī īpaši uz drošības jautājumiem vērstu rīcības un apmācību programmu darbība, augsta līmeņa specializācijas nodrošināšana un profesionālās zinātnības sekmēšana muitas nozarē. Vienlaikus tā varētu sniegt pamatnostādnes, lai strauji un tieši reaģētu uz jauniem izaicinājumiem.

1.9. EESK arī uzskata, ka ir būtiski svarīgi paplašināt un pastiprināt programmas “Muita 2020” un *Fiscalis 2020*, kas var darboties kā katalizatori finansējuma mērķorientētai izmantošanai pārvaldības nolūkos (apmācība, informācijas izplatīšana, operatīvā darbība, aprikojums u. c.).

1.10. EESK cer, ka intensīvāks kļūs savstarpējās administratīvās palīdzības nolīgumu slēgšanas process ar tirdzniecības partneriem, kas pilnībā atbilst pastāvīgi augošajai tirdzniecības sadarbībai ar trešām valstīm, un Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) tirdzniecības atvieglošanas nolīgumam.

1.11. EESK uzskata, ka ir jāveic svarīgi pasākumi aizsardzības un drošības jomās, kurās muitas iestādēm jau tagad ir jāsaskaras ar izaicinājumiem. Tāpēc komiteja uzskata, ka muitas un policijas iestāžu sadarbībai ir vajadzīgs spēcīgāks institucionālais pamats un centralizēta koordinācija. Jāpastiprina arī ES struktūru un decentralizēto dienestu starpnozaru sadarbība, lai pastiprinātu Savienības rīcību un ar dalībvalstu starpniecību palielinātu ES klātbūtni uz ārējām robežām. Sadarbības mērķim cita starpā vajadzētu būt teroristu finansējuma un ieroču nelikumīgas tirdzniecības novēršanai, kā arī stingrākai divējāda lietojuma preču un saistīto tehnoloģiju pārbaudei. Turklāt efektīvi un rezultatīvi jāapkaro viltošana un pirātisms.

1.12. EESK uzskata, ka visos veiktajos pasākumos noteikti ir jāietver atklāts dialogs ar visām ieinteresētajām pusēm (uzņēmumiem, patērētājiem, muitas iestādēm, muitas ierēdņiem, arodbiedrībām un pilsoniskās sabiedrības organizācijām), lai gūtu skaidrāku un pilnīgāku priekšstatu par risināmajiem jautājumiem, vienlaikus ņemot vērā visu pušu intereses.

1.13. Visbeidzot, EESK ir pārliecināta, ka neatkarīgi no tā, kāda pieeja tiks pieņemta attiecībā uz muitas savienības modernizēšanu, tajā pienācīgi jāņem vērā Eiropas Savienības ārējo robežu izmaiņas, ko izraisīs Apvienotās Karalistes izstāšanās no ES (*Brexit*).

2. Vispārīgas piezīmes par muitas savienību

2.1. Muitas savienība ir bijusi būtisks Eiropas integrācijas priekšnosacījums, jo īpaši, lai nodrošinātu vienotu un raitu brīvas preču aprites īstenošanu drošā, pārredzamā, kā arī videi un patērētājiem nekaitīgā veidā, kas ļauj veiksmīgi cīnīties pret pārrobežu darbībām, par kurām tiesību aktos ir paredzētas sankcijas ⁽¹⁾.

2.2. Muitas savienība ir vienotā tirgus stūrakmens, tāpēc tai ir pilnībā jāatspoguļo vienotā tirgus vajadzības. Turklāt tā ir palīdzējusi uzlabot ES konkurētspēju globālajā tirgū. Arī ES budžetā veiktās muitas nodevu iemaksas ir ļoti nozīmīgas. Piemēram, 2015. gadā ieņēmumi sasniedza 18,6 miljardus EUR, kas ir aptuveni 13,6 % no ES budžeta.

2.3. Papildus aizsardzības pasākumiem aizliegumu veidā un pasākumiem, kuru mērķis ir garantēt ES pilsoņiem drošumu un drošību, muitas savienības izveidei bija vajadzīga arī jaunu pasākumu ieviešana vai reformēšana, piemēram, kopējās tirdzniecības politikas un kopēja ārējā tarifa noteikšana, kā arī preferenciāls tarifs, kas ieviešams saskaņā ar asociācijas nolīgumiem starp ES un kaimiņvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm, kā arī ar brīvās tirdzniecības nolīgumiem ar trešām valstīm.

2.4. Muitas savienības mērķis ir atvieglot likumīgu tirdzniecību un tādējādi cīnīties pret krāpšanu tirdzniecības darījumos, un tajā pašā laikā bloķēt tādus nelegālus preču pārvadājumus un nelikumīgus finanšu darījumus, ko var izmantot nelikumīgu vai teroristisku mērķu īstenošanai.

3. Paziņojuma kopsavilkums

3.1. Publicējot minēto paziņojumu, Komisijas nolūks bija uzsākt dialogu par muitas savienības modernizāciju, lai atspoguļotu jauno situāciju, kas laika gaitā radusies saistībā ar

- iekšējām problēmām, ko radījusi ES paplašināšanās un padziļināšanās un valstu pārvaldes iestāžu ievērojamās kvalitatīvās un tiesiskās atšķirības, kuras nenovēršami ir izraisījušas ieņēmumu samazināšanos un darbības vajadzību proporcionālu pieaugumu,
- arvien lielākiem ārējās drošības izaicinājumiem un apdraudējumiem, kuru spilgtākais piemērs ir importēts terorisms un pārrobežu noziedzība apvienojumā ar sarežģījumiem, ko izraisa starptautiskās tirdzniecības globalizācija, piemēram, pastāvīgi mainīgie uzņēmējdarbības modeļi, piegādes ķēdes un to darījumu apmēra pieaugums, kurus rada nolīgumi ar trešām valstīm, kā arī interneta izmantošana;

mērķi veikt muitas savienības pamataspektu strukturālu reformu un izveidot jaunu pārvaldības modeli.

3.2. Paziņojumā Komisija uzsver vajadzību uzlabot muitas savienības efektivitāti, modernizējot tās uzbūvi, lai pastiprinātu ES muitas iestāžu sadarbību un izveidotu struktūras, kas spēj attīstīties pielāgojamā un elastīgā veidā.

3.3. Attiecīgajā paziņojumā nav ierosināts paplašināt ES kompetenci, attiecinot to uz jaunām jomām, taču tiek mēģināts modernizēt muitas savienības politiku, padarot to elastīgāku un efektīvāku, lai reaģētu uz pastāvīgi mainīgām situācijām.

4. Problemātiski aspekti, kas jāņem vērā

4.1. Ar ES Muitas kodeksa pārskatīšanu ir ieviesti būtiski grozījumi, kuru mērķis ir tirdzniecības vienkāršošana un atvieglošana. Tomēr muitas tiesību akti un tiesību akti brīvas preču aprites jomā kopumā joprojām ir ļoti komplicēti un ietver aptuveni 1 127 pašlaik spēkā esošus dokumentus (nolīgumus, direktīvas, regulas un lēmumus) ⁽²⁾. Tas sarežģī atsaukšanos uz attiecīgajiem noteikumiem, ja vien attiecīgais subjekts labi nepārzina ES tiesību aktus.

⁽¹⁾ OV C 229, 31.7.2012., 68. lpp.

⁽²⁾ Pašnovērtējuma pētījums (valstu muitas iestāžu novērtējums par muitas savienības darbību). Pētījums par muitas savienības novērtējumu (Īpašais līgums Nr. 13, ar ko īsteno pamatlīgumu Nr. TAXUD/2010/CC/101) (TAXUD ĢD, 2013).

4.2. Iepriekšējā sistēmā nepārprotami bija vairāk neskaidrību, kas ļāva iekļaut attiecīgās valstu tiesību normas, nelabvēlīgi ietekmējot vienotu piemērošanu. ES Muitas kodeksa visaptverošā kodifikācija nozīmē, ka Eiropas tiesību akti ir tieši piemērojami un tiem ir tieša ietekme, lai arī tos joprojām īsteno tikai valstu muitas sistēmas, kas būtiski atšķiras organizatoriskā ziņā, tā izraisot sadrumstalošanos, spēcīgāku administratīvo slogu, birokrātiskus darbības traucējumus un kavējumus⁽³⁾. Turklāt īpaši ilgais pārejas periods rada nenoteiktību un var kaitēt uzņēmumiem, jo īpaši mikro-uzņēmumiem, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) un patērētājiem.

4.3. Muitas iestādes tradicionāli ir bijušas atbildīgas par muitas nodokļu un netiešo nodokļu iekasēšanu, taču tagad tām ir arī jāpalīdz stiprināt ES ārējās robežas un jānovērš nelikumīga prakse, kam ir kaitīga ietekme gan Savienības teritorijā, gan ārpus tās robežām.

4.4. ES paplašināšanās ir radījusi lielāku slogu decentralizētajam modelim, liekot koordinēt un pārkvalificēt vairāk nekā 120 000 muitas darbinieku, jo pastāv būtiskas atšķirības starp muitas sistēmām, pārbaudes mehānismiem un loģistikas infrastruktūrām, kam tagad ir vajadzīgas augsto tehnoloģiju sistēmas, un nodrošināt personālu un resursus.

4.5. Jaunu tehnoloģiju piemērošana Eiropas rūpniecībā un digitālā vienotā tirgus ieviešana apvienojumā ar ierosināto PVN sistēmas reformu apliecina progresu, taču arī palielina vajadzību pēc elastīgām un mūsdienu darījumu sarežģītībai pielāgotām muitas procedūrām. Tas pats attiecas uz mainīgajiem ražošanas un patēriņa modeļiem, starptautiskās tirdzniecības pieaugumu un globālajiem draudiem globālās tirdzniecības attīstībai, kurā iekļaujas arī ES tirdzniecības politika.

5. Muitas savienības pārvaldības koncepcija un pamatprincipi

5.1. Muitas pārvaldības koncepcijas pamatā vajadzētu būt šādiem elementiem:

- dažādi uzdevumi – pirmkārt, muitas kontroles un nodevu (tikai finansiālu) iekasēšana un, otrkārt, Savienību ietekmējošu globālu draudu (noziedzīgas darbības, terorisma, organizētās noziedzības, vides degradācijas un bīstamu izstrādājumu tirdzniecības radīto arvien lielāko draudu) novēršana un apkarošanas sekmēšana,
- ieguldījumi efektīvākā piemērošanā, optimizējot materiālu, tehnoloģiju un cilvēkresursu izmantošanu, ieguldot lielus līdzekļus materiālu un tehnoloģiju pilnveidošanā un nosakot par prioritāti cilvēkresursu apmācību un sagatavotību, lai paaugstinātu darbinieku profesionālismu un nodrošinātu viņu pārskatbaidību,
- ES administratīvais atbalsts attiecīgo tiesību aktu vienādei piemērošanai un rūpīgāka piemērošanas pārraudzība,
- savstarpējās savienojamības stiprināšana starp valstu muitas iestādēm,
- oficiālas sadarbības izvērsšana, lai uzlabotu reaģēšanas laiku un nodrošinātu iespējami visaptverošu darbības pārvaldību,
- muitas iestāžu un tiesībsardzības iestāžu starpnozaru pieeja drošībai, radot sinerģiju un apmainoties ar informāciju,
- pielāgošanās izmaiņām, kas ieviestas ar tiesību aktu kopumu, ar kuru izveido digitālo vienoto tirgu un reformē ES PVN sistēmu,
- jaunu tehnoloģiju un inovāciju izmantošana, vienlaikus nodrošinot indivīdu un uzņēmumu datu privātuma ievērošanu,

⁽³⁾ Sk. EESK atzinumu "Muitas savienības stāvoklis" (OV C 271, 19.9.2013., 66. lpp.).

- prioritātes noteikšana visiem patērētāju aizsardzības plāniem un muitošanas atvieglošana (saskaņā ar principu “vispirms domāt par mazajiem uzņēmumiem”),
- labas pārvaldības, juridiskās noteiktības un pārredzamības principi,
- prioritāte cilvēkresursiem un darbvietu saglabāšanai.

6. Nepieciešamās vispārējās reformas

6.1. Saskaņā ar Komisijas priekšlikumu, kuram EESK piekrīt, būtu jāatjaunina muitas savienības darbības redzējums, lai veidotu konsekventu stratēģiju ar skaidru laika grafiku, pamatojoties uz iepriekš minētajiem principiem un turpmāk izklāstītajiem aspektiem.

6.2. Ir jāveic jaunā ES Muitas kodeksa ietekmes pētījums un novērtējums, kuram līdz 2017. gada beigām ir jāgatavo pagaidu versija pēc iepriekšējo pētījumu parauga, taču ar plašāku tvērumu un visās darbības jomās⁽⁴⁾, lai stratēģija palīdzētu novērst problēmas, trūkumus, pārklāšanos, nekoncekvences un novecojušus pasākumus un nodrošinātu, ka turpmākie procesa posmi tiek veikti uz stabila pamata⁽⁵⁾. Pētījumā būtu arī jāpievērš īpaša uzmanība ietekmei uz muitas cilvēkresursiem.

6.3. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš informācijas un paraugprakses piemēru apmaiņai starp muitas un administratīvajām iestādēm, sistemātiski un metodiski izmantojot informācijas tehnoloģijas. Tāpēc esošās datubāzes būtu jāizvērtē saistībā ar muitas vajadzībām.

6.4. Decentralizēts un uzņēmējdarbībai labvēlīgs modelis, kurš balstīts uz dalībvalstu administratīvajām struktūrām, var būt veiksmīgs tikai tiktāl, ciktāl tiek ņemtas vērā valstu administratīvās iestādes. Tāpēc ir jāizveido pastāvīgas un elastīgas iestāžu struktūras. Šī iemesla dēļ tiek ierosināts Eiropas Komisijas vadībā izveidot atbalsta struktūru vai organizāciju, kurā tiktu iesaistīta Muitas politikas grupa un kuras nolūks būtu

- palīdzības sniegšana tiesību aktu īstenošanas jautājumos, daļēji ar visaptverošiem norādījumiem par ES Muitas kodeksa piemērošanu un citu dokumentu sistematizēšanu,
- IT infrastruktūras pārvaldība; arī Eiropas Muitas augstskolas⁽⁶⁾ iesaistīšana, lai tā, pamatojoties uz ES muitas kompetences regulējumu, būtu atbildīga par:
 - augsta līmeņa specializācijas nodrošināšanu un profesionālās zinātības sekmēšanu muitas nozarē, pamatojoties uz Eiropas mācību programmām,
 - īpaši uz drošības jautājumiem vērstu operatīvās rīcības un apmācību programmu plānošanu,
- visaptverošu norādījumu sagatavošana ES Muitas kodeksa un tā īstenošanas noteikumu piemērošanai un attiecīgo tiesību aktu strukturēšana,
- elektronisko sistēmu kopīga pārvaldība ar mērķi nodrošināt informācijas un procedūru pieejamību vienotā platformā, tā atvieglojot darbību trešo valstu operatoriem. Šajā nolūkā būtu nekavējoties jāpasteidzina pāreja uz elektronisku vidi, izveidojot kopēju atskaites punktu, lai vienkāršotu procedūras, kā noteikts ES Muitas kodeksā,
- iespējama lēmumu pieņemšana par pamatnostādņu sagatavošanu ar mērķi strauji un tieši reaģēt uz jauniem izaicinājumiem.

⁽⁴⁾ Komisijas paziņojums par ES muitas savienības pārvaldības reformas plānu (TAXUD ĢD – A1, 07/2015).

⁽⁵⁾ Eiropas Parlamenta 2017. gada 19. janvāra rezolūcija par to problēmu risināšanu, kuras saistītas ar ES Muitas kodeksa īstenošanu (2016/2017(RSP)) P8_TA(2017)0011.

⁽⁶⁾ EESK arī iekļāva šādu priekšlikumu savā atzinumā par Savienības Muitas kodeksa izveidi (INT/640) (OV C 229, 31.7.2012., 68. lpp.), ierosinot izveidot Eiropas Muitas augstskolu. Eiropas Muitas kodeksa ietvaros Eiropas Komisija priekšlikumu nepieņēma.

Attiecībā uz šādu organizāciju EESK nemaina savu nostāju un iesaka izveidot Eiropas ātrās reaģēšanas vienību, lai atbalstītu muitas iestāžu specializēto un nozīmīgo darbu, jo īpaši uz ES ārējām robežām.

6.5. EESK uzskata, ka Komisijas Muitas politikas grupai kas darbojas neformāli un kuras pašreizējās pilnvaras ir minimālas un ietekme – maznozīmīga, varētu būt ievērojama loma jaunajā muitas pārvaldības posmā ⁽⁷⁾. Tāpēc EESK iesaka izstrādāt reglamentu un mudina dalībvalstis sadarboties, lai šāda struktūra varētu strādāt pēc iespējas efektīvāk. EESK uzskata, ka vēl viens nozīmīgs uzdevums ir būtiski pastiprināt dalībvalstu un ekspertu grupu līdzšinējo sadarbību jautājumos, kas saistīti ar muitas politiku.

6.6. EESK uzskata, ka programma “Muita 2020” ir guvusi pozitīvus rezultātus informācijas par muitas savienību izplatīšanā un nodošanā gan muitas darbiniekiem, gan uzņēmumiem. Tā ir lietderīgs instruments ES, kandidātvalstu un potenciālo kandidātvalstu sadarbībai ⁽⁸⁾, tāpēc tās paplašināšana un sākotnējā termiņa pagarināšana palīdzētu izvērst transversālus pasākumus ⁽⁹⁾ saistībā ar šādiem jautājumiem:

- pastāvīga, augsti kvalitatīva apmācība un informācija attiecīgajiem darbiniekiem, pamatojoties uz Eiropas datiem un modeļiem,
- ieguldījums un finansējuma elements ar mērķi atjaunināt un modernizēt neinvazīvas uztveršanas un laboratorijas pārbaužu infrastruktūru un ieguldīt valstu struktūru darbiniekos nolūkā pabeigt vienotas digitālās sistēmas izveidi.

6.7. EESK turklāt uzskata, ka programma *Fiscalis 2020*, kuras mērķis ir uzlabot dalībvalstu nodokļu sistēmas, arī varētu palīdzēt izstrādāt kopīgus pasākumus un sekmēt nodokļu un muitas iestāžu ciešāku sadarbību transnacionālā līmenī.

6.8. EESK atbalsta, piemēram, paziņojumā par rīcības plānu PVN jomā atspoguļotos Komisijas centienus stiprināt šādu sadarbību, izveidojot instrumentu kopumu, kas dalībvalstu leģislatīvajām un citām iestādēm būtu pieejams to centienos apkarot ar PVN saistītu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Šāda instrumentu kopuma sniegtais devums būtu atvieglot Eiropas Savienībā pāreju uz galīgu PVN sistēmu pārrobežu tirdzniecībā, pamatojoties uz galamērķa valsts principu.

6.9. EESK atbalsta iniciatīvas saistībā ar standartiem un dialoga ar Pasaules Muitas organizāciju (PMO) ietvaros un tāpēc atzinīgi vērtē atzīto uzņēmēju un vienotas akreditācijas un sertifikācijas sistēmu ieviešanu. Tādēļ komiteja aicina Komisiju apsvērt iespējas pilnveidot minētās iniciatīvas, lai vēl vairāk samazinātu administratīvo slogu un šķēršļus uzņēmumiem.

6.10. Šajā saistībā EESK uzskata, ka ir jāsauglabā un jāīsteno PTO tirdzniecības atvieglošanas nolīgums, kurā ir vienkāršotas un precizētas starptautiskā importa un eksporta procedūras, muitas formalitātes un tranzīta prasības. Turklāt EESK uzskata, ka ir būtiski pastiprināt savstarpējās administratīvās palīdzības nolīgumu slēgšanas procesu ar tirdzniecības partneriem, kas pilnībā atbilst pastāvīgi augošajai tirdzniecības sadarbībai ar trešām valstīm.

6.11. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par ES tiesisko regulējumu attiecībā uz muitas noteikumu pārkāpumiem un sankcijām, kas diemžēl ievērojami kavējas. Tā pieņemšana atbilstoši nostājai, ko pirmajā lasījumā pauda Eiropas Parlaments, kā arī EESK jau minētajiem argumentiem ⁽¹⁰⁾ veicinātu lielāku vienotību un juridisko noteiktību.

⁽⁷⁾ Muitas politikas grupa – Pilntiesīgie locekļi (ES muitas administrāciju ģenerāldirektoru līmenis (E00944).

⁽⁸⁾ Bija iesaistītas 28 ES dalībvalstis un sešas kandidātvalstis un potenciālās kandidātvalstis.

⁽⁹⁾ Sk. http://ec.europa.eu/taxation_customs/business/customs-cooperation-programmes/customs-2020-programme_en

⁽¹⁰⁾ OV C 487, 28.12.2016., 57. lpp.

6.12. EESK uzskata, ka, pamatojoties uz vienotās revīzijas principu, ir jāizveido Eiropas vienots kontaktpunkts (portāls), lai pēc iespējas samazinātu administratīvo slogu un ievērojami vienkāršotu muitošanas procedūras. Tādēļ nekavējoties jāizstrādā ES sertifikātu datubāze un sertifikātu automatizēta pārbaude.

6.13. EESK pauž bažas par izmaiņām, ko Apvienotās Karalistes izstāšanās no ES (*Brexit*) radīs attiecībā uz ES robežām. Tomēr komiteja atbalsta pilnībā pārredzamas, godprātīgas sarunas. EESK uzskata, ka jānodrošina saistību izpilde attiecībā uz Ziemeļīrijas miera procesu un jāizvairās no “stingras robežas” izveides, bet tādā veidā, ka tas nekaitē Savienībai un tās interesēm.

7. Vajadzīgas īpašas reformas (policijas un tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās, veselības aizsardzība un drošība un vides aizsardzības pasākumi)

7.1. Šajā aspektā uzsvaram vajadzētu būt uz to, lai ES robežas aizsargātu pret draudiem, šim nolūkam veidojot sinerģiju ar kaimiņvalstīm vai kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm un ar to muitas iestādēm nolūkā pārvaldīt riskus, ko rada ar drošību saistītas ārkārtas situācijas (krāpšana un tai radniecīgas nelikumīgas darbības, terorisms, sanitāri, veterināri sanitāri un fitosanitāri incidenti vai ekoloģiskas katastrofas), vienlaicīgi izvērtējot arī iespējas šo pašu iemeslu dēļ uzlabot starptautisko sadarbību, it īpaši ar potenciālajiem un pašreizējiem tirdzniecības partneriem.

7.2. Būtu arī jāveic padziļināts pētījums par vajadzību pārskatīt citus īpašus tiesību aktus, kas bez grozījumiem ir spēkā vairāk nekā 10 gadus un kam ir būtiska ietekme uz muitas pārvaldību. Šajā saistībā noderīgs instruments, ar ko novērtēt muitas tiesiskā regulējuma atbilstību paredzētajam mērķim, varētu būt *REFIT* platforma. EESK tomēr uzsver, ka veicamās reformas nedrīkst būt par šķērslī ne likumīgas tirdzniecības atvieglošanai, ne pamattiesību aizsardzībai.

7.3. EESK atzinīgi vērtē ES muitas riska pārvaldības stratēģijas un rīcības plāna izstrādi un īstenošanu un norāda, ka ir jāpastiprina centieni jomās, kas ir ārpus muitas kompetences, kā norādīts Komisijas 2016. gada progresa ziņojumā.

7.4. Turklāt EESK atzinīgi vērtē divpusējā līmenī veiktos centienus, taču uzskata, ka muitas, tiesu un policijas iestāžu sadarbībai ir vajadzīgs spēcīgāks institucionālais pamats, lai efektīvāk novērstu teroristu finansēšanu un ieroču nelikumīgu tirdzniecību, aizsargātu intelektuālā īpašuma tiesības, divējāda lietojuma preces un saistītās tehnoloģijas, izmantojot uz riskiem balstītas kontroles, kā paredz muitas riska pārvaldības sistēma (*CRMS*), un pienācīgi ņemot vērā ES muitas riska pārvaldības stratēģiju un rīcības plānu, kā arī Komisijas rīcības plānu par pastiprinātu cīņu pret teroristu finansēšanu. Turklāt jāpieliek lielākas pūles, lai efektīvi un rezultatīvi apkarotu viltošanu un pirātismu.

7.5. Pamatojoties uz sabiedriskās apspriešanas rezultātiem un ieteikumiem, ko sniegusi Finanšu darījumu darba grupa, jāturpina grozījumu ieviešanas process Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 26. oktobra Regulā (EK) Nr. 1889/2005 par skaidras naudas kontroli, kuru ievēd Kopienas teritorijā vai izved no tās.

7.6. Šajā nolūkā būtu jāpārskata to valstu melnais saraksts, kuras atsakās veikt pienācīgus pasākumus, lai apkarotu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Eiropas Parlaments noraidīja minēto sarakstu tādēļ, ka tajā nebija atbilstīgi atspoguļots pašreizējais stāvoklis; tāpēc pārbaudes būtu jāpastiprina, kā tas paredzēts arī attiecīgajā direktīvā, kuru patlaban pārskata (Ceturtajā direktīvā par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu).

7.7. EESK mudina Padomi un Parlamentu pabeigt veidot Eiropas Prokuratūru (*EPPO*), kas atbild par izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un apsūdzības celšanu pret tādu noziedzīgu nodarījumu veicējiem, kas apdraud Savienības finanšu intereses, un aicina visas dalībvalstis pievienoties šiem centieniem.

7.8. EESK arī uzskata, ka, pamatojoties uz stratēģiju par integrētu robežu pārvaldību un Regulu (ES) 2016/1624, kā arī īpaši atsaucoties uz Eiropas Drošības programmu, būtu jāizvērs un jāpastiprina Eiropas iestāžu un dienestu (gan decentralizēto, gan pārējo), piemēram, Eiropas Policijas biroja (Eiropols), Eiropas Biroja krāpšanas apkarošanai (OLAF), Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūru (*Frontex*), Eiropas Jūras drošības aģentūras (*EMSA*), ES Tiesu sadarbības vienības (*Eurojust*), Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja (*EUIPO*) u. c. starpnozaru sadarbība nolūkā

- ar dalībvalstu starpniecību padziļināt aģentūru dialogu un muitas iesaisti, lai stiprinātu ES rīcību un klātbūtni uz ārējām robežām nolūkā novērst, atklāt un izmeklēt noziedzīgu darbību finansēšanu,
- pienācīgi ievērojot atjaunoto iekšējās drošības stratēģiju (2015–2020), izveidot agrīnās brīdināšanas informācijas un datu apmaiņas sistēmu (apmaiņai ar datiem par piegādes ķēdēm un attiecīgu informāciju par riskiem), kas pilnībā atbilst ES tiesību aktu noteikumiem par personas datu aizsardzību,
- modernizēt muitas kontroli un pilnveidot muitas sadarbības koordināciju ES līmenī,
- apkopot un reģistrēt paraugprakses piemērus un dalīties ar tiem, lai varētu apvienot un kopīgi izmantot cits cita spējas un jaudu,
- sagatavoties pārejai uz viedrobežām.

Briselē, 2017. gada 20. septembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Rīcības plāns par patēriņa finanšu pakalpojumiem: labāki produkti, lielāka izvēle””

(COM(2017) 139 final)

(2017/C 434/08)

Ziņotājs **Michael IKRATH**

Līdzziņotājs **Carlos TRIAS PINTÓ**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 26.4.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	5.9.2017.
Pieņemts plenārsesijā	20.9.2017.
Plenārsesija Nr.	528
Balsojuma rezultāts	136/0/2
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka šajā posmā Eiropas Komisija atturas no regulatīviem pasākumiem, un atbalsta tās apņemšanos piemērot attiecīgos konkurences noteikumus, ja tas būs nepieciešams, lai nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus un patērētāju aizsardzību.

1.2. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas iniciatīvu ar mērķi padziļināt vienoto tirgu, īstenojot rīcības plānu. Šajā nolūkā, no vienas puses, būs pakāpeniski jāpaplašina ekonomiskā un monetārā savienība (EMS) un, no otras puses, jāturpina finanšu produktu un pakalpojumu saskaņošana un digitālās inovācijas ieviešana, vienlaikus saglabājot godīgus un tehnoloģiju un darbības modeļa ziņā neitrālus konkurences nosacījumus.

1.3. EESK aicina dalībvalstis divkāršot centienus, lai panāktu pašlaik ieviešanas procesā esošo dažādo Eiropas standartu padziļinātu, saskaņotu, koordinētu un sistemātisku piemērošanu, lai nodrošinātu, ka tie ir pilnīgi iekļaujoši attiecībā uz patērētājiem un vienlaikus aizsargā viņus no daudzajiem riskiem, kas saistīti ar jaunajiem finanšu scenārijiem.

1.4. EESK norāda, ka īpaša vērība jāpievērš tradicionālajām bankām, kuras apkalpo privātpersonas un MVU (tā dēvētajiem “garlaicīgajām bankām”), kas ir nozīmīgākie starpnieki šādu produktu un pakalpojumu nodrošināšanā. Tradicionāli šādas bankas, jo īpaši reģionālās vai vietējās bankas, ir izjutušas augstu ES patērētāju uzticību – viņi pakalpojumu sniedzējus maina diezgan reti. Taču būtu jāpopularizē pārrobežu produkti, lai uzsvērtu vienotā tirgus un personu brīvas pārvietošanās un preču brīvas aprites ideju.

1.5. Vienlaikus būtu jārisina jautājumi, kuri rada bažas patērētājiem, piemēram, valodu atšķirības, tiesību aktu atšķirības, augstākas maksas nerezidentiem, atteikums nerezidentiem piekļūt konkrētiem finanšu pakalpojumiem un produktiem, nodokļu atšķirības, tiesību aktu par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju pārmērīga izmantošana un ar valūtas maiņu saistītie riski.

1.6. EESK aicina Komisiju veikt pētījumu par to, cik daudz ekonomiski neaizsargātu aizņēmēju ņem pārrobežu patēriņa aizdevumus, kuri viņiem nav pieejami savā valstī (aizdevumu izdevīgāka iegāde – *loan shopping*), un tādējādi pakļauj sevi augstākam pārmērīgu parādsaistību riskam.

1.7. Nolūkā panākt finanšu produktu un pakalpojumu salīdzināmību un pārredzamību, lai radītu vienlīdzīgu konkurences apstākļus dalībvalstu starpā, EESK iesaka veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka nodokļu režīms, kas attiecas uz produktiem un pakalpojumiem, turpmāk vairs nav šķērslis godīgai konkurencei.

1.8. EESK mudina Komisiju nodrošināt atbilstīgus, neatkarīgus un obligāti sertificētus instrumentus dažādu finanšu produktu salīdzināšanai dažādās jurisdikcijās Eiropas Savienībā.

1.9. EESK iesaka ieviest regulējumu attiecībā uz trešo valstu informācijas tehnoloģiju gigantiem, piemēram, *Google*, *Apple* un citiem, kuri var izmantot savas klientu datubāzes, lai piedāvātu individuāli pielāgotus produktus tiešajā tirdzniecībā, neievērojot ES patērētāju aizsardzības noteikumus un citus noteikumus.

1.10. EESK pauž stingru pārlicību, ka digitalizācija neatlaidīgi un pastāvīgi maina patērētāju uzvedību. Tādēļ EESK atzinīgi vērtē un atbalsta to, ka Komisija koncentrējas uz digitālā vienotā tirgus darbības uzlabošanu, pievēršot īpašu vērību finanšu pakalpojumiem. Komisija rīkojas pareizi, pievēršoties tādu šķēršļu likvidēšanai, kuri traucē pakalpojumu digitālai izplatīšanai pāri robežām (ģeogrāfiskā bloķēšana). EESK uzskata, ka tā ir vienīgā iespēja, kā izveidot patērētājiem sniegtu finanšu pakalpojumu īstu vienoto tirgu.

1.11. Komiteja uzskata, ka finanšu tehnoloģijas (*FinTech*) jomā un lai nodrošinātu ilgtspējīgu regulējumu, kā arī pēc iespējas saglabātu finanšu stabilitāti, būtu jānodrošina vienlīdzīgi konkurences apstākļi visiem tiem, kuri sniedz attiecīgos finanšu pakalpojumus, un ka prioritātei vienmēr jābūt nodrošināt patērētājiem tādas pašas garantijas, kādas ir spēkā tradicionālajā banku nozarē.

1.12. EESK iesaka Komisijai līdztekus rīcības plānā jau paredzētajiem patēriņa produktiem definēt papildu produktus, kuri ir vienkārši, kuriem piemīt tādas pašas īpašības un kuri tādējādi ir salīdzināmi un pārredzami. Tas pavērtu iespēju šādus produktus piedāvāt kā pamatproduktus visā ES, izmantojot dažādas izplatīšanas sistēmas (finanšu tehnoloģijas, tradicionālās filiāles u. c.), un veicināt patērētāju uzticēšanos šādiem produktiem. Ja tiek nodrošināta kvalitatīva informācija par produktu un produktu pārredzamību, patērētāji bez riska var izvēlēties labāko pakalpojumu sniedzēju visā Eiropas Savienībā.

1.13. Būtu jāstiprina tādu dažādo pušu savstarpēja neatkarība, kuras iesaistītas viena finanšu pakalpojumu pārvaldībā, un jāizvairās no jebkāda interešu konflikta, jo tādējādi tiktu veicināta finanšu pakalpojumu laba pārvaldība un efektīva uzraudzība.

1.14. EESK uzsver, ka periodiski jāpārskata ikviena standarta ietekme uz patērētājiem paredzētu finanšu produktu un pakalpojumu pilnveidošanu un vienlaikus atbilstīgi jānodrošina uzraudzības iestāžu resursi. EESK norāda arī to, ka saistībā ar pārrobežu darījumiem ir vajadzīgi efektīvi strīdu alternatīvas izšķiršanas (SAI) un strīdu izšķiršanas tiešsaistē (SIT) mehānismi, jo tie ir būtisks aspekts patērētāju uzticības vairošanai.

1.15. Visbeidzot, komiteja uzskata, ka tad, ja vēlamies, lai iedzīvotāju un uzņēmumu interesēs panāktie rezultāti būtu efektīvi un lietderīgi un ļautu samazināt izmaksas, jebkādu pasākumu un noteikumu izstrādē šajā jomā ir jāņem vērā *REFIT* programmas principi un šiem principiem jābūt minēto pasākumu un noteikumu pamatā. Neradot apdraudējumu skaidri noteiktajiem mērķiem šajā jomā, ir svarīgi, lai visi turpmāk pieņemtie tiesību akti un noteikumi, kas attiecas uz šo jomu, būtu vienkārši un novērstu nevajadzīgu slogu. Līdzīgi, lai izveidotu īstu vienoto tirgu, kurš nav sadrumstalots, jāizvairās no jebkāda pārmērīga regulējuma valsts vai reģionālā līmenī.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Izskatāmā rīcības plāna mērķis ir piedāvāt Eiropas patērētājiem finanšu pakalpojumu lielāku izvēli un labāku piekļuvi šādiem pakalpojumiem ES.

2.2. Tas aptver finanšu pakalpojumus, kuri ir patērētāju ikdienas dzīves nozīmīga daļa, piemēram, iekrājumus norēķinu kontos, maksājumu pakalpojumus, kredītkartes, hipotekāros aizdevumus un citus aizdevumus, kā arī dažādus apdrošināšanas veidus.

2.3. Šis rīcības plāns ir padziļināta un godīgāka vienotā tirgus attīstības neatņemama daļa. Attiecībā uz finanšu pakalpojumiem tas nozīmē, ka jāuzlabo konkurence finanšu pakalpojumu sniedzēju starpā un patērētāju izvēles iespējas, lai patērētāji varētu gūt labumu no zemākām cenām, augstākas produktu kvalitātes un inovācijas.

2.4. Būtu jānodrošina iespēja patērētājiem brīvi izvēlēties no plaša finanšu pakalpojumu un produktu klāsta, kas pieejams visā ES; tam, kurā dalībvalstī atrodas pakalpojumu sniedzējs, vairs nevajadzētu būt būtiskam faktoram.

2.5. Būtu jānodrošina, ka finanšu pakalpojumu sniedzēji un produktu nodrošinātāji var izmantot ieguvumus, ko sniedz ES mēroga tirgus (vienotais tirgus).

2.6. ES jau ir pieņēmusi vairākus instrumentus, lai izveidotu patērētājiem sniegtu finanšu pakalpojumu vienoto tirgu, piemēram, Maksājumu kontu direktīvu⁽¹⁾, Hipotekāro kredītu direktīvu⁽²⁾ un Direktīvu par apdrošināšanas izplatīšanu⁽³⁾, kā arī Rīcības plānu kapitāla tirgu savienības izveidei⁽⁴⁾, Eiropas iekšējā tirgus stratēģiju⁽⁵⁾ un Digitālā vienotā tirgus stratēģiju⁽⁶⁾.

2.7. Izskatāmo rīcības plānu, pamatojoties uz apspriedēm par Komisijas zaļo grāmatu⁽⁷⁾, izstrādāja, lai konstatētu un likvidētu atlikušos šķēršļus.

2.8. Rīcības plānā galvenā uzmanība pievērsta trim galvenajiem aspektiem, un tie ir šādi:

- veicināt patērētāju uzticēšanos un nodrošināt viņiem iespējas,
- veicināt juridisko un regulatīvo šķēršļu likvidēšanu,
- nodrošināt pastāvīgu atbalstu inovatīvu digitālo pakalpojumu attīstībai.

Ir noteikti divpadsmit īstenošanas pasākumi.

2.9. Ņemot vērā to, ka citas dalībvalsts finanšu pakalpojumus patlaban izmanto tikai 7 % patērētāju, rīcības plānā prioritāte piešķirta finanšu tehnoloģijas un tiešsaistes uzņēmumu attīstībai.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK norāda, ka ES finanšu pakalpojumu vienotā tirgus izveides nolūkā jāsapņo dažādie ES finanšu tirgus projekti. Piemēram, kapitāla tirgu savienība skar visas ES dalībvalstis, savukārt banku savienība un tās trīs pīlāri attiecas tikai uz eurozonu, un tā saukto jauno dalībvalstu tirgi nav ņemti vērā. Tas nozīmē, ka gaidītajai pārrobežu iespējai sniegt finanšu pakalpojumus un produktus traucē neredzamas robežas.

3.2. Tādēļ EESK uzskata, ka ir lietderīgi ne tikai turpināt padziļināt finanšu pakalpojumu vienoto tirgu, bet arī turpināt paplašināt ekonomisko un monetāro savienību, – ja visas valstis pakāpeniski neievieš vienoto valūtu, jo īpaši digitālajā jomā, rīcības plāna pilnīga īstenošana nebūs iespējama. Pastāv arī risks, ka šādā situācijā var tikt izmantotas alternatīvas digitālās valūtas, piemēram, *bitcoin*, tādējādi radot iespējamu apdraudējumu drošībai, datu aizsardzībai un patērētāju uzticībai pārrobežu finanšu pakalpojumiem.

3.3. EESK norāda, ka patlaban patērētāji uzskata, ka finanšu pakalpojumu tirdzniecībai ir piemērots vietējās un reģionālās uzņēmējdarbības modelis. Tādēļ, tā kā joprojām pastāv bažas un neziņa par jauno finanšu situāciju, EESK piekrīt Komisijas konstatējumam, ka "lielākā daļa finanšu pakalpojumu mazumtirdzniecības klientu visticamāk arī turpmāk izvēlēsies vietējos pakalpojumus"⁽⁸⁾.

3.4. EESK uzskata, ka dažādie nodokļu režīmi dalībvalstīs ir viens no lielākajiem šķēršļiem tam, lai nodrošinātu finanšu produktu salīdzināmību un pārredzamību. Galveno produktu pievilcība bieži vien ir ar tiem saistītie nodokļu atvieglojumi, kurus diemžēl var izmantot tikai attiecīgās valsts nodokļu maksātāji. Turklāt nopietns šķērslis pārrobežu finanšu tirgus attīstībai ir cīņa pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, kas rada situāciju, kurā ārvalstu kontu turētāji tiek pakļauti aizdomām par negodīgu rīcību savu nodokļu jautājumu risināšanā. Tādēļ EESK aicina Komisiju rīcības plānā iekļaut papildu priekšlikumus.

⁽¹⁾ OV L 257, 28.8.2014., 214. lpp.

⁽²⁾ OV L 60, 28.2.2014., 34. lpp.

⁽³⁾ OV L 26, 2.2.2016., 19. lpp.

⁽⁴⁾ COM(2015) 468 final, EESK atzinums OV C 133, 14.4.2016., 17. lpp.

⁽⁵⁾ COM(1999) 624 final.

⁽⁶⁾ COM(2016) 176 final.

⁽⁷⁾ COM(2015) 630 final.

⁽⁸⁾ Zaļā grāmata par finanšu pakalpojumu mazumtirdzniecību vienotajā tirgū, COM(2007) 226, 10. punkts, 6. lpp.

3.5. Neraugoties uz vērā ņemamiem Komisijas centieniem, saskaņā ar informāciju, kas sniegta Eirobarometrā Nr. 446, tikai 7 % ES iedzīvotāju līdz šim ir izmantojuši pārrobežu finanšu pakalpojumus. Nav arī skaidrs, cik daudz ekonomiski neaizsargātu aizņēmēju ņem pārrobežu patēriņa aizdevumus, kuri viņiem nav pieejami savā valstī (aizdevumu izdevīgāka iegāde – *loan shopping*), un tādējādi pakļauj sevi augstākam pārmērīgu parādsaistību riskam. Tādēļ EESK ierosina veikt pētījumu par šo jautājumu.

3.6. Tomēr nedrīkst aizmirst, ka šāds pārrobežu pieprasījums pastāv pierobežas reģionos, kuros saziņa notiek vienā valodā. Turklāt pat valsts tirgū mazāk nekā viena trešdaļa patērētāju maina savu pakalpojumu sniedzēju. Viens no šādas situācijas galvenajiem iemesliem ir augstāks apmierinātības līmenis galvenokārt darījumos ar vietējām vai reģionālajām tradicionālajām bankām, kuras apkalpo privātpersonas un MVU (sk. EBS 446). Šajā saistībā EESK norāda, ka kopš finanšu krīzes sākuma to reģionālo banku ienesīgums, kuras apkalpo privātpersonas un MVU, ir bijis pakļauts īpašam spiedienam. Tādēļ jāizskata jautājums, kā bankas varēs segt augstās izmaksas, kas saistītas ar salīdzinoši nelielās citu dalībvalstu klientu grupas apkalpošanu. EESK mudina Komisiju pievērsties citiem iemesliem, kas nosaka šādu pārrobežu finanšu produktu iegādes zemo īpatsvaru, proti, valodu atšķirībām, tiesību aktu atšķirībām, augstākām maksām nerezidentiem, atteikumam nerezidentiem piekļūt konkrētiem finanšu pakalpojumiem un produktiem, nodokļu atšķirībām, tiesību aktu par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju pārmērīgai izmantošanai, ar valūtas maiņu saistītiem riskiem u. c.

3.7. Šajā saistībā EESK uzskata, ka vislielākā uzmanība jāvelta tam, lai tiktu saglabāta tieši šī funkcija, ko pilda vietējās un reģionālās bankas, kuras apkalpo privātpersonas un MVU, – proti, tās ir finanšu pakalpojumu sniedzēji, kuriem patērētāji uzticas. Lai tas būtu iespējams, banku darbības regulējumam ir jābūt daudz vairāk diferencētam, konsekventi piemērojot proporcionālītātes principu⁽⁹⁾. Tikai ievērojot šo nosacījumu, šādas bankas var veiksmīgi darboties kā inovācijas līderes vai kā inovācijas sekotājas.

3.8. EESK uzskata, ka tas ir priekšnosacījums, lai sasniegtu Komisijas noteiktos pamatotos mērķus: finanšu nozarei jābūt tādai, lai tā varētu izmantot modernās tehnoloģijas, kas vajadzīgas vienotā tirgus izveidei, un ka šai nozarei arī turpmāk jābūt finansiāli stabilai un drošai gan patērētājiem, gan arī ieguldītājiem.

3.9. EESK pauž stingru pārliecību, ka digitalizācija neatlaidīgi un pastāvīgi maina patērētāju uzvedību. Tādēļ EESK atzinīgi vērtē un atbalsta to, ka Komisija koncentrējas uz digitālā satura vienotā tirgus darbības uzlabošanu, pievēršot īpašu vērību finanšu pakalpojumiem. Komisija rīkojas pareizi, pievēršoties tādu šķēršļu likvidēšanai, kuri traucē pakalpojumu digitālai izplatīšanai pāri robežām (ģeogrāfiskā bloķēšana). EESK uzskata, ka tā ir lieliska iespēja izveidot patērētājiem sniegtu finanšu pakalpojumu īstu vienoto tirgu. Taču ir vajadzīgi arī citi pasākumi (izklāstīti 3.6. punktā).

3.10. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka turpmākajā darbā lielākā vērība būtu jāpievērš, no vienas puses, iepriekš pieņemto tiesību aktu atbilstīgai īstenošanai (sk. 2.6. punktu). Taču, no otras puses, vajadzīgi papildu pasākumi, lai nodrošinātu, ka patērētāji var izmantot priekšrocības, ko sniedz ES mēroga finanšu pakalpojumu vienotais tirgus.

3.11. Šajā saistībā EESK atzinīgi vērtē to, ka rīcības plānā iekļauts vērienīgs pasākumu ceļvedis, un cer, ka dalībvalstu likumdevēji, uzraudzības iestādes un patērētāju organizācijas pilnīgi iesaistīsies to īstenošanā. Būtiskas funkcijas šajā saistībā jāuzņemas arī sociālajiem partneriem.

3.12. EESK atzinīgi vērtē arī to, ka tirgus dalībniekiem tiek dotas lielākas iespējas izstrādāt savus individuālos finanšu pakalpojumus, jo īpaši izmantojot digitālo inovāciju. Tādējādi atbilstīgi kopīgajam mērķim tiek pietiekami ņemti vērā patlaban ļoti atšķirīgie tirgus apstākļi dalībvalstīs.

3.13. EESK iesaka Komisijai līdztekus rīcības plānā jau paredzētajiem patēriņa produktiem definēt viegli salīdzināmus un pilnīgi pārredzamus papildu produktus, kuri ir vienkārši un kuriem piemīt tādas pašas īpašības. Tas pavērtu iespēju šādus produktus piedāvāt kā pamatproduktus visā ES, izmantojot dažādas izplatīšanas sistēmas (finanšu tehnoloģijas, tradicionālās filiāles u. c.), un veicināt patērētāju uzticēšanos šādiem produktiem. Ja tiek nodrošināta kvalitatīva informācija par produktu un produktu pārredzamību (saskaņota terminoloģija, izvairšanās no pārmērīgi profesionāliem aprakstiem, viegli un saprotami līguma nosacījumi), patērētāji bez riska var izvēlēties labāko pakalpojumu sniedzēju jebkurā ES dalībvalstī.

⁽⁹⁾ OV C 209, 30.6.2017., 36. lpp.

3.14. EESK uzskata, ka, lai turpinātu attīstīt padziļinātu finanšu pakalpojumu vienoto tirgu, izšķiroša nozīme būs jauno tiešsaistes tehnoloģiju un salīdzināmu un pārredzamu patēriņa produktu efektīvai kombinēšanai.

3.15. Tādēļ EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisijas diskusiju dokumentā par ekonomiskās un monetārās savienības padziļināšanu, kas publicēts 1. jūnijā, iekļauti būtiski aspekti, kas saistīti ar finanšu produktu un pakalpojumu saskaņošanu ES. Tas īpaši attiecas uz vienlīdzīgu konkurences apstākļu nodrošināšanu dažādu dalībvalstu un tādējādi finanšu pakalpojumu sniedzēju starpā. Savienības priekšlikumi par EMS tādējādi vienkāršo dažādu pārrobežu finanšu produktu salīdzināmību un piedāvāšanu.

3.16. Šajā saistībā EESK arī uzskata, ka ir svarīgi arī turpmāk aicināt izstrādāt regulējumu finanšu tehnoloģijas jomā. Ļoti stingrais regulējums (Bāzele III, CRD IV) 2008.–2010. gada finanšu krīzes laikā bija viens no faktoriem, kas vairs neļāva tradicionālajām bankām, kuras apkalpo privātpersonas un MVU, pilnvērtīgi veikt savu galveno uzdevumu (izsniegt aizdevumus MVU un privātpersonām), taču uz finanšu tehnoloģijas nodrošinātāju piedāvātajiem pakalpojumiem šis regulējums neattiecas. Tādēļ EESK aicina – pirms rīcības plāna par patēriņa pārrobežu finanšu pakalpojumiem ieviešanas – nodrošināt vienlīdzīgu konkurences apstākļus attiecībā uz noteikumiem, ko piemēro tradicionālajām bankām, kuras apkalpo privātpersonas un MVU, un finanšu tehnoloģijas nodrošinātājiem⁽¹⁰⁾.

3.16.1. Ir ļoti svarīgi, lai Komisija risinātu jautājumus, kuri satrauc patērētājus finanšu tehnoloģijas jomā, piemēram, jautājumus, kas saistīti ar personas datu un privātuma aizsardzību, tiesiskās aizsardzības mehānismiem, pārmērīgu parādsaistību riskiem, šādu platformu iespējamās maksātspējas sekām, neatkarīgu un atbildīgu konsultāciju par to piedāvātajiem produktiem un pakalpojumiem trūkumu, tādu patērētāju finansiālu atstumtību, kuriem trūkst zināšanu digitālajā jomā, lielo datu izmantošanu un šādu produktu nodrošinājumu un pieejamību, lai varētu atjaunot krīzes dēļ zudušo patērētāju uzticēšanos finanšu iestādēm.

3.17. EESK aicina dalībvalstis nodrošināt, ka ikviena rīcības plānā paredzētā pasākuma īstenošana vienmēr atbilst Direktīvai par produktu un pakalpojumu pieejamības prasībām un Eiropas tiesību aktam par pieejamību.

3.18. Rīcības plāns nodrošinās vēlamu efektivitāti tikai tad, ja tas tiks īstenots, vienlaikus pakāpeniski nostiprinot (gan kvalitatīvi, gan arī kvantitatīvi) finanšu iestāžu uzraudzības funkcijas, ieviešot sistemātisku uzraudzību pār to, kā finanšu pakalpojumu sniedzēji īsteno otro Maksājumu pakalpojumu direktīvu un FITD II paketi, kā arī panākot sarežģīto līdzsvaru starp privātumu un pārredzamību un nošķirot konsultācijas par produktu un mārketinga funkcijas. Kā EESK norādījusi savā atzinumā par zaļo grāmatu, papildus visiem šiem pasākumiem būtu jāpievērš īpaša vērība kredītreitingu aģentūrām un neatkarīgiem finanšu starpniecības pakalpojumu sniedzējiem.

3.19. Ir nepieciešama izglītība un mūžizglītība, lai cīnītos pret analfabētismu finanšu jomā, kura sekas var būt pārmērīgas parādsaistības un finansiāla un sociāla atstumtība.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Ņemot vērā 3. punktā izklāstītās piezīmes, EESK iesaka Komisijai pievērsties ātri īstenojamiem pasākumiem, kuri saistīti ar finanšu pakalpojumu salīdzināšanas tīmekļvietņu kvalitātes un uzticamības uzlabošanu (4. pasākumus), valsts patērētāju aizsardzības noteikumu izpēti (8. pasākums), finanšu tehnoloģijām (10. pasākums) un elektronisko identifikāciju (11. pasākums).

4.2. (11. pasākums)

EESK uzskata, ka spēkā esošo noteikumu par cīņu pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu (piemēram, prasības attiecībā uz dzīvesvietu) nekonsekventa piemērošana dalībvalstīs ir ļoti būtisks šķērslis privātpersonām un MVU paredzēto pakalpojumu vienotā tirgus turpmākai attīstībai. Jādara viss iespējamais, lai nodrošinātu elektroniskās identifikācijas līdzekļus nolūkā panākt, ka vienotajā tirgū pēc iespējas ātrāk var izveidot attiecības ar jauniem klientiem. Būtu jārisina drošības un atbildības jautājumi, lai vairotu patērētāju uzticēšanos elektroniskās identifikācijas procedūrām.

⁽¹⁰⁾ OV C 246, 28.7.2017., 8. lpp.

4.3. Tādēļ EESK īpaši atzinīgi vērtē darbības, kuras ierosinātas 11. pasākuma ietvaros, piemēram, *eIDAS* regulas (Regula par elektronisko identifikāciju) piemērošanas uzlabošanu, attiecinot to arī uz modeli "uzņēmums patērētājam", kā arī jaunu digitālās reģistrācijas (piemēram, videoidentifikācijas procedūras) veidu veicināšanu. Šajā saistībā EESK atbalsta attiecīgo Eiropas Parlamenta nostāju⁽¹¹⁾ par piekto Direktīvu par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu⁽¹²⁾. Nevienai no šīm digitālajām procedūrām nevajadzētu apdraudēt datu un privātuma aizsardzību.

4.4. (10. pasākums)

Lai garantētu, ka, ieviešot finanšu inovāciju, tiek nodrošināta patērētāju aizsardzība, EESK aicina ieviest regulējumu jaunu finanšu pakalpojumu pārbaudei⁽¹³⁾ – šādi pakalpojumi pēc pārbaudes sadarbībā ar ieinteresētajām personām varētu papildināt standarta finanšu produktu klāstu (sk. 3.12. punktu).

4.5. (8. pasākums)

EESK atbalsta darbības, kuras ierosinātas 8. pasākuma ietvaros un kuru mērķis ir konstatēt un izskaust nepamatotu pārmērīgu reglamentēšanu, ko veic dalībvalstis. Taču nevajadzētu vājināt patērētāju aizsardzības noteikumus.

4.6. EESK arī iesaka pārskatīt spēkā esošos īpašos tiesību aktus par finanšu pakalpojumiem, izvērtējot šādu aktu ietekmi uz vēlamo vienoto tirgu un to piemērotību digitālajai videi. Patērētājiem sniegtajai informācijai jābūt saprotamai, vienkāršai un atbilstīgai, lai patērētāji varētu pieņemt viņiem piemērotāko lēmumu. Pārmērīgi pienākumi attiecībā uz informācijas, konsultāciju un dokumentu sniegšanu īpaši kaitē digitālā vienotā tirgus attīstībai finanšu pakalpojumu jomā. Tādēļ būtu jāpiemēro holistiska vērtēšanas pieeja.

4.7. (1. pasākums)

Saistībā ar priekšlikumu attiecībā uz 1. pasākumu, proti, Regulu par pārrobežu maksājumiem⁽¹⁴⁾ piemērot arī maksājumiem, kas netiek veikti eiro valūtā, EESK norāda, ka šādi maksājumi pakalpojumu sniedzējiem rada ievērojami lielākas izmaksas nekā maksājumi eiro valūtā. Tādēļ EESK secina, ka cenu atšķirības salīdzinājumā ar maksājumiem, kurus veic tikai eiro valūtā, ir pamatotas. Tāpēc EESK iesaka darījumiem, kas netiek veikti eiro valūtā, piemērot cenas, kas ļauj segt reālās izmaksas. Atbilstīgi proporcionalitātes principam, nosakot cenas šādiem darījumiem, būtu jāņem vērā arī pakalpojumu sniedzēja lielums un šādu maksājumu biežums.

4.8. (2. pasākums)

Komisijai būtu jāuzlabo pārredzamības prasības attiecībā uz dinamisko valūtas maiņu.

4.9. (3. pasākums)

EESK principā atbalsta šo Komisijas pasākumu, taču norāda, ka daudzi tirgus dalībnieki nepareizi īsteno *SEPA* regulu⁽¹⁵⁾, tādējādi radot problēmas, par kurām nav atbildīgi nedz patērētāji, nedz arī finanšu pakalpojumu sniedzēji. Tādēļ EESK aicina Komisiju noteikt par prioritāti *SEPA* regulas 9. panta visaptverošu piemērošanu (*IBAN* diskriminācijas aizliegums). Tā ir vienīgā iespēja paplašināt maiņas pakalpojumu, lai tas būtu efektīvs visā vienotajā tirgū.

4.10. (4. pasākums)

EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi ievērot "galvenos salīdzināšanas rīku principus", un aicina Komisiju sadarbībā ar ieinteresētajām personām, jo īpaši patērētāju organizācijām, stingri uzraudzīt pašreizējās tīmekļvietnes. Salīdzināšanas tīmekļvietnēm būtu jāatbilst konkrētiem neatkarības un pārredzamības kritērijiem. Tām obligāti jābūt sertificētām.

⁽¹¹⁾ A8-0056/2017.

⁽¹²⁾ COM(2016) 450, EESK atzinums (OV C 34, 2.2.2017., 121. lpp.).

⁽¹³⁾ Sk. OV C 246, 28.7.2017., 8. lpp., 1.4.1. punkts.

⁽¹⁴⁾ OV L 266, 9.10.2009., 11. lpp.

⁽¹⁵⁾ OV L 257, 28.8.2014., 214. lpp.

EESK ierosina kopā ar ieinteresētajām personām izvērtēt iespēju izveidot Eiropas mēroga salīdzināšanas tīmekļvietni, kas aptvertu iepriekš minētos pamata pārrobežu produktus (sk. 3.13. punktu).

4.11. (9. pasākums)

EESK atbalsta ierosinātās darbības, lai turpinātu saskaņot kredīspējas novērtēšanu Eiropas līmenī, jo citādi ekonomiski neizdevīgākā situācijā esošie patērētāji, izmantojot pārrobežu patēriņa kredītus, tiks pakļauti pārmērīgu parādsaistību riskam. Tādēļ EESK atbalsta saskaņotu obligāto kritēriju pieņemšanu attiecībā uz kredīspējas novērtēšanu, iekļaujot tajos spēkā esošos vienotos kredīspējas pārbaudes standartus (Direktīva 2008/48/EK⁽¹⁶⁾, Direktīva 2014/17/ES⁽¹⁷⁾). Būtu jānodrošina, lai šādi obligātie kritēriji neskartu jaunus regulējumā "Bāzele III" paredzētos uz algoritmu bāzētos kredīspējas novērtējuma modeļus (kreditēšanas tehnoloģijas).

4.12. (7. pasākums)

EESK atbalsta Komisijas centienus rasti risinājumus, lai novērstu patērētāju pārmērīgās parādsaistības. Tādēļ būtiskam risināmajam jautājumam jābūt izglītībai finanšu jomā un mūžizglītībai apvienojumā ar atbildīgiem kreditēšanas noteikumiem un tiesību aktiem par patērētāju maksātspēju⁽¹⁸⁾. Lai veicinātu augstāka līmeņa un lielākā mērā saskaņotu izglītību finanšu jomā, EESK iesaka Komisijai patlaban veiktās Eiropas pamatprasmju sistēmas pārskatīšanas laikā atzīt izglītību finanšu jomā par papildu kompetenci. Šajā saistībā īpaši būtiska nozīme ir sociālajiem partneriem.

4.13. Ir ļoti svarīgi arī tas, lai Komisija pievērstu īpašu vērību tā dēvēto ātro patēriņa kredītu līgumiem, kuri bieži vien nav pietiekami pārredzami un ietver dažādus negodīgus noteikumus un kurus piedāvā, izmantojot maldinošu tirdzniecības praksi un reklāmas lielākajos plašsaziņas līdzekļos (presē, radio un televīzijā). Šajā saistībā EESK aicina dalībvalstu uzraudzības iestādes ciešā sadarbībā ar patērētāju organizācijām pienācīgi uzraudzīt šādu uzņēmumu darbību tirgū.

Briselē, 2017. gada 20. septembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽¹⁶⁾ OV L 133, 22.5.2008., 66. lpp.

⁽¹⁷⁾ OV L 60, 28.2.2014., 34. lpp.

⁽¹⁸⁾ OV C 311, 12.9.2014., 38. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai par kopējo konsolidēto uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi (KKUINB)”

(COM(2016) 683 final – 2016/0336 (CNS))

un “Priekšlikums Padomes direktīvai par kopējo uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi”

(COM(2016) 685 final – 2016/0337 (CNS))

(2017/C 434/09)

Ziņotājs: **Michael McLOUGHLIN**

Apspriešanās	Eiropas Savienības Padome, 21.11.2016.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 115. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	7.9.2017.
Pieņemts plenārsesijā	20.9.2017.
Plenārsesija Nr.	528
Balsojuma rezultāts	182/2/11
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

- 1.1. EESK atbalsta Komisijas priekšlikumā izvirzītos mērķus attiecībā uz KKUINB.
- 1.2. EESK iesaka KKUINB ieviešanā pēc iespējas censties panākt vienprātību, ņemot vērā ar subsidiaritāti un valstu suverenitāti saistīto jautājumu sensitīvo raksturu.
- 1.3. EESK saprot iemeslus, kas ir pamatā Komisijas izraudzītajai divu posmu pieejai, tomēr mudina pēc vienošanās par kopēju bāzi ātri īstenot otro posmu, jo uzņēmumi galvenos ieguvumus gūs tikai pēc konsolidācijas. Agresīvas nodokļu plānošanas apkarošanā zināms ieguvums būs jau no pirmā posma, taču uzdevuma galīgai paveikšanai ir nepieciešama konsolidācija.
- 1.4. EESK atzīst, ka Komisija ir atjaunojusi priekšlikumu par KKUINB ar divējādu mērķi: atbalstīt vienoto tirgu un cīnīties pret agresīvu nodokļu plānošanu, ienākumus attiecinot uz to vietu, kur tiek radīta vērtība. EESK mudina dalībvalstis censties pabeigt abus posmus, lai varētu efektīvāk apkārt krāpšanu un veicināt izaugsmi.
- 1.5. Tāpat kā 2011. gadā, EESK iesaka pārskatīt KKUINB sadalījuma formulu. Komisijai un dalībvalstīm vajadzētu apsvērt, vai no sadalījuma formulas izslēgt intelektuālo īpašumu. Lai īstenošana būtu taisnīga, izmaiņas var būt nepieciešamas arī saistībā ar faktoru “pārdevumi sadalījumā pa galamērķiem”. Komiteja pauž bažas par to, ka ierosinātā pārdevumu faktora piemērošanas dēļ daudzas mazākas eksportējošās dalībvalstis zaudēs lielu daļu ar nodokli apliekamo ienākumu salīdzinājumā ar ES lielajām patērētājām dalībvalstīm. EESK uzskata, ka priekšlikumā būtu jācenšas panākt līdzsvarotu formulu un nepieļaut sistemātiski nelīdzsvarotas sekas.
- 1.6. Aplūkojot priekšlikumus par amortizāciju, EESK mudina rīkoties piesardzīgi, lai nodrošinātu, ka tiek ņemta vērā patiesā uzņēmumu pieredze. Amortizācijas atskaitījumi var būt pārāk ierobežots risinājums attiecībā uz noteiktām aktīvu klasēm, kuras tehnoloģiju straujās attīstības dēļ ļoti ātri noveco.

1.7. EESK atzinīgi vērtē to, ka, ierosinot vienādā līmenī nostādīt finansēšanu ar aizņēmuma kapitālu un finansēšanu ar pašu kapitālu, attiecībā uz uzņēmumu ieguldījumiem tiek atzīts nodokļu režīms finansēšanai ar pašu kapitālu. Tomēr uzņēmumiem, kas nonākuši saimnieciskās grūtībās, nevajadzētu uzlikt lielāku nodokļu slogu.

1.8. EESK uzskata, ka pēc priekšlikumu īstenošanas starp dalībvalstīm vajadzētu rasties taisnīgam līdzsvaram, un tādēļ būtu rūpīgi jāanalizē, kā šie priekšlikumi katrā dalībvalstī ietekmē tās pievilcību ieguldījumiem, darbvietu saglabāšanu un to radīšanu. EESK uzsver: lai to panāktu, dalībvalstīm ir jāsniedz attiecīgā informācija.

1.9. EESK norāda, ka priekšlikumiem par KUIINB vajadzētu, kur vien iespējams, mazināt sarežģītību, jo to mērķis ir nodrošināt skaidrību un vienkāršību. It sevišķi tas attiecas uz nemateriāliem aktīviem uzņēmumu bilancēs.

1.10. EESK mudina Komisiju risināt jautājumu par nepieciešamo elastību un nodrošināt, ka valstis un uzņēmumi spēj reaģēt uz mainīgajiem pasaules vai iekšzemes ekonomikas apstākļiem, vienlaikus ievērojot ES procedūras un sadarbojoties.

1.11. KUIINB būtu efektīvāka un, iespējams, gūtu vajadzīgo vienprātīgo atbalstu, ja tiktu ņemtas vērā vairākas būtiskas iebildes, kas izklāstītas šajā atzinumā.

2. Komisijas priekšlikums

2.1. Atjauninātais priekšlikums par kopējo konsolidēto uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi (KUIINB) ir vienots noteikumu kopums, kas paredzēts, lai aprēķinātu uzņēmumu peļņu, kura Eiropas Savienībā apliekama ar nodokli, un tā mērķis ir dot nozīmīgu ieguldījumu izaugsmes, konkurētspējas un taisnīguma veicināšanā vienotajā tirgū. Līdz ar KUIINB ieviešanu pārrobežu uzņēmumiem, lai aprēķinātu savus ar nodokli apliekamos ienākumus, būtu jāievēro nevis dažādi attiecīgo valstu noteikumi, bet gan vienota ES sistēma. Uzņēmumi iesniegtu vienu nodokļu deklarāciju par visu savu darbību Eiropas Savienībā un zaudējumus vienā dalībvalstī kompensētu ar peļņu citā dalībvalstī. Grupas iekšējie darījumi vairs nebūtu jāapliek ar nodokli uzņēmuma līmenī, tādējādi likvidējot transfertcenu noteikšanas problēmas KUIINB jomā. Ar nodokli apliekamā konsolidētā peļņa, izmantojot sadalījuma formulu, tiktu sadalīta starp dalībvalstīm, kurās grupa darbojas. Katra dalībvalsts pēc tam savai peļņas daļai piemērotu nodokli saskaņā ar savas valsts uzņēmumu nodokļa likmi.

2.2. Salīdzinājumā ar 2011. gada priekšlikumu ir ierosināti arī jauni noteikumi. Pirmkārt, 2016. gada priekšlikumos paredzēti nevis fakultatīvi, bet gan obligāti noteikumi attiecībā uz tādu konsolidētu grupu pārvaldību, kuru gada apgrozījums ir 750 miljoni EUR vai vairāk; otrkārt, ir paredzēti noteikumi ar mērķi stimulēt uzņēmumus palielināt pašu kapitālu, lai finansētu ieguldījumus, un šo noteikumu mērķis ir mazināt vēlmi finansēšanai izmantot aizņēmumus; treškārt, noteikumi par liela apjoma atskaitījumiem pētniecībai un izstrādei. Priekšlikumā par kopējo bāzi ir arī ierosinājumi par pārrobežu zaudējumu pagaidu pārņemšanu ar tūlītēju iespēju integrēt apliekamajā ienākumā līdz konsolidētās nodokļa bāzes ieviešanai. Priekšlikumos paredzētais otrais posms tiks virzīts pēc tam, kad būs panākta politiska vienošanās par kopējās bāzes elementiem. Līdz tam laikam Padomē tiek apturēta otrā posma izskatīšana.

2.3. Pašreizējais Komisijas priekšlikums būtībā ir divi atsevišķi priekšlikumi Padomes direktīvām. Viens priekšlikums ir par kopējo uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi jeb KUIINB, un otrs ir par kopējo konsolidēto uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi jeb KUIINB. Abu minēto elementu sadalīšana divos atsevišķos priekšlikumos ir galvenā atšķirība starp 2016. un 2011. gada priekšlikumiem. Komisija ierosina pakāpenisku pieeju: vispirms KUIINB un pēc tam KUIINB.

2.4. Eiropas Komisija ir atjaunojusi priekšlikumu par KUIINB arī tādēļ, lai cīnītos pret agresīvu nodokļu plānošanu un atbalstītu vienoto tirgu, atzīstot, ka "ir maz ticams, ka to varētu pieņemt pilnībā bez pakāpeniskas pieejas". Tomēr Komisija uzsver, ka konsolidācija ir neatņemama priekšlikumu daļa. KUIINB obligātā piemērošana uzņēmumiem, kuru apgrozījums pārsniedz 750 miljonus EUR, ir daļa no stratēģijas, kas paredzēta, lai uzlabotu izaugsmes perspektīvas un cīnītos pret agresīvu nodokļu plānošanu. Komisija uzskata, ka minētie priekšlikumi ir kopumā pievilcīgāki uzņēmumiem, ja raugāties uz atbilstības nodrošināšanu, sarežģītību un finansēšanas ar pašu kapitālu (nevis finansēšanas ar aizņēmumiem) veicināšanu ar nodokļu atvieglojumiem. Arī pārrobežu zaudējumu kompensāciju vienā valstī, lai gūtu peļņu citā, Komisija uzskata par vienu no šo priekšlikumu priekšrocībām.

2.5. Komisija norāda, ka starptautiskās uzņēmumu ienākuma nodokļa uzlikšanas sistēma, kas darbojas pašlaik, "vairs neiederas mūsdienu kontekstā". Komisija ir pārliecināta, ka var rasties neatbilstības, ja valsts noteikumi ir izstrādāti, neņemot vērā starptautiskos aspektus. Lai gan 2016. gada priekšlikumos paredzētas obligātas prasības lielāku uzņēmumu grupām, tajos paredzēta arī izvēles sistēma uzņēmumiem, uz kuriem attiecas uzņēmumu ienākuma nodokļa uzlikšana Eiropas Savienībā, bet kuru apgrozījums nepārsniedz 750 miljonus EUR. Komisija uzskata, ka ar šiem priekšlikumiem ienākumi tiek attiecināti uz to vietu, kur tiek radīta vērtība.

2.6. Komisija atzīst priekšlikumu vērienīgumu un līdz ar to arī īstenošanas pakāpenisko raksturu. No tā izriet, ka sarežģītās debates par konsolidācijas elementu var aizkavēt virzību citās svarīgās jomās, kurās var būt vairāk vienprātības. Abi priekšlikumi tomēr tiek iesniegti vienlaicīgi un kā vienas un tās pašas iniciatīvas daļa. Komisija arī norāda, ka konsolidācija joprojām ir būtisks šīs iniciatīvas elements un ka lielākos nodokļu šķēršļus, ar ko saskaras attiecīgās grupas, var novērst tikai ar konsolidāciju.

3. Priekšlikuma pozitīvais devums

3.1. Aplūkojamie priekšlikumi dod ievērojamu labumu gan uzņēmumiem, gan iedzīvotājiem. Lielākiem uzņēmumiem un tiem, kuri izlems piedalīties un tirgoties visā ES, tiks samazinātas atbilstības nodrošināšanas izmaksas un sarežģītība. Tam ir ļoti liela nozīme arī vienotā tirgus izveidē un vienlīdzīgu konkurences apstākļu nodrošināšanā. KĶUINB, pienācīgi ieviesta, var ievērojami sekmēt cīņu pret agresīvu nodokļu plānošanu un atjaunot iedzīvotāju ticību nodokļu sistēmai. Vienota pieeja nodokļu bāzei nodrošinās, ka visas ES valstis izmanto līdzīgu pieeju, ņemot vērā vienus un tos pašus komponentus un pieļaujot vienus tos pašus atskaitījumus. Starptautiski uzņēmumi tagad dažādās dalībvalstīs var izmantot dažādas nodokļu bāzes, dažādas nodokļu likmes un dažkārt pat ārzonu struktūras, kas dod iespēju maksāt ļoti zemas faktiskās likmes. Ar KĶUINB šīs problēmas tiek atrisinātas.

3.2. Agresīvas nodokļu plānošanas dēļ samazinās nodokļu ieņēmumi. Nodokļu plānošanas līmenis ES iedzīvotājiem rada dziļas bažas. Pieņemot rīcības plānu, ES ir veikusi daudzus pasākumus šīs problēmas risināšanai. Viens no KĶUINB mērķiem ir izpētīt, kādā veidā šo pieeju izmantot plašāk, lai uzņēmumiem visā ES nodrošinātu efektīvu nodokļu sistēmu.

3.3. KĶUINB ieviešanas nodrošinātais transfertcenu būtiskais samazinājums Eiropas Savienībā ļaus cīnīties pret praksi, kas izraisa agresīvu nodokļu plānošanu. Piemēram, tādus aktīvus kā intelektuālo īpašumu bieži izmanto tāpēc, ka tiem ir grūti noteikt vērtību, vai tāpēc, ka tos novērtē pats uzņēmums, nomināli atspoguļojot atvērta tirgus vērtību. Tos bieži izmanto uzņēmuma struktūrvienību iekšējā tirdzniecībā.

3.4. Ar KĶUINB iespējams apkarot agresīvu nodokļu plānošanu, nosakot vietu, kur veic faktisko saimniecisko darbību. Uzņēmumi var algot daudzus darbiniekus un/vai turēt ievērojamus aktīvus kādā dalībvalstī, tomēr vienlaikus šajā dalībvalstī gūt ļoti mazu peļņu vai to negūt vispār. Patlaban ES mēroga uzņēmumi var savu uzņēmējdarbību organizēt tā, lai liela daļa no Savienībā gūtās peļņas nonāktu galvenajā mītnē, kas atrodas tādā Eiropas jurisdikcijā, kurā likmes ir viszemākās un/vai atskaitījumi – vislabvēlīgākie. Apvienojumā ar transfertcenu noteikšanu nemateriālajiem aktīviem tas izraisa to, ka starptautiski uzņēmumi, kam ir liels apgrozījums daudzās jurisdikcijās, faktiski maksā ārkārtīgi zemas uzņēmumu ienākuma nodokļa likmes. Ar priekšlikumiem attiecībā uz KĶUINB var šos jautājumus risināt. Priekšlikumos izklāstītajā formulā galvenais ir vieta, kur notiek saimnieciskā darbība, un nozīmīgi komponenti ir pārdevumi, darbaspēks un aktīvi. Šajā saistībā sava loma ir arī valstu nodokļu iestādēm.

3.5. Pēc KĶUINB pieņemšanas tai vajadzētu ietekmēt visu uzņēmumu konkurētspēju. Priekšlikumā būtu jāņem vērā dažādās problēmas, ar kurām saskaras gan MVU, gan lielie uzņēmumi.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumus par kopēju uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi un kopēju konsolidēto uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi, jo tas ir līdzeklis, ar ko stiprināt vienoto tirgu, vienkāršojot lielāko uzņēmumu aplikšanu ar nodokļiem, un cīnīties pret nodokļu agresīvu plānošanu. Kopš 2011. gada ekonomikas un politikas pamatnosacījumi plašākā Eiropas un pasaules mērogā ir būtiski mainījušies. Saistībā ar iepriekšējo priekšlikumu par KĶUINB ievērojams progress netika panākts. Komiteja cer, ka jaunie priekšlikumi, kuros ņemtas vērā globālās norises, būs sekmīgāki.

4.2. Debatēm par KKIINB turpinoties, nedrīkst aizmirst, ka svarīgākais mērķis ir konsolidācija. Priekšlikumā būtu noderīgi paredzēt arī vienkāršošanu, kad vien tas iespējams. EESK mudina Komisiju, virzot abas priekšlikuma daļas, censties panākt maksimālu vienprātību.

4.3. KKIINB sadalījuma sistēma

4.3.1. Ar sadalījuma formulu ir saistītas vairākas problēmas. EESK pauz bažas par to, ka nav mēģināts saturīgi paskaidrot vai definēt, kā vispārējā formula (trīs vienlīdz svērti faktori, t. i., aktīvi, darbaspēks un pārdevumi sadalījumā pa galamērķiem) atbilstīgi atspoguļo uzņēmuma saimniecisko realitāti ar nodokli apliekamās peļņas sadalei starp dalībvalstīm. Pašreizējais priekšlikums var izraisīt ievērojamas izmaiņas saistībā ar to, kur peļņa tiek uzkrāta nodokļa aprēķina vajadzībām, un tam būs ievērojama un neprognozējama ietekme uz uzņēmumiem un dalībvalstīm. Nodokļu ieņēmumi ir ekonomikas pārvaldības pamatelements, kam var būt liela ietekme. EESK uzskata, ka priekšlikumā būtu jācenšas panākt līdzsvarotu formulu un nepieļaut sistemātiski nelīdzsvarotas sekas.

4.3.2. Lai gan uzsvars uz tādiem jautājumiem kā, piemēram, mašīnas, iekārtas un personāls, ir svarīgs, tas tomēr pilnībā neatspoguļo mūsdienu rūpniecību. Digitālā vienotā tirgus stratēģijā, piemēram, ir uzsvērts intelektuālā īpašuma nozīmīgums. Tāpat arī norises saistībā ar kapitāla tirgu savienību var būt vērstas uz finanšu aktīviem.

4.3.3. Komitejas bažas izriet galvenokārt no šādiem aspektiem:

- 1) ierosinājuma izslēgt no aktīviem intelektuālo īpašumu. Intelektuālais īpašums ir ekonomisks faktors, ko peļņas aprēķina vajadzībām ir viegli pārvirzīt. EESK apzinās, ka to ir grūti novērtēt, tāpēc Komisijas priekšlikumā tas nav iekļauts, un aicina dalībvalstis apsvērt, kā šo svarīgo jautājumu vislabāk risināt. Īpaši būtiski tas ir tāpēc, ka intelektuālais īpašums ir tik svarīgs faktors ekonomiskās vērtības radīšanā un arvien vairāk nosaka, kādā virzienā attīstās mūsdienu tautsaimniecība. Šis risinājums neatbilst arī Komisijas pastāvīgajam uzsvaram uz digitālo vienoto tirgu;
- 2) priekšlikuma iekļaut faktoru "pārdevumu sadalījums pa galamērķiem". Komiteja bažijas, ka ierosinātā pārdevumu faktora piemērošanas dēļ daudzas mazākas eksportējošās dalībvalstis zaudēs lielu daļu ar nodokli apliekamo ienākumu salīdzinājumā ar ES lielajām patērētājām dalībvalstīm. Šā faktora saimnieciskā un sociālā ietekme nav zināma, un vajadzētu kvantificēt pārdevumu faktora ietekmi; vajadzības gadījumā tas būtu jāaplūko atkārtoti;
- 3) ES līmenī ieviešot visaptverošu sistēmu uzņēmumu ienākuma nodokļa aprēķināšanai un konsolidācijai, tiktu radītas būtiskas izmaiņas ES uzņēmējdarbības vidē un rastos iespēja stimulēt vienoto tirgu. Tādēļ tas būtu rūpīgi jāizvērtē, un ir vajadzīgi valstu mēroga ietekmes novērtējumi. Būtisks spēkā esošs noteikumu kopums visiem lielajiem starptautiskajiem uzņēmumiem ir starptautiskie finanšu un grāmatvedības standarti. Jebkura novirze no tiem uzņēmējdarbības plānošanas procesā radītu uzņēmumiem nevis ietaupījumus, bet gan papildu slogu. Tā kā Komisija ir izstrādājusi KKIINB sadalījuma formulu tikai šim nolūkam, tā *prima facie* ir pretrunā dažiem starptautiskajiem grāmatvedības standartiem;
- 4) milzīga nozīme, it sevišķi nodokļu jomā, ir terminu lietojuma skaidrībai un konsekvencei, tāpēc Komiteja iesaka direktīvā pievērsties visiem galvenajiem elementiem, tostarp definīcijām.

4.4. Finansēšana ar aizņēmumu kapitālu salīdzinājumā ar finansēšanu ar pašu kapitālu

4.4.1. Komisijas priekšlikumos liels uzsvars likts uz jautājumu par nodokļu režīmu attiecībā uz uzņēmumu finansēšanu izmantoto aizņēmumu kapitālu / pašu kapitālu. Pašu kapitāla – svarīga rūpniecības stratēģijas elementa – izmantošanas veicināšanu var uzskatīt par lietderīgu, jo tā ļauj dažādot uzņēmuma risku un plānošanā izvairīties no daudziem svārstīguma aspektiem.

4.4.2. Komitejai īpašas bažas izraisa tas, ka izraudzītā pieeja var būt procikliska tādā mērā, ka pašu kapitāla samazināšanās grūtos laikos vai aizdevuma izmantošana citu risinājumu trūkuma dēļ var palielināt ar nodokli apliekamos ienākumus, tādējādi pasliktinot uzņēmuma stāvokli tieši tad, kad tas nonācis vislielākajās grūtībās. Tas attiecīgi ietekmētu arī nodarbinātību un izaugsmi. Tāpēc EESK uzskata, ka izraudzītā pieeja ir jāpārdomā.

5. Īpašas piezīmes

- 5.1. Komisija uzskata, ka tās priekšlikumos pausts spēcīgs atbalsts uzņēmumiem un radīta vienkāršāka un efektīvāka sistēma atbilstības nodrošināšanai un uzņēmējdarbības veikšanai. Lai gan vienotā tirgus darbības sekmēšanu un uzņēmumu vajadzības var uzskatīt par vienu no galvenajiem ES mērķiem, būtībā Eiropas Savienību ir izveidojušas tās dalībvalstis savām vajadzībām. Komisijai, balstoties uz starptautisko datubāzu analīzi un dalībvalstu sniegtajiem datiem, ir sistemātiski jāvērtē vismaz ierosināto izmaiņu ietekme uz nodokļu ieņēmumiem, ieguldījumiem un nodarbinātību katrā dalībvalstī. EESK aicina dalībvalstis piešķirt Komisijai piekļuvi visiem attiecīgajiem datiem un ierosina veikt ietekmes novērtējumu abiem KUIINB posmiem.
- 5.2. Lai gan transfertcenu noteikšanas atcelšana ir būtisks priekšlikumu aspekts, ir skaidrs, ka šī koncepcija joprojām būs spēkā gadījumos, kad grupas veiks darbību gan ES, gan ārpus tās. Tas nenovēršami nozīmē, ka uz daudziem uzņēmumiem attieksies īpašs un atšķirīgs regulējums. Tāpēc uzmanība ir jāpievērš grupu uzbūvei gan ES, gan ārpus tās, un jaukta tipa struktūrām. Nodokļu apiešanas iespējas tad var pārvirzīties no nodokļu bāzes vai pašreizējām hibrīdatbilstībām uz uzņēmumu struktūrām un grupām.
- 5.3. EESK aicina debatēs par KUIINB ievērot Eiropas procedūras, tiklīdz ir panākta vienošanās. Mainīgo apstākļu dēļ politikai ir jābūt nedaudz elastīgai, tomēr ir jāizveido arī mehānisms, kā politiku pielāgot saimnieciskajām norisēm.
- 5.4. Attieksme pret pētniecību un izstrādi kopumā ir vērtējama ļoti atzinīgi. Liela apjoma atskaitījumi šajā jomā, protams, būtiski palielinās aktivitāti un veicinās konkurētspēju. Svarīgi būtu ierosinātos pasākumus skatīt kontekstā, salīdzinot tos ar [ļoti dažādajiem] pasākumiem, ko dalībvalstis jau paredzējušas. Nodokļa atlaide izaugsmei un ieguldījumiem ir būtisks faktors, taču ļoti svarīga nozīme ir arī tam, lai, būdams jauns stimulants, šis faktors – tāpat kā liela apjoma atskaitījumi pētniecībai un izstrādei – īstenošanas gadījumā nekļūtu par jauna veida nodokļu ļaunprātīgu izmantošanu.
- 5.5. Komisijai jāņem vērā iespējamie konflikti, kas var rasties starp nodokļu iestādēm un galveno nodokļu iestādi. Var rasties konflikti par nodokļu uzlikšanu grupas meitasuzņēmumiem un peļņas sadali, un to dēļ var tikt zaudēts laiks, kas bija ietaupīts tāpēc, ka transfertcenu noteikšanas jautājums zaudējis aktualitāti.
- 5.6. Būtu jāprecizē, kā dalībvalstīs notiek revīzijas grupu meitasuzņēmumos, ja attiecīgās dalībvalsts ieņēmumu dienesti vēlas šādu revīziju veikt.
- 5.7. Noteikumi par nolietojuma periodiem dažreiz var neatbilst uzņēmējdarbības praksei, un šajā jautājumā būtu jāapsver zināma elastība. Daudzi uzņēmumi katru gadu vai reizi divos gados nomaina savu aprīkojumu (piemēram, datorus), lai apsteigtu novecošanos, un turpmākajos gados straujās tehnoloģiju attīstības dēļ vairākās aktīvu klasēs šis process paātrināsies vēl vairāk.
- 5.8. Joprojām ir svarīgi mēģināt novērst izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, izmantojot uzskaites kodu arbitražu, jo līdz konsolidācijai šāda darbība vēl ir iespējama.
- 5.9. Priekšlikumi arī ļauj starptautiskiem uzņēmumiem izslēgt starpniekvienības, tostarp tās, kas atrodas nodokļu oāzēs, jo to atrašanās vieta ir ārpus ES. Tas ir jārisina ar citām metodēm, piemēram, ar noteikumiem par transfertcenu noteikšanu un kontrolētām ārvalstu sabiedrībām, kā arī ar vispārēju neizvairīšanās principu.

Briselē, 2017. gada 20. septembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
George DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 648/2012 groza attiecībā uz tīrvērtes pienākumu, tīrvērtes pienākuma piemērošanas apturēšanu, pārskatu iesniegšanas prasībām, risku mazināšanas paņēmieniem attiecībā uz ārpusbiržas atvasināto instrumentu līgumiem, kuriem tīrvērti nav veicis neviens centrālais darījumu partneris, darījumu reģistru reģistrēšanu un uzraudzību un darījumu reģistru pienākumiem”

(COM(2017) 208 final – 2017/090 (COD))

un “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru Regulu (ES) Nr. 1095/2010, ar ko izveido Eiropas Uzraudzības iestādi (Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādi), un Regulu (ES) Nr. 648/2012 groza attiecībā uz CCP atļauju piešķiršanā iesaistītajām procedūrām un iestādēm un trešo valstu CCP atzīšanas prasībām”

(COM(2017) 331 final – 2017/0136 (COD))

(2017/C 434/10)

Ziņotājs: **Petru Sorin DANDEA**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, COM(2017) 208 final – 31.5.2017.; COM(2017) 331 final – 11/09/2017 Eiropas Savienības Padome, COM(2017) 208 final – 6.6.2017.; COM(2017) 331 final – 22/08/2017
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	7.9.2017.
Pieņemts plenārsesijā	20.9.2017.
Plenārsesija Nr.	528
Balsojuma rezultāts	145/0/2
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē šo iniciatīvu, kas ietver divus regulu priekšlikumus, un mudina Komisiju ātrāk pabeigt īstenot Eiropas tirgus infrastruktūras regulu (ETIR).

1.2. EESK ļoti atzinīgi vērtē to, ka ar pašreizējo Komisijas priekšlikumu tiek īstenoti *REFIT* programmā ietvertie priekšlikumi un ka Komisija ar to nākusi klajā pēc plašas sabiedriskās apspriešanas. Tādējādi, uzklusot visas ieinteresētās personas, ir tapis priekšlikums vienkāršot un uzlabot noteikumus un samazināt atbilstības nodrošināšanas izmaksas, vienlaikus neapdraudot finanšu stabilitāti.

1.3. Pēc EESK domām, Komisijas ierosinātajiem pasākumiem ir jāsader ar kapitāla tirgu savienības rīcības plānu un it sevišķi ar tajā izvirzītajiem vērtspapīrošanas noteikumiem.

1.4. EESK uzskata, ka Komisijas iniciatīva ir pamatota, un atzinīgi vērtē to, ka Eiropas tirgus infrastruktūras regula saglabā savu sākotnējo mērķi, ņemot vērā to, ka ārpusbiržas atvasināto instrumentu nosacītā vērtība pasaulē pārsniedz 544 triljonus EUR.

1.5. EESK iesaka standartizēt atvasināto instrumentu darījumu veidus un instrumentus; tādējādi varētu ievērojami uzlabot datu kvalitāti.

1.6. EESK piekrīt Komisijas priekšlikumam ieviest tūrvērtes robežvērtību maziem darījumu partneriem, jo tūrvērtē tiem nav viegli pieejama.

1.7. EESK atbalsta Komisijas priekšlikumu pagarināt laikposmu, kurā pensiju fondi ir atbrīvoti no pienākuma veikt centralizētu tūrvērti, jo vēl nav skaidrs, kā tiem nodrošināt vajadzīgo likviditāti, vienlaikus neskarot fondu locekļu intereses.

1.8. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu, ar ko Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādē (EVTI) izveido jaunu uzraudzības mehānismu. Uzraudzības darbs, kurš būs jāveic jaunajai EVTI struktūrvienībai, ir visnotaļ sarežģīts, tādēļ Komisijai EESK iesaka piešķirt nepieciešamos finanšu līdzekļus, lai apmācītu personālu, kas šajā struktūrvienībā strādās.

2. Eiropas Komisijas priekšlikums

2.1. Maijā un jūnijā Komisija iepazīstināja ar diviem priekšlikumiem regulām⁽¹⁾, ar ko Regulu (ES) Nr. 648/2012 groza attiecībā uz tūrvērtes pienākumu, tūrvērtes pienākuma piemērošanas apturēšanu, pārskatu iesniegšanas prasībām, risku mazināšanas paņēmieniem attiecībā uz ārpusbiržas atvasināto instrumentu līgumiem, kuriem tūrvērtē nav veicis neviens centrālais darījumu partneris, darījumu reģistru reģistrēšanu un uzraudzību un darījumu reģistru pienākumiem (ETIR).

2.2. Katram no priekšlikumiem ir pievienots Komisijas dienestu darba dokuments un ietekmes novērtējums.

2.3. Pirmajā regulas priekšlikumā Komisija ierosina vienkāršākus un efektīvākus noteikumus atvasinātajiem instrumentiem. Komisija vēlas risināt būtiskas un aktuālas problēmas, kas saistītas ar ārpusbiržas atvasināto instrumentu tūrvērti. Priekšlikumā aplūkoti četri elementi: pārskatu iesniegšanas prasības, nefinanšu darījumu partneri, finanšu darījumu partneri un pensiju fondi.

2.4. Otrajā regulas priekšlikumā Komisija ierosina stingrāk uzraudzīt centrālos darījumu partnerus atvasināto instrumentu tirgū. Priekšlikuma mērķis ir vēl vairāk uzlabot ES finanšu stabilitāti, šim nolūkam Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādē izveidojot jaunu mehānismu, ar ko uzraudzīt atvasināto instrumentu tirgu.

3. Vispārīgas un īpašas piezīmes

3.1. Grozījumu izdarīšana ETIR regulā ir daļa no Komisijas centieniem uzlabot atvasināto instrumentu regulējumu. Pēdējos gados vairāki regulas noteikumi ir tikuši īstenoti, izmantojot deleģētos aktus, direktīvas un regulas. EESK atzinīgi vērtē šo iniciatīvu un mudina Komisiju ātrāk pabeigt īstenot ETIR regulu.

3.2. EESK ļoti atzinīgi vērtē to, ka ar pašreizējo Komisijas priekšlikumu tiek īstenoti *REFIT* programmā ietvertie priekšlikumi un ka Komisija ar to nākusi klajā pēc plašas sabiedriskās apspriešanas. Tādējādi, uzklusot visas ieinteresētās personas, ir tapis priekšlikums vienkāršot un uzlabot noteikumus un samazināt atbilstības nodrošināšanas izmaksas, vienlaikus neapdraudot finanšu stabilitāti.

3.3. Pēc EESK domām, Komisijas ierosinātajiem pasākumiem ir jāsader ar kapitāla tirgu savienības rīcības plānu un it sevišķi ar tajā izvirzītajiem vērtspapīrošanas noteikumiem.

⁽¹⁾ COM(2017) 208 final – Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 648/2012 groza attiecībā uz tūrvērtes pienākumu, tūrvērtes pienākuma piemērošanas apturēšanu, pārskatu iesniegšanas prasībām, risku mazināšanas paņēmieniem attiecībā uz ārpusbiržas atvasināto instrumentu līgumiem, kuriem tūrvērtē nav veicis neviens centrālais darījumu partneris, darījumu reģistru reģistrēšanu un uzraudzību un darījumu reģistru pienākumiem, un COM(2017) 331 final – Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar kuru Regulu (ES) Nr. 1095/2010, ar ko izveido Eiropas Uzraudzības iestādi (Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādi), un Regulu (ES) Nr. 648/2012 groza attiecībā uz CCP atļauju piešķiršanā iesaistītajām procedūrām un iestādēm un trešo valstu CCP atzīšanas prasībām.

3.4. Komisijas iniciatīva neapdraud ETIR regulas galveno mērķi – uzraudzīt un kontrolēt ārpusbiržas atvasinātos instrumentus nolūkā ierobežot sistēmisku risku, kā arī samazināt šāda veida instrumentu daudzumu, sevišķi tad, ja tie ir spekulatīvi. EESK uzskata, ka Komisijas iniciatīva ir pamatota, ņemot vērā to, ka ārpusbiržas atvasināto instrumentu nosacītā vērtība pasaulē pārsniedz 544 triljonus EUR.

3.5. Attiecībā uz pārskatu iesniegšanas prasībām Komisija ir ierosinājusi izmaiņas, kas vairumam darījumu partneru samazinās administratīvo slogu un vienkāršos pārskatu iesniegšanas kārtību. Komisija cer, ka uzlabosies arī iesniegto datu kvalitāte. EESK uzskata, ka darījumu veidu un instrumentu standartizēšana varētu ievērojami uzlabot datu kvalitāti.

3.6. Komisija ierosina ieviest tīrvērtes robežvērtību maziem darījumu partneriem. Tīrvērtētiem ir grūti pieejama, tāpēc Komisijas priekšlikums palīdzēs šiem mazajiem uzņēmumiem, kuru vidū var būt mazas bankas vai investīciju fondi. EESK piekrīt Komisijas priekšlikumam.

3.7. Minētajā regulas priekšlikumā Komisija vēlas pagarināt laikposmu, kurā pensiju fondi ir atbrīvoti no pienākuma veikt centralizētu tīrvērti saviem ārpusbiržas atvasināto finanšu instrumentu portfeliem. Pensiju fondiem nav likviditātes, lai veiktu centralizētu tīrvērti, turklāt tie būtiski palīdz nodrošināt vecāka gadagājuma cilvēku ienākumus, tāpēc EESK atbalsta Komisijas priekšlikumu.

3.8. Otrajā regulas priekšlikumā ieviesti jauni noteikumi un pienākumi attiecībā uz centrālo darījumu partneru uzraudzību gan Eiropas Savienībā, gan ārpus tās. Ar šo priekšlikumu tiek izveidots stabilāks satvars sadarbībai starp centrālajām bankām un uzraudzības iestādēm. Komisijas priekšlikumu EESK vērtē atzinīgi.

3.9. Ar ierosināto regulu ir paredzēts Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādē (EVTI) izveidot jaunu uzraudzības mehānismu, kam būs uzraudzības pilnvaras attiecībā uz ES un trešo valstu centrālajiem darījumu partneriem. Komisija vēlas stingrāk uzraudzīt trešo valstu centrālos darījumu partnerus, it sevišķi tos, kuriem ES teritorijā var būt svarīga loma tīrvērtē. Uzraudzības darbs, kurš būs jāveic jaunajai EVTI struktūrvienībai, ir visnotaļ sarežģīts, tādēļ Komisijai EESK iesaka piešķirt nepieciešamos finanšu līdzekļus, lai apmācītu personālu, kas šajā struktūrvienībā strādās.

3.10. Ņemot vērā gan problēmas, ko ārpusbiržas atvasinātie instrumenti rada saistībā ar iedzīvotāju ietaupījumiem, gan arī sistēmisko risku, EESK vēlreiz norāda uz savu priekšlikumu ⁽²⁾ par finanšu izglītības programmām. Komisija varētu rast finansējumu šādām programmām, kas domātas privātajiem ieguldītājiem.

Briselē, 2017. gada 20. septembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽²⁾ Sk. 4.7. punktu EESK atzinumā par finanšu instrumentu tirgiem (OV C 143, 22.5.2012., 74. lpp.).

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2985 Luksemburģa
LUKSEMBURGA

LV